

Övningar i somaliska grammatik för SOL130

Övning A – Fonetik, Fonologi, Semantik

1. På sidan 3 i Mansuur & Pugliellis bok beskrivs ords relationer till varandra. På svenska används termerna hyperonym och hyponym. Läs om dessa termer på webben. Använd dessa termer för att beskriva exemplen i boken.

2. Föreslå motsvarande somaliska termer. Hyper, hypo, nym är grekiska ord som betyder över, under, namn.

3. Vad är de svenska termerna för

- farac,

- micno ballaarin,

- sammi,

- lid,

- lammaanin.

4. Vad menas med termerna

- fonetik,

- fonologi,

- fon,

- fonem,

- allofon,

- stavelse,

- vokal,

- konsonant?

5. Vilka är de motsvarande somaliska termerna?

6. Hur många konsonantfonem finns det i somaliskan? Vilka är de?

7. Finns det somaliska konsonantfonem som kan uttalas på olika sätt? Ge exempel? De olika ljuden är i så fall allofoner eller varianter av samma fonem.
8. Om man jämför med andra språk, kan man hitta somaliska allofoner som fungerar som fonem i t.ex. svenskan eller engelskan?
9. Finns det platser i ett ord där vissa fonem inte förekommer i somaliska ord?
10. Vilka konsonanter får skrivas dubbla?
11. Finns det även andra konsonanter som ibland uttalas som långa? T.ex. [affaf], [issaga]?? Läsa t.ex. Iftiinka Aqoonta från 1966. Vad tycker du om Shires Jaamac Axmeds tidiga stavning?
12. Finns det ord med olika betydelse som bara skiljer sig åt genom dessa långa konsonanter? Försök hitta så många par som möjligt av typen: badan – baddan, Carab – carrab ..., där det bara är konsonanterns längd som skiljer orden åt.
13. På sidan 20 talar M & P om att vokaler och konsonanter inte kan sättas samman hur som helst. Det finns regler för hur de kan kombineras. Sådana regler kallas för fonotax (jämför med syntax som innehåller regler för hur man sätter samman ord till meningar). Vilka regler för somaliskans fonotax kan du komma på? Varför får ordet film på somaliska formen filin och varför får school formen iskuul?
14. På sidan 22 talar M & P om skillnaden mellan främre (culus) och bakre (fudud) uttal av somaliskans vokaler. Hör du en tydlig skillnad mellan orden i exempel 12-16 eller urka, urta; garka, garta; dulka, dusha; tuurka, tuurta; qoorka qoorta? Kan du ge fler exempel på två ord som skrivs på PRECIS SAMMA sätt men som uttalas med vokalljud som låter lite olika?
15. På sidan 23 skriver M & P om placeringen av den höga tonen i somaliska ord. Ibland kan två ord som skrivs på samma sätt uttalas på två olika sätt med två olika betydelser.
16. Somaliskan innehåller alltså många homografer, men inte så många fullständiga homonymer. Vad är det för skillnad mellan homonymer, homografer, homofoner? Läs om dessa begrepp på webben. Försök hitta svenska exempel på homofoner. Finns det några somaliska homofoner?
17. På sidan 24 skriver M & P om ljudväxlingar i somaliskan. Detta kallas ofta morfo-fonologi. Det beror på att ljudväxlingarna spelar en viktig roll i morfologin när man böjer orden eller bildar nya ord. Försök ge exempel på ytterligare några ljudväxlingar som M & P inte nämner på sidan 24. Försök hitta både vokalväxlingar och konsonantväxlingar.

Övning A – Facit

1.

hyperonym: xayawaan

hyponymer: naasley, shimbir, xamaarato, kalluun, cayayaan

hyperonym: naasley

hyponymer: dameer, lo', bisad, iwm...

hyperonym: shimbir

hyponymer: gallayr, qoolleey, iwm...

hyperonym: xamaarato

hyponymer: mas, yaxaas, mulac, iwm...

hyperonym: kalluun

hyponymer: yuumbi, tarraaqad, libaaxbadeed, iwm...

2.

Här finns inget rätt svar eftersom du ska använda din fantasi för att skapa dessa termer.

3.

farac - avledning

micno ballaarin - överförd betydelse, utvidgad betydelse

sammi - synonym

lid - motsats

lammaanin - sammansättning

4.

- fonetik, läran om hur ljuden uttalas och uppfattas, dvs. hur de bildas i munnen, näsan och strupen, hur de transporteras genom luften och hur de uppfattas med öronen. Kort sagt läran om ljudens **exakta** uttal.

- fonologi, läran om hur ljuden används i ett visst språk, vilka ljud som man urskiljer och systematiskt använder i språket för att skapa ord, vilka regler som styr hur ljuden kan kombineras med varandra.

- fon, ett ljud, precis så som det låter i ett visst ord.

- fonem, ett mera abstrakt ljud, sådana ljud som en infödd uppfattar som ett specifikt ljud i ett visst språk.

- allofon, två olika foner som är varinater av samma fonem. T.ex. kan /j/ i somaliskan uttalas på lite olika sätt (ungefär som engelska **ch**ose eller **j**uice). Det är helt klart (minst) två olika foner, eftersom de låter olika, men det är bara ett enda fonem, eftersom de olika ljudens funktion är densamma. Betydelsen förändras inte beroende på hurman uttalar.

- stavelse, ett vokalljud med föregående och efterföljande konsonantljud.

- vokal, ett ljud med mycket klang som utgör centrum i en stavelse.

- konsonant, ett ljud med mindre klang som kan förekomma tillsammans med en vokal i en stavelse.

5.

- fonetik - codayn

- fonologi - cilmi-codeed

- fon, - cod

- fonem, - foniim

- allofon, - alloofon

- stavelse, - alan

- vokal, - shaqal

- konsonant - shibbane

6.

22: /ʔ/, /b/, /c/, /d/, /dh/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /kh/,
/l/, /m/, /n/, /q/, /r/, /s/, /sh/, /t/, /w/, /x/, /y/.

7.

/j/ kan uttalas på två olika sätt, tonande eller tonlöst. Uttalet beror främst på talarens regionala bakgrund.

/b/, /d/, /g/ kan uttalas lite starkare eller svagare, tonande eller mera tonlöst. Uttalet beror på positionen i ett ord och om bokstaven är enkel eller dubbel.

/q/ kan uttalas på lite olika sätt. Uttalet beror på positionen i ordet och hur energiskt personen uttalar.

8.

I somaliskan kan /b/, /d/ och /g/ uttalas nästan som tonlösa [p], [t], [k] i slutet av ord. I svenskan och engelskan är /b/ - /p/, /d/ - /t/, /g/ - /k/ alltid olika fonem.

I somaliskan kan /j/ uttalas på två olika sätt. Motsvarande ljud är fonem i engelskan, t.ex. Jill – chill

9.

I slutet av en stavelse, dvs. sist i ord och före en konsonant, förekommer inte /t/, /k/ och /m/. I stället förekommer /d/, /g/, /n/, t.ex. arag – arkaa, xun – xumayd.

10.

bb, dd, gg, mm, ll, nn, rr

11.

Ja, många av de andra konsonanterna kan också uttalas som långa, men det finns nästan inga ordpar som bara skiljer sig åt genom lång/kort konsonant. Det finns därför en mycket tydlig regel för somaliskans stavning som säger att bara de nämnda 7 konsonanterna får dubbelskrivas. Denna regel finns i de flesta skolböcker och många andra handböcker, t.ex. grammatikböcker.

12.

Javisst, det finns många sådana ord, t.ex. badan – baddan, Carab – carrab...

13.

Två mycket viktiga regler är t.ex. att ord inte får börja eller sluta med mer än en konsonant. I början av ord lägger man ofta till /i/ före en konsonantgrupp i lånord. I slutet av ord skjuter man ofta in en vokal mellan konsonanterna. Då använder man antingen samma vokal som redan finns i ordet eller ett /i/.

14.

Det finns många sådana par av ord i somaliskan där vokalerna skriva på samma sätt men uttalas på lite olika sätt, t.ex. Mudug – muruq, olol – orod, midig – misir, miis – miir.

15.

Oftast har t.ex. feminina substantiv sin höga ton på den sista vokalen i ordet. Det låter som att tonen stiger och blir högre mot slutet av sådana ord, t.ex. mindi, naag, gabar, bisad. Maskulina ord har oftast sin höga ton på den näst sista vokalbokstaven i ett ord. Det låter då som att tonen går ner mot slutet av ordet, t.ex. guri, miis, buug, boqor, macallin.

16.

Homografer är två ord som skriv på precis samma sätt, men som uttalas på lite

olika sätt, t.ex. inan 'pojke' och inan 'flicka' eller beer 'lever' och beer 'trädgård'.

(Fullständiga) homonymer är ord som både skrivs och uttalas på precis samma sätt, t.ex.

Homofoner är ord som uttalas på samma sätt men som skrivs på olika sätt. Sådana ord kanske inte finns i somaliskan? På svenska finns det en del sådana ord, t.ex. men/män, kål/kol, jul/hjul, jäst/gäst, han/hann. De låter precis likadant, men skrivs på olika sätt. Skulle ey 'hund' och ay 'hon' kunna vara ett sådan ordpar i somaliskan?

17.

T.ex.

/o/ sist i ord > /a/ före ändelse

hooyo, hooy**a**da

/e/ sist i ord > /a/ före ändelse

aabbe, aab**b**aha

/ah/ > /ih/ före /ii/

aabbaha, aab**b**ihiis

/ah/ > /uh/ före /u/

aabbaha, aab**b**uhu

/t/ > /s/ i verbändelser efter /i/ eller /y/

kar**t**aa, kar**s**aa

Morfologi

Övning 1 – Läs texten och gör övningarna.

Dhaqashada digaagga

Kani waa hadalkii Marwo Xaawo ay u jeedisay fasalka lixaad. Akhri oo ka raadi weedh mawduuceedyada qayb waliba ee qoraalkan ka mid ah.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta ett sammansatt substantiv som inte är sammanskrivet.
2. Hitta det första konkreta substantivet i texten.
3. Hitta det första abstrakta substantivet i texten.
4. Hitta sex räknebara substantiv.
5. Hitta två icke-räknebara substantiv.
6. Hitta ett kollektivt substantiv.
7. Hitta de två första substantiven som bara består av en rot.
8. Hitta det sista substantiv som består av en rot och en avledningsändelse.
9. Hitta ett substantiv som är ett egennamn.
10. Hitta ett substantiv med demonstrativ ändelse.
11. Hitta ett substantiv med somalisk pluraländelse.
12. Hitta ett adjektiv som är bildat med en ändelse.
13. Hitta tre verb som böjs enligt konjugation 2.
14. Hitta ett verb i indikativ.
15. Hitta två verb i imperativ.
16. Hitta ett kort subjektspronomen.
17. Hitta ett pronomen med subjektsändelse.

Övning 1 – Facit

1. weedh mawduuceedyada
2. digaagga
3. dhaqashada
4. hadalkii, marwo, fasalka, weedhmawduuceedyada, qayb, qoraalkan
5. dhaqashada, digaagga
6. digaagga
7. digaag, hadal
8. qoraal
9. Xaawo
10. qoraalkan
11. weedh mawduuceedyada
12. lixaad
13. jeedisay, akhri, raadi
14. jeedisay
15. akhri, raadi
16. ay
17. kani

Övning 2 – Läs texten och gör övningarna.

b. Asalaamu Calaykum carruureey. Waxaa la iga codsaday in aan idiin sheego sida loo xannaaneeyo digaagga. Sida aad ogtihiinba, digaagga waa nooc ka mid ah shimbiraha oo aan ku dhaqanno guryaha. Shimbiraha noocaas ah waxaa loogu yeeraa shimbiraha rabbaayadda ah.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta 1 sammanskrivning av två eller flera ord (där de ingående orden inte har förändrats).
2. Hitta 4 sammandragningar av två eller flera ord (där de ingående orden har förändrats).
3. Hitta de 2 sista konkreta substantiven i stycket.
4. Hitta det sista abstrakta substantiv i stycket.
5. Hitta det sista räknebara substantivet i stycket.
6. Hitta det sista icke-räknebara substantivet i stycket.
7. Hitta 3 kollektiva substantiv.
8. Hitta 3 substantiv som bara består av en rot och böjningsändelser.
9. Hitta 1 substantiv med vokativändelse.
10. Hitta 1 substantiv med demonstrativ ändelse.
11. Hitta 2 substantiv med somalisk pluraländelse.
12. Hitta 1 adjektiv.
13. Hitta 2 verb som böjs enligt konjugation 1.
14. Hitta 1 verb som böjs enligt konjugation 2.
15. Hitta 2 verb som böjs enligt konjugation 3.
16. Hitta 1 verb i 2 olika böjningsformer som böjs med prefixböjning.
17. Hitta 2 verb som är bildade av substantiv med hjälp av avledningsändelser.
18. Hitta 2 verb i indikativ.
19. Hitta 1 verb i preteritum.
20. Hitta 3 verb i konjunktiv.
21. Hitta 3 olika korta subjektspronomen.
22. Hitta 2 korta objektspronomen.
23. Hitta 2 sammandragningar med det opersonliga pronomenet.
24. Hitta 2 andra sammandragningar av ett pronomen och en preposition.
25. Hitta 1 sammandragning som innehåller två prepositioner.

Övning 2 – Facit

1. ogtihiinba < og + tihiiin + ba
2. iga < i + ka, idiin < idin + u, loo < la + u, loogu < la + u + ku
3. shimbiraha, rabbaayadda
4. noocaas
5. shimbiraha.
6. rabbaayadda
7. carruureey, digaagga, rabbaayadda
8. carruur-eeey, si-da, digaag-ga, nooc, mid, shimbir-aha, gury-aha, nooc-aas, rabbaayad-da
9. carruureey
10. noocaas
11. guryaha, shimbiraha
12. og
13. sheego, yeeraa
14. xannaaneeyo
15. codsaday, dhaqanno
16. tihiiin, ah
17. codsaday, yeeraa
18. codsaday, yeeraa
19. codsaday
20. sheego, xannaaneeyo, dhaqanno
21. la, aad, aan
22. i (< iga), idin (< idiin)
23. loo (< la + u), loogu (< la + u + ku)
24. iga (< i + ka), idiin (< idin + u)
25. loogu (< la + u + ku)

Övning 3 – Läs texten och gör övningarna.

t. Dhowr sano ka hor ayaa waxa aan go'aan ku gaarey in aan xannaaneysto digaag. Waxa aan ku bilaabay 10 digaag ah. Qoyskaygu waxa uu ka helaa hilib iyo beed. Hase ahaatee, waxa aan ogaadey in ay sahlan tahay in la dhaqdo digaagga, sidaas darteed, waxa aan go'aan ku gaarey in aan ballaariyo ganacsigayga. Waqtiga aan idinla hadlayo, beertayda waxaa jooga in ka badan 100 digaag. Waxa aan shaqo siiyey hal qof oo ilaaliya dhammaantood.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta 1 sammanskrivning av två ord (där de ingående orden inte har förändrats).
2. Hitta 4 abstrakta substantiv.
3. Hitta 6 räknebara substantiv.
4. Hitta 4 icke-räknebara substantiv.
5. Hitta 3 kollektiva substantiv.
6. Hitta 1 ämnesnamn.
7. Hitta 8 substantiv som bara består av en rot.
8. Hitta 3 substantiv som består av en rot och en avledningsändelse.
9. Hitta 5 substantiv med possessiv ändelse.
10. Hitta 1 substantiv med demonstrativ ändelse.
11. Hitta 1 substantiv med subjektsändelse.
12. Hitta 2 adjektiv utan någon ändelse.
13. Hitta 5 verb som böjs enligt konjugation 1.
14. Hitta 3 verb som böjs enligt konjugation 2.
15. Hitta 3 verb som böjs enligt konjugation 3.
16. Hitta 2 former av ett verb som böjs oregelbundet.
17. Hitta 1 autobenefaktivt verb.
18. Hitta 1 verb som är har precis samma stam/rot som ett substantiv.
19. Hitta 2 verb som är bildade av substantiv med hjälp av avledningsändelser.
20. Hitta 1 verb som är bildade av adjektiv med hjälp av avledningsändelser.
21. Hitta 7 verb i indikativ.
22. Hitta 4 verb i konjunktiv.
23. Hitta 4 korta subjektspronomen.
24. Hitta 1 kort objektspronomen.
25. Hitta 1 sammandragning av ett pronomen och en preposition.

Övning 3 – Facit

1. idinla
2. sano, ganacsi, waqti, shaqo, dhammaan
3. qoys/qoysas, hilib/hilbo, waqti/waqtiyo, beer/beero, shaqo/shaqooyin, qof/qofaf
4. digaag, beed, ganacsi, dhammaan
5. digaag, beed, qoys
6. hilib
7. qoys, hilib, beer, qof, digaag, beed, waqti, sano
8. dhammaan < dhan + aan, shaqo < shaq- (t.ex. shaqeeyaa) + -o, ganacsi < ganac + -si
9. qoyskaygu, darteed, ganacsigayga, beertayda, dhammaantood
10. sidaas
11. qoyskaygu,
12. sahlán, badan
13. gaarey, bilaabay, helaa, hadlayo, jooga
14. ballaariyo, siiyey, ilaaliya
15. xannaaneysto/xannaaneysataa, ogaadey/ogaatay, dhaqdo/dhaqato
16. ah, tahay
17. xannaaneysto
18. /had_l/ > hadlayo/hadalka
19. ballaar + i > ballaariyo, ilaal + i > ilaaliya
20. og > ogaadey
21. gaarey, bilaabay, helaa, jooga, siiyey, ilaaliya, ogaadey,
22. hadlayo, ballaariyo, xannaaneysto, dhaqdo
23. aan, uu, ay, la.
24. idin
25. idinla

Övning 4 – Läs texten och gör övningarna.

j. Waxaa sahlana in la xannaaneeyo tiro yar oo digaag ah. Waxaa ay u baahan yihiin wax yar oo biyo ah, cuntadoodana waxa ay ka helaan dhulka ku hareeraysan guriga. Waxa ay jecel yihiin in ay cunaan hadhuudh iyo xasharaad. Sida oo kale waxaa lagu quudin karaa cuntada soo harta sida soorta iyo khudradda.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta 1 sammanskrivning av två ord (där de ingående orden inte har förändrats).
2. Hitta 1 sammandragning av två ord (där de ingående orden har förändrats).
3. Hitta 11 konkreta substantiv.
4. Hitta 2 abstrakta substantiv.
5. Hitta 4 räknebara substantiv.
6. Hitta 6 icke-räknebara substantiv.
7. Hitta 1 substantiv som är plurale tantum, dvs. bara finns i plural.
8. Hitta 2 kollektiva substantiv.
9. Hitta 5 ämnesnamn.
10. Hitta 7 substantiv som bara består av en rot.
11. Hitta 2 substantiv som består av en rot och en avledningsändelse.
12. Hitta 1 substantiv med possessiv ändelse.
13. Hitta 1 substantiv med somalisk pluraländelse.
14. Hitta 1 particip, dvs. ett adjektiv som är bildat av ett verb.
15. Hitta 3 adjektiv utan någon ändelse.
16. Hitta 4 verb som böjs enligt konjugation 1.
17. Hitta 2 verb som böjs enligt konjugation 2.
18. Hitta 1 verb som böjs oregelbundet.
19. Hitta 1 hjälpverb.
20. Hitta 4 verb i indikativ.
21. Hitta 2 verb i konjunktiv.
22. Hitta 1 verb i infinitiv.
23. Hitta 2 korta subjektspronomen.
24. Hitta 1 sammandragning med det opersonliga pronomenet.

Övning 4 – Facit

1. cuntadoodana < cuntadooda + -na
2. lagu
3. digaag, wax, biyo, cuntadooda, dhulka guriga, hadhuudh, xasharaad, cuntada, soorta, khudradda
4. tiro, sida,
5. wax, cunto, dhul, guri,
6. digaag, biyo, hadhuudh, xasharaad, soor, khudrad
7. biyo
8. digaag, xasharaad, (khudrad)
9. biyo, cunto, dhul, hadhuudh, soor, (khudrad)
10. digaag, wax, dhul, hadhuudh, xasharaad, soor, si
11. cunto < cun + -to, tiro < tir + -o
kanske också guri < gur + -i (?), khudrad < khud_r + -ad (?)
12. cuntadooda
13. biyo
14. hareeraysan
15. yar, baahan, jecel,
16. helaan, cunaan, karaa, harta
17. xannaaneeyo, quudin
18. yihiin, ah
19. karaa
20. helaan, karaa, harta, yihiin
21. cunaan, xannaaneeyo
22. quudin
23. la , ay
24. lagu

Övning 5 – Läs texten och gör övningarna.

x. Aan wax idiinka sheego xaqiiqada iyo tirada digaagga. Waxa aan horay u sheegay in aysan u baahnayn biyo badan. Boqol digaag ah waxaa ku filan 16 litir oo biyo ah. Digaagga waaweyn, ee halaya cuntadooda waxa ay u baahan yihiin hal saddexaadka hal mitir oo labajibbaaran, taas oo macnaheedu yahay in aad ku hayn karto saddex digaag ah hal mitir oo labajibbaaran. Cimilada dalkeenu ma saameynayso digaagga.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta 1 sammansatt ord som är sammanskrivet utan bindestreck.
2. Hitta 3 sammandragningar av två eller flera ord (där de ingående orden har förändrats)
3. Hitta 5 konkreta substantiv.
4. Hitta 10 abstrakta substantiv.
5. Hitta 11 räknebara substantiv.
6. Hitta 2 icke-räknebara substantiv.
7. Hitta 1 substantiv som är plurale tantum, dvs. bara finns i plural.
8. Hitta 1 kollektiva substantiv.
9. Hitta 2 massord/ämnesnamn.
10. Hitta 7 substantiv som bara består av en rot.
11. Hitta 4 substantiv som består av en rot och en avledningsändelse.
12. Hitta 3 substantiv med possessiv ändelse.
13. Hitta 2 substantiv med subjektsändelse.
14. Hitta 5 adjektiv.
15. Hitta 1 adjektiv i plural.
16. Hitta 4 verb som böjs enligt konjugation 1.
17. Hitta 2 verb som böjs enligt konjugation 2.
18. Hitta 1 hjälpverb.
19. Hitta 2 verb i indikativ.
20. Hitta 1 verb i progressiv aspekt.
21. Hitta 3 verb i konjunktiv.
22. Hitta 1 verb i infinitiv.
23. Hitta 3 korta subjektspronomen.
24. Hitta 1 sammandragning av ett pronomen och två prepositioner.

Övning 5 – Facit

1. labajibbaaran
2. idiinka, aysan, baahnayn
3. wax, digaagga, biyo, cuntadooda, dalkeenu
4. xaqiiqada, tirada, boqol, litir, hal, saddexaadka, mitir, macnaheedu, saddex, cimilada
5. wax, cunto, dal, xaqiiqo, tiro, boqol, litir, saddexaad, mitir, macne, cimilo
6. digaag, biyo
7. biyo
8. digaag
9. cunto, biyo
10. wax, dal, boqol, litir, mitir, digaag, cimilo, (macne)
11. cun-to, xaqiiq-o, tir-o, saddex-aad, (macn-e)
12. cuntadooda, macnaheedu, dalkeenu
13. macnaheedu, dalkeenu
14. badan, filan, baahan, labajibbaaran, waaweyn
15. waaweyn
16. sheego, sheegay, halaya, karto
17. hayn, saameynayso
18. karto
19. sheegay, halaya,
20. saameynayso
21. sheego, karto, saameynayso
22. hayn
23. aan, ay, aad

Övning 6 – Läs texten och gör övningarna.

kh. Digaaggu waxa uu u baahan yahay habeenkii hooy uu isaga difaaco xayawaanka duur-joogta ah. Digaag badan ayaa ku noolaan kara guri yar. Halkan waxaa ah guri yar ee digaag (markii halkaa la joogo ayaa ay kor u qaadday masawir). Waxaa guriga digaagga kor loogu qaadaa in laga ilaaliyo masaska in ay hoos ka soo galaan, iyo in aboorku uusan cunin. Hoos waxaa looga dhigaa gobollo kartoonto ah. Kartoonnadana waxaa lagu kor shubaa ciid, si ay hadhow u sahlanaato in la nadiifiyo.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

1. Hitta 1 sammansatt ord som är sammanskrivet med bindestreck.
2. Hitta 6 sammandragningar av två eller flera ord (där de ingående orden har förändrats)
3. Hitta 2 substantiv med demonstrativ ändelse.
4. Hitta 2 substantiv med subjektsändelse.
5. Hitta 3 adjektiv utan någon ändelse.
6. Hitta 9 verb som böjs enligt konjugation 1.
7. Hitta 2 verb som böjs enligt konjugation 2.
8. Hitta 1 verb som böjs enligt konjugation 3.
9. Hitta 2 verbformer som är oregelbundna.
10. Hitta 1 sammandragning av ett adjektiv och kopulaverbet *yahay*.
11. Hitta 1 hjälpverb.
12. Hitta 7 verb som är har precis samma stam/rot som ett substantiv.
13. Hitta 1 verb som är bildade av ett adjektiv med hjälp av en avledningsändelse.
14. Hitta 7 verb i indikativ.
15. Hitta 7 verb i konjunktiv.
16. Hitta 3 korta subjektspronomen.
17. Hitta 3 sammandragningar med det opersonliga pronomenet.

Övning 6 – Facit

1. duur-joogta
2. isaga, laga, uusan, looga, lagu, noolaan
3. halkan, halkaa
4. digaaggu, aboorku
5. baahan, badan, yar,
6. difaaco, kara, joogo, qaadday, qaadaa, galaan, cunin, dhigaa, shubaa
7. ilaaliyo, nadiifiyo
8. sahlanaato
9. yahay, ah,
10. noolaan (nool + ahaan)
11. kara
12. difaaco/difaac, joogo/joog, qaaddaa/qaad, galaan/gal, dhigaa/dhig, shubaa/shub, nadiifiyo/nadiif
13. sahlanaato
14. kara, qaadday, qaadaa, dhigaa, shubaa, yahay, ah
15. difaaco, joogo, galaan, cunin, ilaaliyo, nadiifiyo, sahlanaato,
16. uu, la, ay
17. loogu, looga, lagu

Övning 7 – Läs texten och gör övningarna.

d. Waxaa laga yaabaa in aad la yaabtiin waxa aan u sameeyay intaas oo digaag ah. Jawaabta su'aalahaasi waxa weeye, waxa aan iibiyaa beed badan. Qoys ahaan ayaanu cunnaa beedkiisa, marna qalanna mid weyn. Waxa aan sida oo kale ka iibiyaa Hoteel weyn oo magaalada ku yaal digaagga uu u baahan yahay. Waxa aan ogaadey in xannaaneynta iyo ka ganacsiga digaaggu uu yahay mid faa'iido badan, sidaas darteed, waxa aan si xoog leh ugu talin lahaa in aad dhammaantiin ka faa'idaysataan mushruucan qiimaha badan.

Hitta följande typer av ord i texten ovan.

- 26.Hitta ett sammansatt ord som är sammanskrivet utan bindestreck.
- 27.Hitta ett sammansatt ord som är sammanskrivet med bindestreck.
- 28.Hitta ett sammansatt ord som inte är sammanskrivet.
- 29.Hitta en sammanskrivning av två eller flera ord (där de ingående orden inte har förändrats).
- 30.Hitta tre sammandragningar av två eller flera ord (där de ingående orden har förändrats)
- 31.Hitta två konkreta substantiv.
- 32.Hitta två abstrakta substantiv.
- 33.Hitta två räknebara substantiv.
- 34.Hitta två icke-räknebara substantiv.
- 35.Hitta ett substantiv som är plurale tantum, dvs. bara finns i plural.
- 36.Hitta två kollektiva substantiv.
- 37.Hitta två massord/ämnesnamn.
- 38.Hitta ett substantiv som bara består av en rot.
- 39.Hitta ett substantiv som består av en rot och en avledningsändelse.
- 40.Hitta ett substantiv som är ett egennamn.
- 41.Hitta ett substantiv med vokativändelse.
- 42.Hitta två substantiv med possessiv ändelse.
- 43.Hitta två substantiv med demonstrativ ändelse.
- 44.Hitta två substantiv med subjektsändelse.
- 45.Hitta två substantiv med somalisk pluraländelse.
- 46.Hitta ett particip, dvs. ett adjektiv som är bildat av ett verb.
- 47.Hitta två adjektiv utan någon ändelse.
- 48.Hitta två adjektiv i singular.
- 49.Hitta ett adjektiv i plural.
- 50.Hitta två verb som böjs enligt konjugation 1.
- 51.Hitta två verb som böjs enligt konjugation 2.
- 52.Hitta två verb som böjs enligt konjugation 3.

53. Hitta två verb som böjs enligt konjugation 4 (Fal sifo).
54. Hitta ett hjälpverb.
55. Hitta ett kausativt verb.
56. Hitta ett autobenefaktivt verb.
57. Hitta ett verb som är har precis samma stam/rot som ett substantiv.
58. Hitta två verb som är bildade av substantiv med hjälp av avledningsändelser.
59. Hitta två verb som är bildade av adjektiv med hjälp av avledningsändelser.
60. Hitta två verb i indikativ.
61. Hitta två verb i progressiv aspekt.
62. Hitta två verb i konjunktiv.
63. Hitta ett verb i imperativ.
64. Hitta ett verb i konditionalis.
65. Hitta ett verb i optativ.
66. Hitta två långa personliga pronomen.
67. Hitta två korta subjektspronomen.
68. Hitta två korta objektspronomen.
69. Hitta ett pronomen med subjektsändelse.
70. Hitta en sammandragning med det opersonliga pronomenet.
71. Hitta en annan sammandragning av ett pronomen och en preposition.
72. Hitta en sammandragning av två prepositioner.

Övning 8 - Morfemanalys

Analysera följande ord:

lixaad, iga, codsaday, idiin, ogtihiinba, shimbiraha, noocaas, xannaaneeyo, xannaaneysto, qoyskaygu, ogaadey, dhaqdo, ballaariyo, dhammaantood, cuntadoodana, hareeraysan, aysan, dalkeennu, duur-joogta, noolaan, halkan, qaadday, loogu, masaska, uusan, gobollo, kartoonnadana, lagu, sahlanaato.

Besvara följande frågor för vart och ett av orden:

1. Är detta ett ord eller en sammandragning/sammanskrivning av flera ord?
2. Vilken ordklass tillhör orden?
3. Hitta alla substantiv och skriv in dem i tabellen. Markera i de olika kolumnerna vilken form och typ av ord det är frågan om.

	Singular	Plural	Kollektivt	Bestämt	Obestämt	Subjektsform	Possessivt suffix	Demonstrativt suffix	Abstrakt
shimbiraha		x		x					

4. För verb - vilken konjugation tillhör ordet?
5. Dela in alla ord som böjs i stam och böjning(sändelser). Använd likhetstecken (=).
6. Fortsätt genom att dela upp stammen i rot och avledningsändelser. Använd bindestreck (-).

7. Om böjningen består av flera olika ändelser delar du upp dem med bindestreck.
8. Böj alla verb i enkelt preteritum (3 person singular mask. och fem.), i imperativ singular och plural, i infinitiv, i progressivt presens (1 pers. sing.), och i futurum (1 pers. sing.).

Övning 8 - Facit

1. Är detta ett ord eller en sammandragning/sammanskrivning av flera ord?
lixaad, codsaday, shimbiraha, noocaas, xannaaneeyo, xannaaneysto, qoyskaygu, ogaadey, dhaqdo, ballaariyo, dhammaantood, hareeraysan, dalkeennu, duur-joogta, halkan, qaadday, masaska, gobollo, sahlanaato – betrakts som ett ord.
iga – sammandragning < i + ka
idiin – sammandragning < idin + u
ogtihiinba – sammanskrivning < og + tihiiin + ba
cuntadoodana – sammanskrivning < cuntadooda + na
aysan – sammandragning < ay + aan
noolaan – sammandragning < nool + ahaan
loogu – sammandragning < la + u +ku
uusan – sammandragning < uu + aan
kartoonnada – sammanskrivning < kartoonnada + na
lagu – sammandragning < la + ku
2. Vilken ordklass tillhör orden?
lixaad (adjektiv), i (pronomen) + ka (preposition), codsaday (verb), idin (pronomen) + u (preposition), og (adjektiv) + tihiiin (verb) + ba (partikel), shimbiraha (substantiv), noocaas (substantiv), xannaaneeyo (verb), xannaaneysto (verb), qoyskaygu (substantiv), ogaadey (verb), dhaqdo (verb), ballaariyo (verb), dhammaantood (substantiv), cuntadooda (substantiv) + na (konjunktion), hareeraysan (adjektiv bildat av verb), ay (pronomen) + aan (partikel), dalkeennu (substantiv), duur-joogta (substantiv), nool (adjektiv) + ahaan (verb), halkan (substantiv), qaadday (verb), la (pronomen + u (preposition) + ku (preposition), masaska (substantiv), uu (pronomen) + aan (partikel), gobollo (substantiv), kartoonnada (substantiv) + na (konjunktion), la (pronomen) + ku (preposition), sahlanaato (verb).

3. Vilken undergrupp inom ordklassen?

	Singular	Plural	Kollektivt	Bestämt	Obestämt	Subjektsform	Possessivt suffix	Demonstrativt suffix	Abstrakt
shimbiraha		x		x					
noocaas	x			x				x	x
qoyskaygu	x			x		x	x		
dhammaantood	x			x			x		x
cuntadooda	x			x			x		
dalkeenu	x			x		x	x		
duur-joogta	x		x	x					
halkan	x			x				x	
masaska		x		x					
gobollo		x			x				
kartoonnada		x		x					

4. För verb - vilken konjugation tillhör ordet?

1:a konjugationen: qaadday

2:a konjugationen: xannaaneeyo, ballaariyo

3:e konjugationen: codsaday, xannaaneysto, ogaadey, dhaqdo, sahlanaato
oregelbundna verb med prefixböjning: tihii, (ah)aan (> nool-aan)

5. Dela in alla ord som böjs i stam och böjning(sändelser). Använd likhetstecken (=).

lixaad=,

codsad=ay,

t=ih=iin,

(här har vi stammen i mitten och böjning både med prefix och suffix)

shimbir=aha,

nooc=aas,

xannaanee=yo,

xannaaneyst=o,

qoys=kaygu,

ogaad=ey,
dhaqd=o,
ballaari=yo,
dhammaan=tood,
cunta=doodana,
hareeraysan=,
dal=keennu,
duurjoog=ta,
hal=kan,
qaad=day,
mas=aska,
gobol=lo,
kartoon=nada,
sahlanaa(d)=to

6. Fortsätt genom att dela upp stammen i rot och avledningsändelser.
Använd bindestreck (-).

lix-aad=,
cod-sad=ay,
t=ih=iin,
shimbir=aha,
nooc=aas,
xannaan-ee=yo,
xannaan-ey-st=o,
qoys=kaygu,
og-aad=ey,
dhaq-d=o,
ballaar-i=yo,
dhamm-aan=tood,
cun-ta=doodana,
hareer-ay-san=,
dal=keennu,
duur-joog=ta,
hal=kan,
qaad=day,
mas=aska,
gobol=lo,
kartoon=nada,
sahlan-aa(d)=to

7. Om böjningen består av flera olika ändelser delar du upp dem med bindestreck.

cod-sad=ay (personändelse i preteritum)

t=ih=iin (presens prefix + suffix i 2 person plural)

shimbir=a-ha (plural – bestämd artikel)
 nooc=Ø-aas (bestämd artikel – demonstrativ ändelse)
 xannaan-ee=y-o (inskottskonsonant – personändelse i konjunktiv)
 xannaan-ey-st=o (personändelse i konjunktiv)
 qoys=kay-g-u (possessiv ändelse – bestämd artikel – subjektsändelse)
 og-aad=ey (personändelse i preteritum)
 dhaq-d=o (personändelse i konjunktiv)
 ballaar-i=y-o (inskottskonsonant – personändelse i konjunktiv)
 dhamm-aan=tood (possessiv ändelse)
 cun-ta=dood-Øa na, (possessiv ändelse – bestämd artikel)
 dal=keen-n-u (possessiv ändelse – bestämd artikel – subjektsändelse)
 duur-joog=ta (bestämd artikel)
 hal=k-an (bestämd artikel – demonstrativ ändelse)
 qaad=d-ay (personändelse 2p sing/3 p sing fem – preteritum)
 mas=as-ka (plural – bestämd artikel)
 gobol=lo (plural)
 kartoon=na-da (plural – bestämd artikel)
 sahlanaa(d)=t-o (personändelse 2p sing/3 p sing fem – konjunktiv)

8. Böj alla verb i enkelt preteritum (3 person singular mask. och fem.), i imperativ singular och plural, i infinitiv, i progressivt presens (1 pers. sing.), och i futurum (1 pers. sing.).

codsaday, codsatay, codso!, codsada!,
 codsan, codsanayaa, codsan doonaa
 ahaa, ahayd, ahow!, ahaada!,
 ahaan, ahaanayaa (?), ahaan doonaa
 xannaaneeyey, xannaaneysay, xannaanee!, xannaaneeya!,
 xannaaneyn, xannaaneynayaa, xannaaneyn doonaa
 xannaaneystay, xannaaneysatay, xannaaneyso!, xannaaneysta!,
 xannaaneysan, xannaaneysanayaa, xannaaneysan doonaa
 ogaaday, ogaatay, ogow!, ogaada!,
 ogaan, ogaanayaa, ogaan doonaa
 dhaqdo, dhaqato, dhaqo!, dhaqda!,
 dhaqan, dhaqanayaa, dhaqan doonaa
 ballaariyay, ballaarisay, ballaari!, ballaariya!,
 ballaarin, ballaarinayaa, ballaarin doonaa
 qaaday, qaadday, qaad!, qaada!,
 qaadi, qaadayaa, qaadi doonaa
 sahlanaaday, sahlanaatay, sahlanaow!, sahlanaada!,
 sahlanaan, sahlanaanayaa, sahlanaan doonaa

Övning 11 – Repetition av satsdelarna Kh, Q, MY, Y

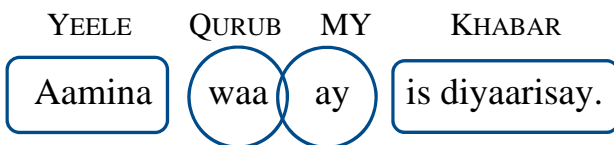
Hitta

Kh = Predikat/Khabar (= Oraah faleed)

Q = Satsmarkör/Qurub

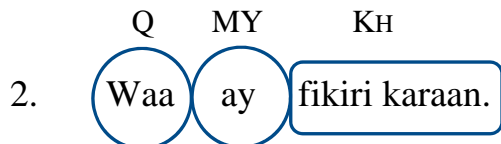
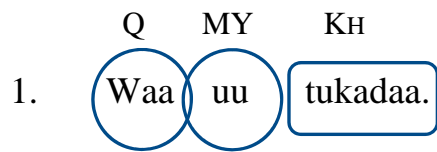
MY = Kort subjektspronomen/Magacuyaal yeele ee gaaban/dhimman.

Y = Subjekt/Yeele (= Oraah magaceed)

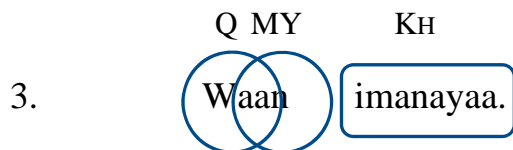

1. Waa uu tukadaa.
2. Waa ay fikiri karaan.
3. Waan imanayaa.
4. Qorraxdu way sii dhacaysaa.
5. Waan guulaysan doonaa.
6. Walxaha qaarkood waa ay quusaan.

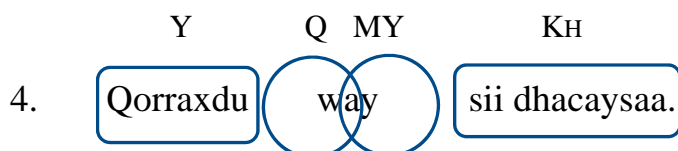
Övning 11 – Facit

Predikatet innehåller ett huvudverb och ett hjälpverb.

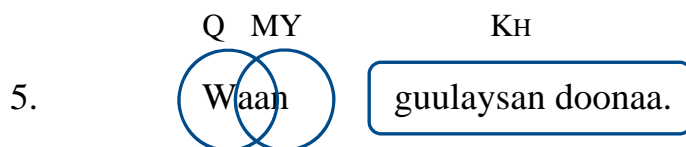

Satsmarkören (waa) och subjektspronomenet (aan) är sammandragna till ett ord.

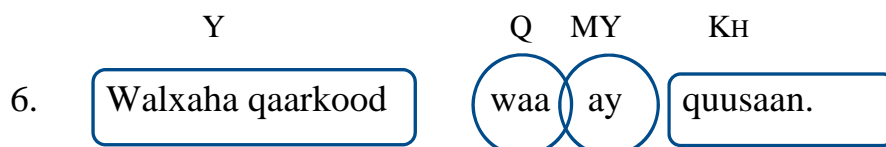
Satsmarkören (waa) och subjektspronomenet (ay) är sammandragna till ett ord.

Predikatet innehåller en riktningspartikel (sii) och ett verb.

Satsmarkören (waa) och subjektspronomenet (aan) är sammandragna till ett ord.

Predikatet innehåller ett huvudverb och ett hjälpverb.

Subjektet består av ett huvudord (walxaha) och ett attribut (qaarkood).

Övning 12 – Repetition av satsdelarna LY, FK

Hitta

Kh = Predikat/Khabar (= Oraah faleed)

Q = Satsmarkör/Qurub

MY = Kort subjektspronomen/Magacuyaal yeele ee gaaban/dhimman.

Y = Subjekt/Yeele (= Oraah magaceed)

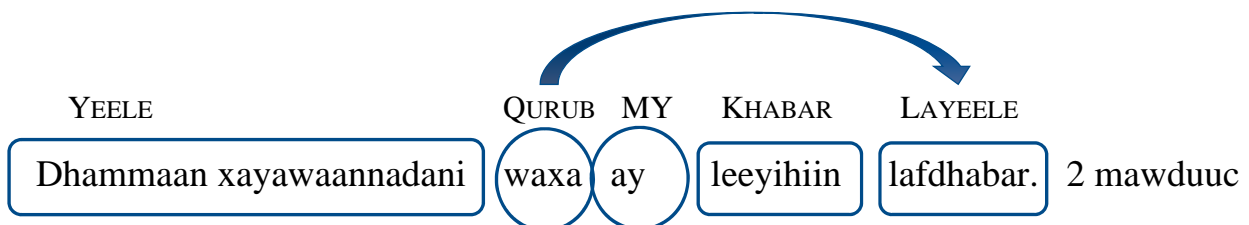
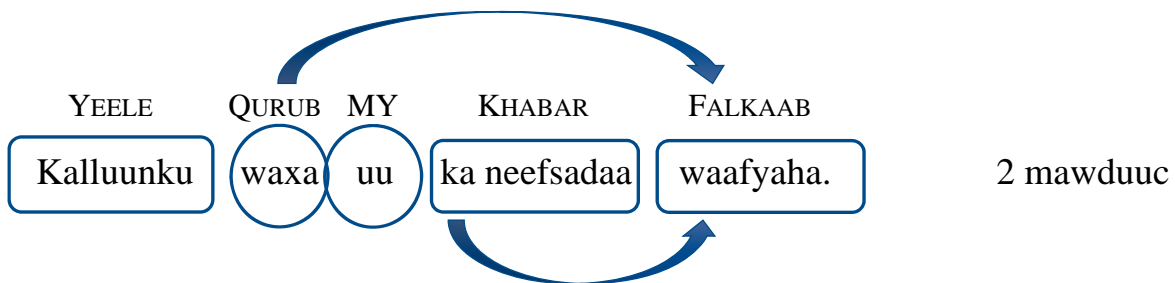
LY = Objekt/Layeele (= Oraah magaceed)

FK = Adverbial/Falkaab (= Oraah magaceed)

Gör en pil från fokusmakörer till den satsdel som de syftar på.

Gör en pil från prepositioner till den satsdel som de syftar på.

Ange hur många argument (mawduuc) predikatsverbet har.

1. Naasleydu waxa ay leeyihiin timo iyo ilko. _____ mawduuc

2. Naasleyda waxa aynu u qaybin karnaa afar qaybood. _____ mawduuc

3. Dhirtu waxa ay cuntadeeda ka heshaa carrada. _____ mawduuc

4. Dhurwaaga iyo libaaxu waxa ay cunaan hilib. _____ mawduuc

5. Qaar baa aad u weynaada. _____ mawduuc
6. Dhammaan xayawaannadani ilmahooda waxa ay ku quudiyaan caanaha jirkooda. _____ mawduuc
7. Waxa aynu u qaybin karnaa shan qaybood. _____ mawduuc
8. Xamaaratadu waxey u qaybsamaan afar qaybood. _____ mawduuc
9. Bahda jirka badankoodu hilibka ma cunaan. _____ mawduuc
10. Xayawaannadan ma laha suulal. _____ mawduuc
11. Waxa ay cagaha ku leeyihiin qoobab. _____ mawduuc
12. Waxa ay leeyihiin gacmo iyo faro. _____ mawduuc
13. Xamaaratadu ma xannaanayso ilmaheeda. _____ mawduuc
14. Weligaa ma ku aragtay gurigiinna qorrato? _____ mawduuc
15. Mulucyadu waxa ay leeyihiin afar lugood. _____ mawduuc

16. Waxa laga helaa laamaha iyo caleemaha dhirta. _____ mawduuc
17. Indhahoodu dhinac walba ayaa ay u jeesan karaan. _____ mawduuc
18. Jirjirrooluhu waxa uu ku qabsadaa laamaha dhirta suulasha iyo dabada. _____ mawduuc
19. Jirjirrooluhu waxa uu beddeli karaa midabkiisa. _____ mawduuc
20. Carrabka ayaa uu ku qabsadaa cayayaanka. _____ mawduuc
21. Diinka qaar baa noolaan kara 200 oo sannadood. _____ mawduuc
22. Waxa ay ukunta ku dhalaan carrada. _____ mawduuc
23. Waxa ay leeyihiin addin-dabaaleed halkii lugaha. _____ mawduuc
24. Weligaa ma aragtay mas? _____ mawduuc
25. Halkee baad ku aragtay? _____ mawduuc
26. Sidee buu u socdaa? _____ mawduuc
27. Masaska qaar sun ayay leeyihiin. _____ mawduuc

28. Qaar kale sun ma laha. _____ mawduuc

29. Walxaha qaarkood waxa ay dul sabbeeyaan biyaha. _____ mawduuc

Tänk på att imperativsatser saknar både satsmarkör och kort subjektspronomen!!

30. Ka buuxi koob biyo qabow. _____ mawduuc

31. Ka buuxi koob kale biyo kulul. _____ mawduuc

32. Ku dar koob walba malqacad cusbo ah. _____ mawduuc

33. Aad ugu fiirso. _____ mawduuc

34. Cabbitaanka kulul waxa uu jirka siiyaa kul iyo tamar. _____ mawduuc

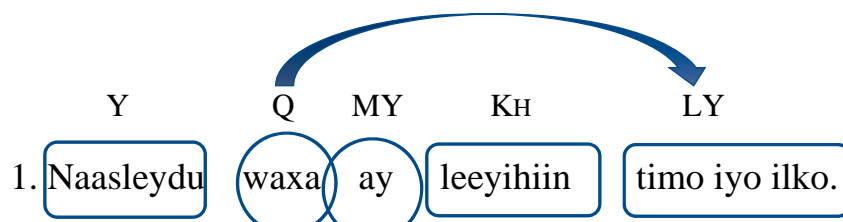
35. Immisa koob oo shaaha ayaa aad cabtaa maalintii? _____ mawduuc

36. Maxaa kalluunka badda lagaga soo qabtaa? _____ mawduuc

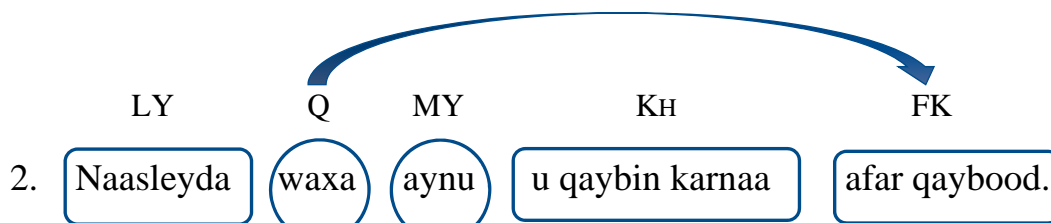
37. Sisintu waxa ay ka timaaddaa iniinyo. _____ mawduuc

38. Cusbada waxa aynu ka helnaa badda. _____ mawduuc

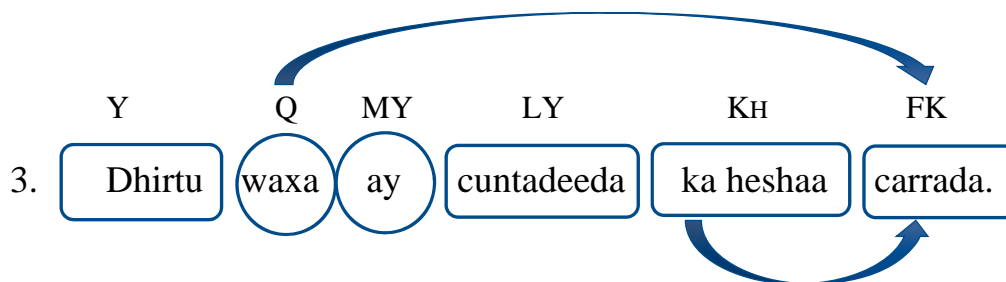
Övning 12 – Facit

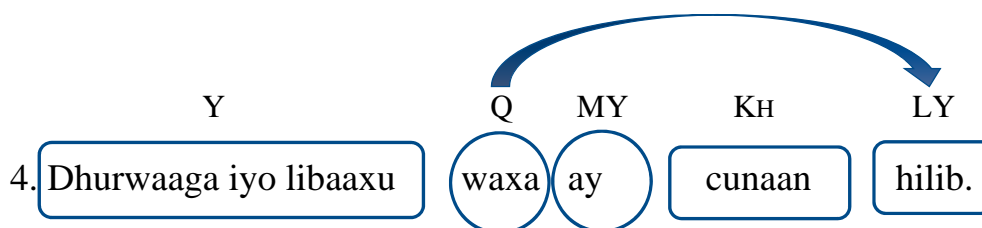
leeyihiin = 2 mawduuc: yeele + layeele

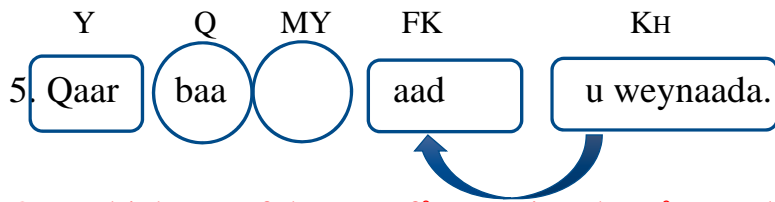
u qaybin = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

ka heshaa = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

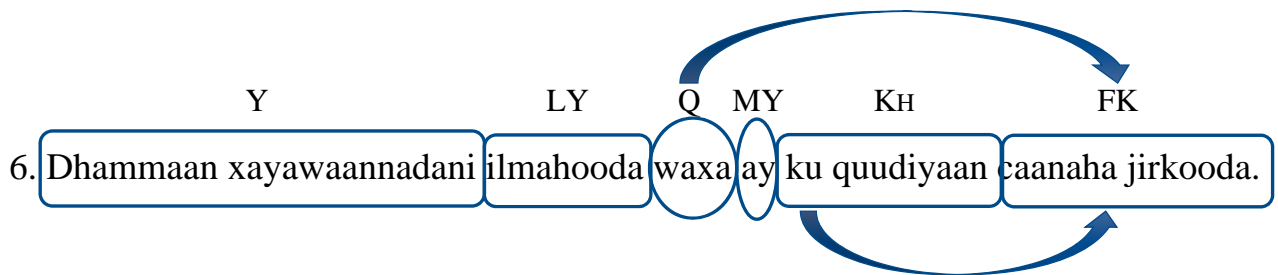
cunaan = 2 mawduuc: yeele + layeele

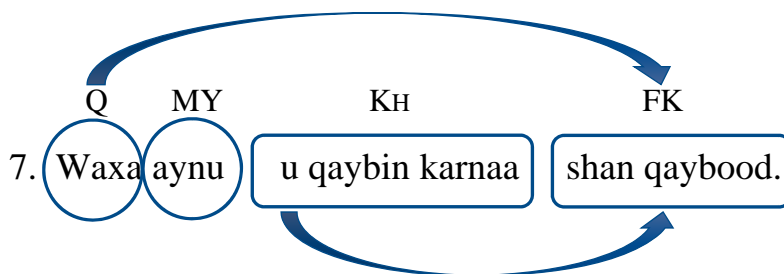
Om subjektet är fokuserat får man inte ha något subjektspronomen!!

weynaada = 1 mawduuc: yeele

Eftersom man kan lägga till "aad + u" vid i stort sett alla verb brukar man inte räkna detta som ett argument/mawduuc.

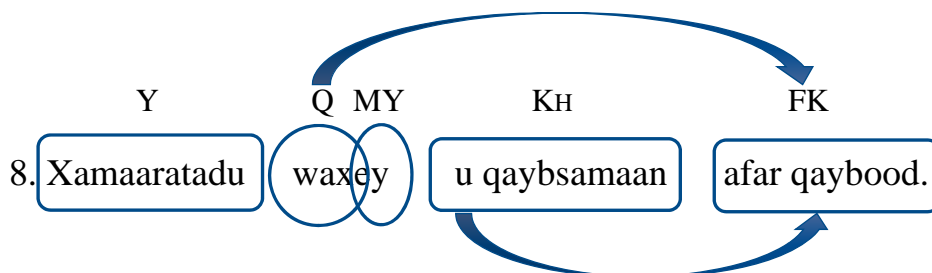

ku quudiyaan = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

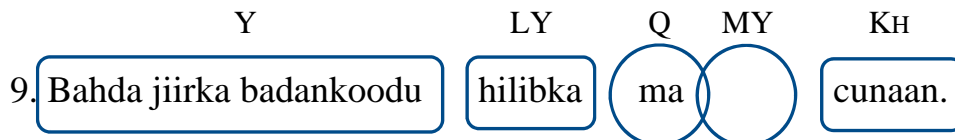

u qaybin = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

Här är objektet bara underförstått med ledning av kontexten, men det är ändå nödvändigt med ett objekt för att man skall kunna förstå meningen. På svenskan måste ett sådan objekt nämnas med ett pronomen, t.ex. *Vi kan dela in dem i fem grupper.*

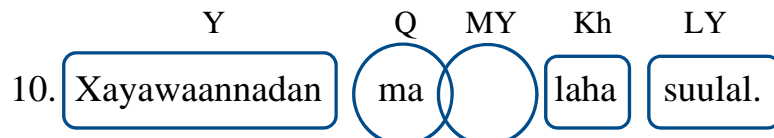

u qaybsamaan = 2 mawduuc: yeele + falkaab

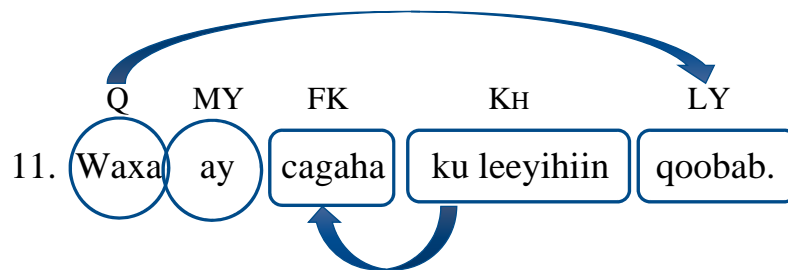
cunaan = 2 mawduuc: yeele + layeele

I en negerad påståendesats behöver man inte ha subjektspronomen om man inte vill vara extra tydlig.

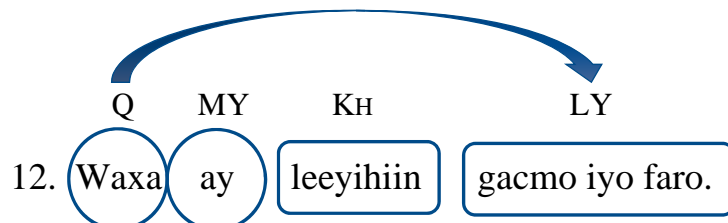

laaha / leeyahay = 2 mawduuc: yeele + layeele

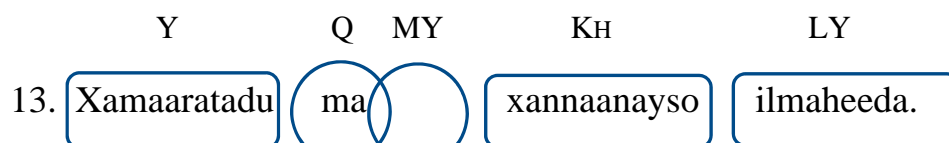
Nekat påstående = subjektspronomen är inte obligatoriskt

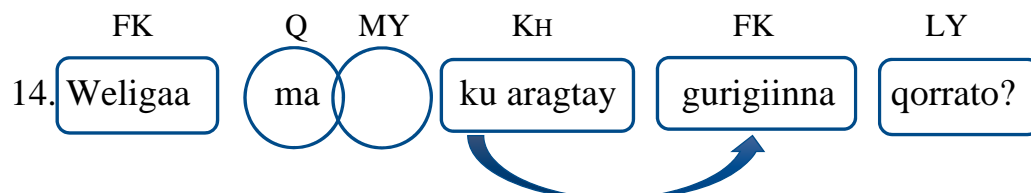
ku leeyihiin = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

leeyihiin = 2 mawduuc: yeele + layeele

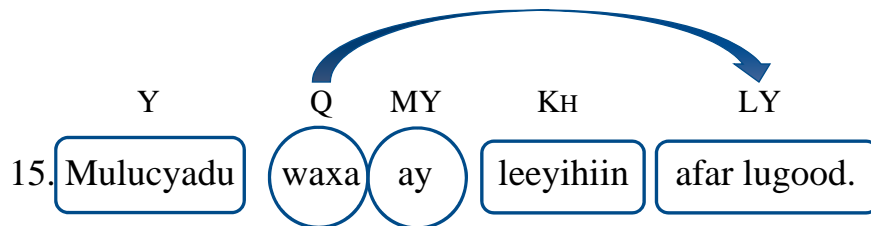
xannaanayso = 2 mawduuc: yeele + layeele

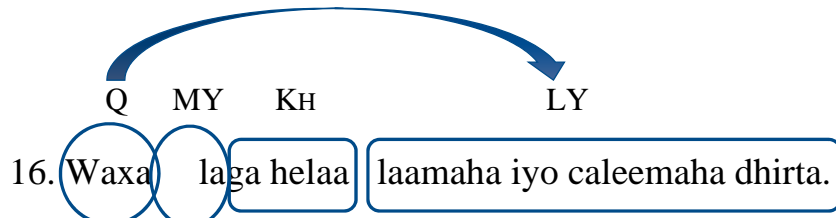
I frågor behöver man inte ha subjektspronomen.

ku aragtay = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

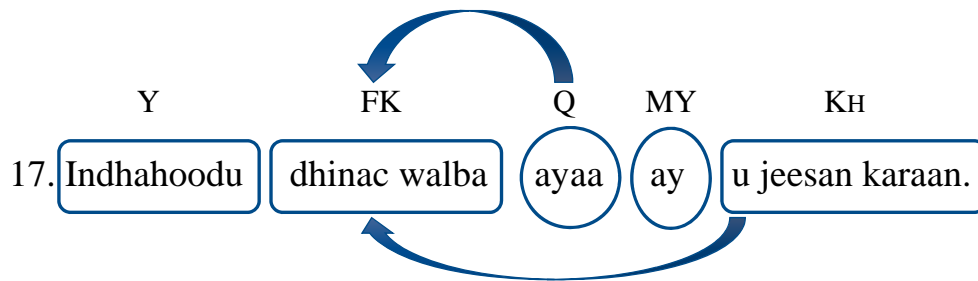
'weligaa' är inte något nödvändigt argument/mawduuc.

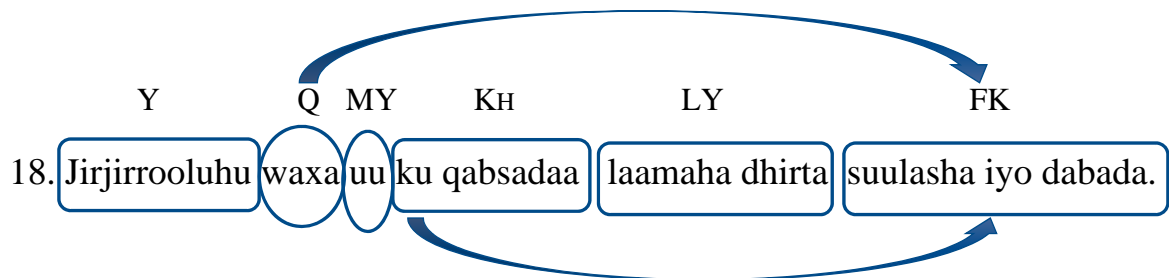
leeyihiin = 2 mawduuc: yeele + layeele

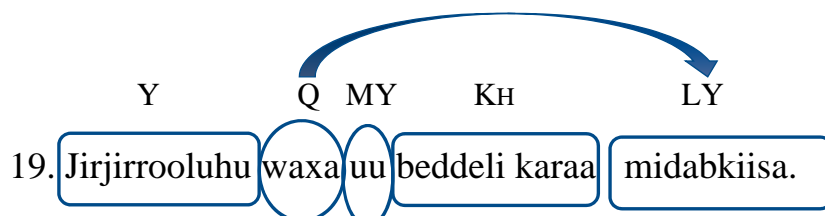
ka hela = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

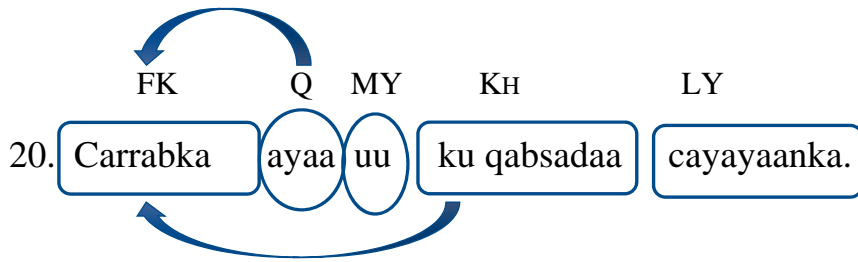
u jeesan = 2 mawduuc: yeele, falkaab

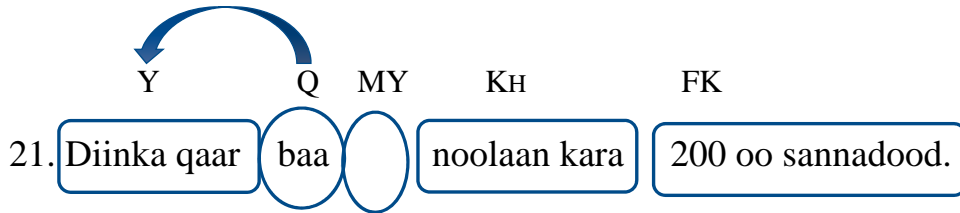
ku qabsadaa = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

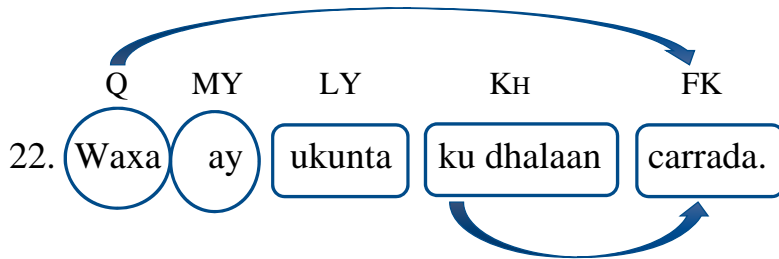
beddeli = 2 mawduuc: yeele + layeele

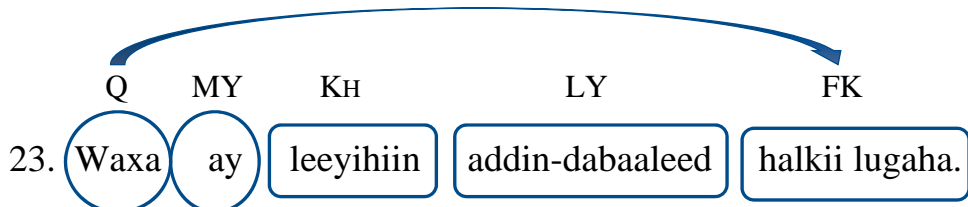
ku qabsadaa = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

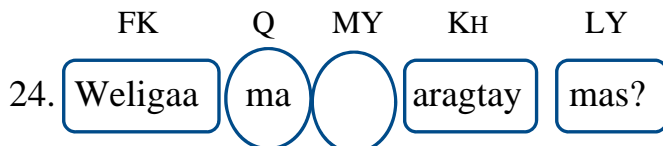
noolaan = 2 mawduuc: yeele + falkaab

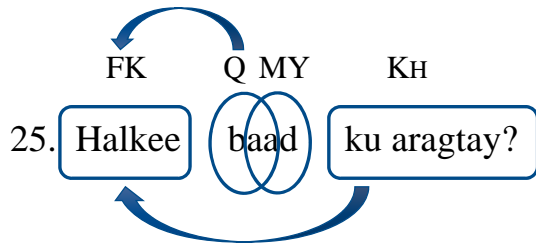
ku dhalaan = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

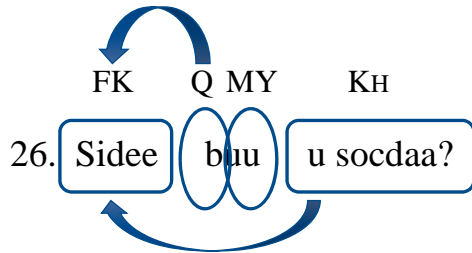
leeyihiin = 2 mawduuc: yeele + layeele

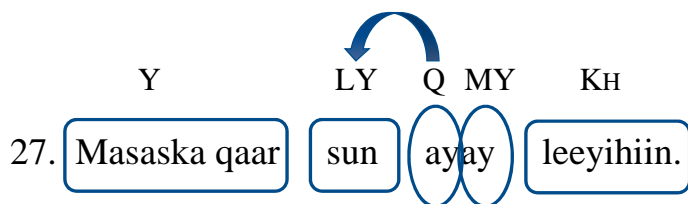
aragtay = 2 mawduuc: yeele + layeele

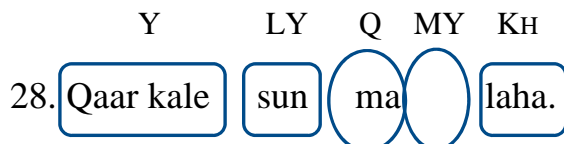
ku aragtay = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

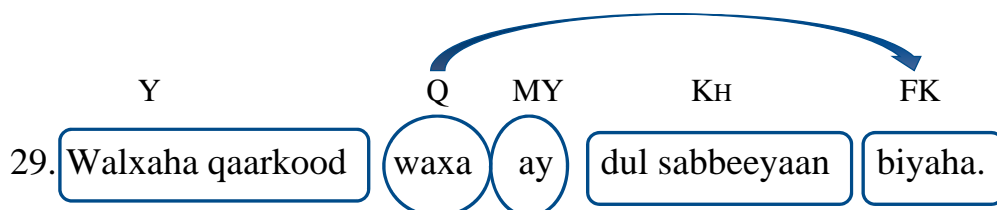
u socdaa = 2 mawduuc: yeele + falkaab

leeyihiin = 2 mawduuc: yeele + layeele

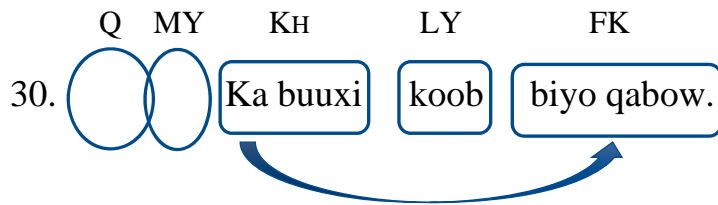

laaha = 2 mawduuc: yeele + layeele

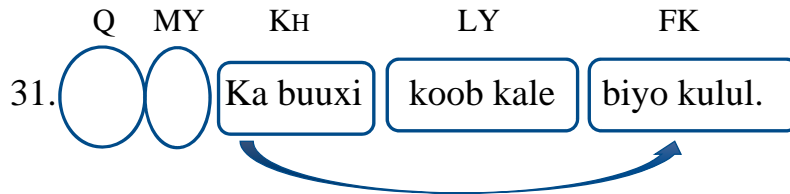

dul sabbeeyaan = 2 mawduuc: yeele + falkaab

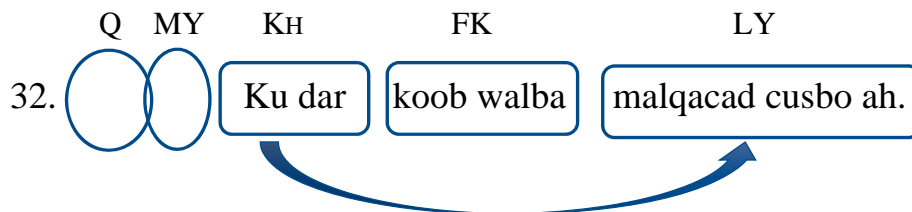
Imperativsatser saknar både satsmarkör och kort subjektspronomen!!

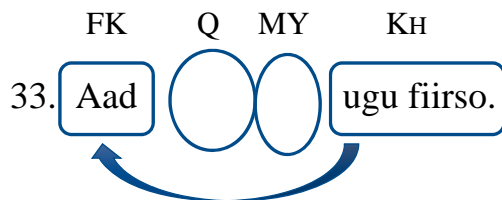
ka buuxi = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

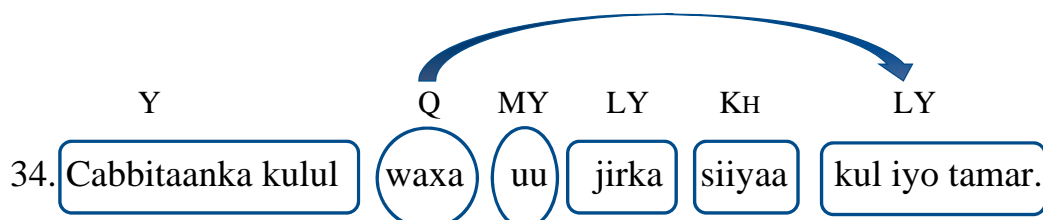
ka buuxi = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

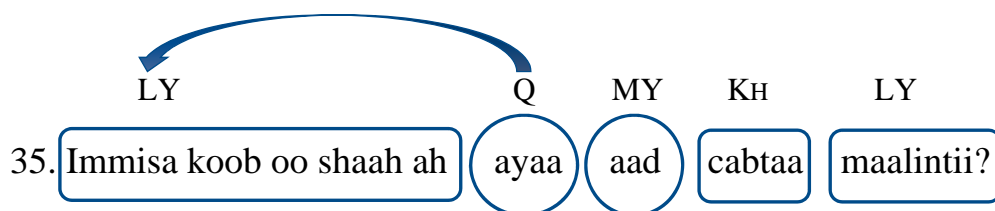
ku dar = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

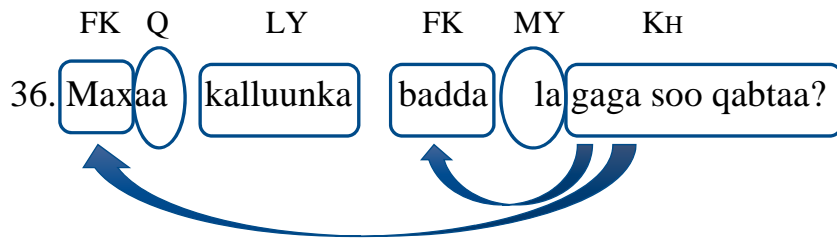
ku fiirso = 2 (?) mawduuc: yeele + fakaab

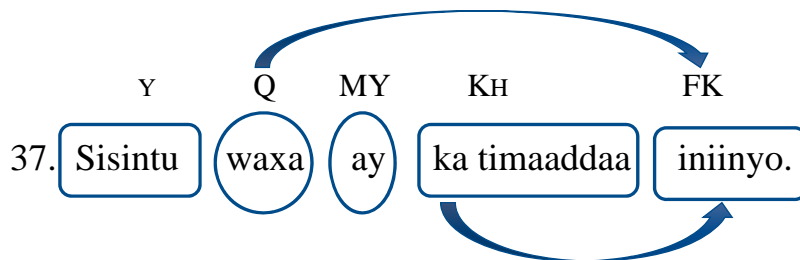
siiyaa = 3 mawduuc: yeele + layeele + layeele

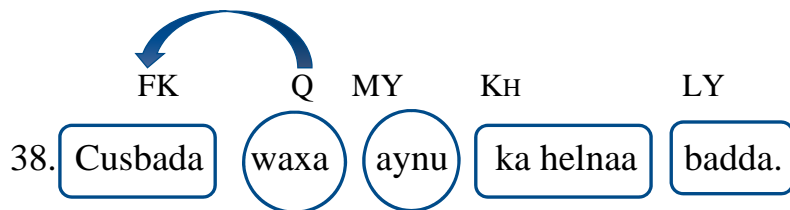
cabtaa = 2 mawduuc: yeele + layeele

kaga soo qabtaa = 4 mawduuc: yeele + layeele + falkaab + falkaab

ka timaaddaa = 2 mawduuc: yeele + falkaab

ka helnaa = 3 mawduuc: yeele + layeele + falkaab

Övning 13 – Repetition av predikat som innehåller adjektiv

Ibland innehåller predikatet (Khabar) ett adjektiv. På svenska kallas detta för predikativ (predikatsfyllnad). I somalisk grammatik räknas adjektivet som en del av predikatet. Man kan då tala om ett "sifo khabareed", dvs. ett adjektiv i predikatet. Vissa forskare använder termen "fal sifo".

Om predikatet innehåller ett adjektiv saknar satsen ibland ett kort subjekspronomen.

Hitta

Kh = Predikat/Khabar (= Oraah faleed)

Q = Satsmarkör/Qurub

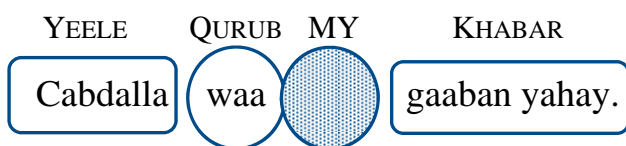
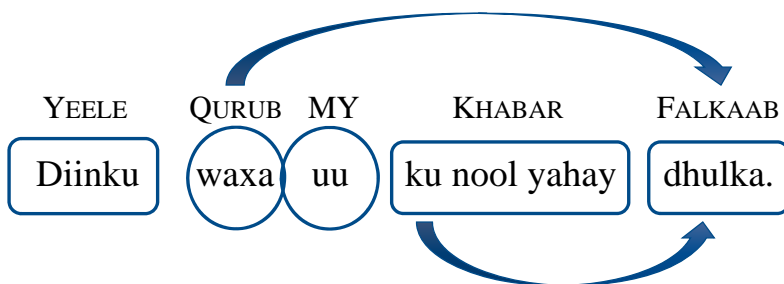
MY = Kort subjekspronomen/Magacuyaal yeele ee gaaban/dhimman.

Y = Subjekt/Yeele (= Oraah magaceed)

FK = Adverbial/Falkaab (= Oraah magaceed)

Gör en pil från fokusmakörer till den satsdel som de syftar på.

Gör en pil från prepositioner till den satsdel som de syftar på.

1. Jirku waa uu kulul yahay.

2. Qubadu waxa ay ku nooshahay biyaha.

3. Waa ay gaajaysan yihiin.

4. Xamaaratada qaar baa ku nool dhulka.

5. Qaarna waxa ay ku nool yihiin biyaha ama hareerahooda.

6. Aligaytarradu waxa ay ku nool yihiin webiyada iyo harooyinka dalalka

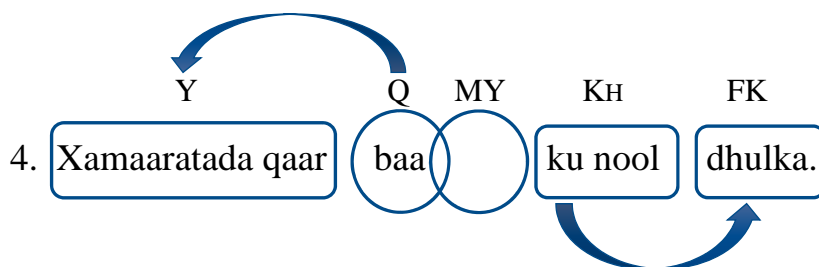
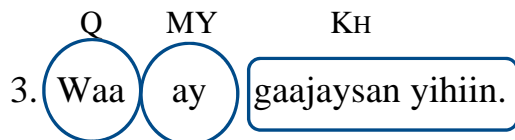
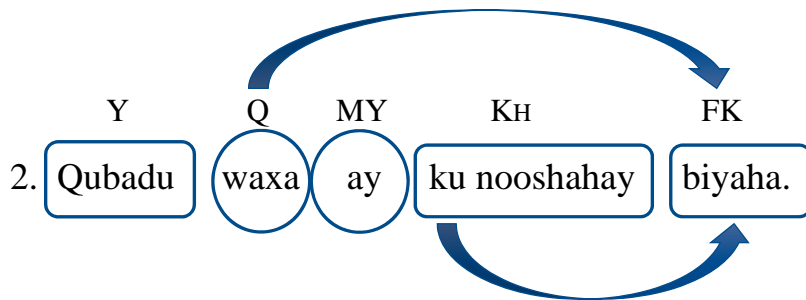
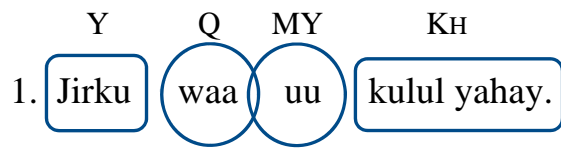
Maraykanka iyo Shiinaha.

7. Kuma noola dalkeenna.

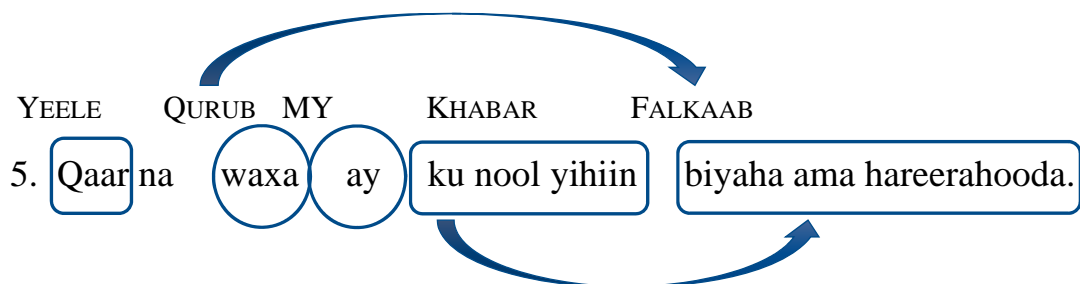
8. Kalluunku waxa uu ku nool yahay biyaha.

9. Ma xuma.

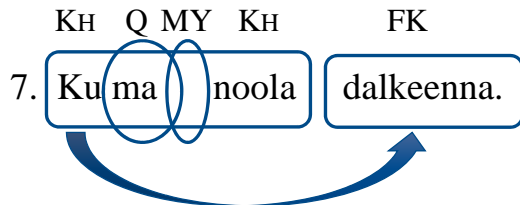
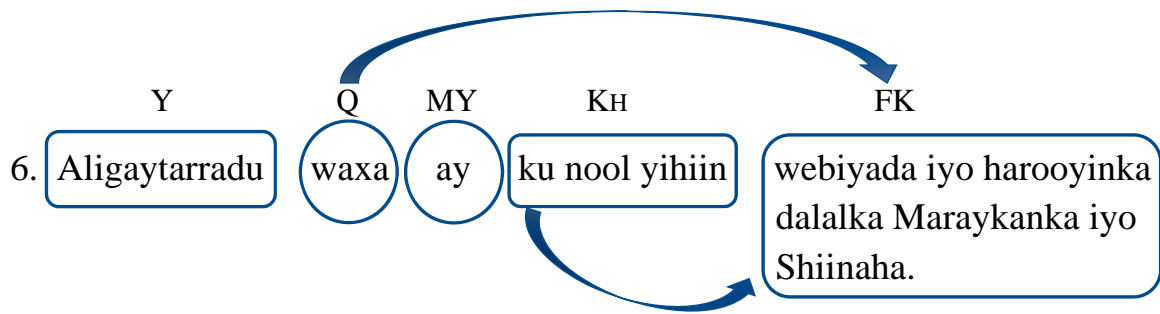
Övning 13 – Facit

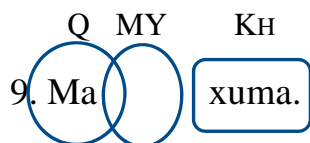
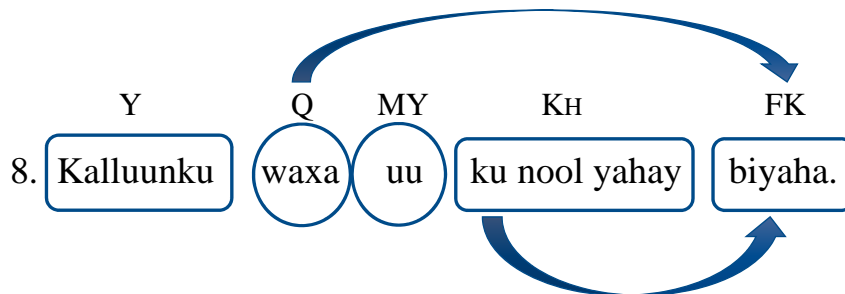
När subjektet är fokuserat är det omöjligt att ha ett kort subjektspronomen.

Konjunktioner, som –na, brukar inte säknas som någon satsdel. Den har i stället till uppgift att binda samman den här satsen med den föregående satsen.

I nekade pástáenden máste man inte ha subjektspronomen.

I nekade pástáenden máste man inte ha subjektspronomen.

Övning 14 – Repetition av predikat som innehåller substantiv

Ibland innehåller predikatet (khabar) ett substantiv. På svenska kallas detta för predikativ (predikatsfyllnad), men i somalisk grammatik räknas substantivet som en del av predikatet. Man kan då tala om ett ”magac khabareed”, dvs. ett substantiv inuti predikatet, eller ett ”khabar magaceed”, dvs. ett predikat som består av ett substantiv.

Ofta saknas kort subjektspronomen.

Hitta

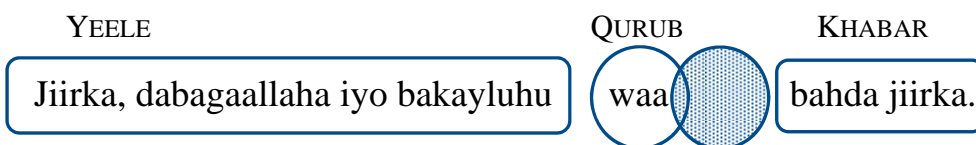
Kh = Predikat/Khabar (= Oraah faleed / Oraah magaceed)

Q = Satsmarkör/Qurub

MY = Kort subjektspronomen/Magacuyaal yeele ee gaaban/dhimman.

Y = Subjekt/Yeele (= Oraah magaceed)

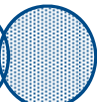
FK = Adverbial/Falkaab (= Oraah magaceed)

1. Cali waa macallin.
2. Rudhayaashu waa xawayaanno yaryar.
3. Xamaaratadu waa dhiig qaboobe.
4. Anigu waxa aan ahay Faadumo aabbaheed.
5. Magacaygu waa Maxamed.

6. Anigu waxa aan ahay Faadumo hooyadeed.
7. Magacaygu waa Aamina.
8. Waa sidee midabkeedu?
9. Jirjirrooluhu waa mulac.
10. Sidee buu ahaa midabkiisu?
11. Shaaha iyo bunku waa cabbitaan kulul.
12. Yaxaasyada iyo aligaytarradu waa xamaarato aad u waaweyn.
13. Saytuunka iyo muusku waa iniinyo.
14. Carradu isku mid ma aha meel walba.

Övning 14 – Facit

1. Cali ^Y waa ^Q macallin. ^{KH}

2. Rudhayaashu ^Y waa ^Q xawayaanno yaryar. ^{KH}

3. Xamaaratadu ^Y waa ^Q dhiig qaboobe. ^{KH}

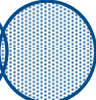
4. Anigu ^Y waxa ^Q aan ^{MY} ahay Faadumo aabbaheed. ^{KH}

5. Magacaygu ^Y waa ^Q Maxamed. ^{MY KH}

6. Anigu ^Y waxa ^Q aan ^{MY} ahay Faadumo hooyadeed. ^{KH}

7. Magacaygu ^Y waa ^Q Aamina. ^{KH}

8. Waa ^Q sidee ^{KH} midabkeedu? ^Y

9. ^Y Jirjirrooluhu ^Q waa ^{KH} mulac.

10. ^{KH} Sidee ^Q buu ^{MY} ahaa ^{KH} ^Y midabkiisu?

11. ^Y Shaaha iyo bunku ^Q waa ^{KH} cabbitaan kulul.

12. ^Y Yaxaasyada iyo aligaytarradu ^Q waa ^{KH} xamaarato aad u waaweyn.

13. ^Y Saytuunka iyo muusku ^Q waa ^{KH} iniinyo.

14. ^Y Carradu ^{KH} isku mid ^Q ma ^{KH} aha ^{FK} meel walba.

Övning 15 – Vilken typ av bisats?

Avgör om de följande meningarna innehåller någon bisats eller om den innehåller två huvudsatser.

Markera alla satsdelar i huvudsatsen. Behandla hela bisatsen inklusive bisatsinledaren som en satsdel i huvudsatsen.

Gör ett streck under själva bisatsen **utan** bisatsinledaren.

Bestäm vilken typ av bisats det är:

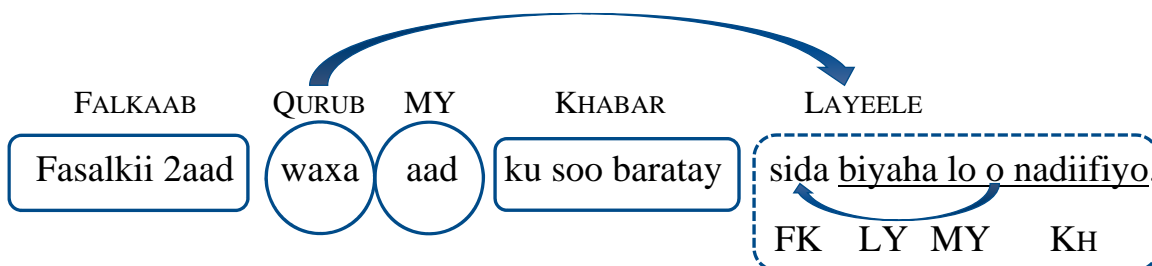
- in-bisats (weer dhammaystir)
- attributsbisats (weer faahfaahineed)
- bisats som börjar med någon annan konjunktion

Bestäm vilken funktion bisatsen har. Den ingår som i huvudsatsens:

- adverbial (tid, sätt, villkor, syfte, orsak, jämförelse, annan omständighet)
- objekt
- subjekt

Hitta de olika satsdelarna i bisatsen

Bestäm i vilken form bisatsens verb står.

Bisatsen finns inuti huvudsatsens objekt. Bisatsen är en bestämning till objektets huvudord, substantivet 'sida'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Fasalkii 2aad waxa aad ku soo baratay sidan.

Sidee?

Sida biyaha loo nadiifiyo.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatsen inklusive det inledande huvudordet **fungerar som objekt** i huvudsatsen.

Verbet i bisatsen står i presens **konjunktiv** (madhacdo).

1. Biyaha waxa lagu kaydii karaa berkado waaweyn marka roobku da'ayo.

2. Marka ay dhirtu ku baxdo carrada waxa ay hakin kartaa biyaha socda.

3. Tani waxa ay caawinaysaa in aanay biyuhu qaadin carrada wanaagsan ee sare.
4. Carrada sare waxa ay u fiican tahay dhirta baxaysa.
5. Marka uu roobku da'o biyaha qaarkood waxa ay galaan dhulka.
6. Waxa muhim ah in lagu daboolo cawska iyo caleemaha xididdada dhirta.
7. Immisa xayawaan oo biyaha ku nool ayaa aad magacaabi kartaa?
8. Xayawaannada qaar baa biyaha ka soo baxa si ay wax u cunaan.
9. Waxa aan u malaynayaa in ay walxahani sabbeeyaan.
10. Maxaa ku dhaca sonkorta marka lagu daro biyo kulul?
11. Waxa aynu ogaan doonnaa walxaha ku milma biyaha.
12. Ku rid walxahan mid walba koob ay biyo ku jiraan.
13. Aad ugu fiirso bal in ay biyaha ku milmaan.
14. Ku qor shaxdan wixii aad aragtay.
15. Cutubkan waxa aad ku baratay in walxaha qaar biyaha dul sabbeeyaan.

Mera blandade meningar! Alla innehåller inte bisatser.

(Iniinta madow ayaa laga soo gooyaa geedka.)

16. Dabadeedna waa la dubaa ilaa ay madow noqdaan.

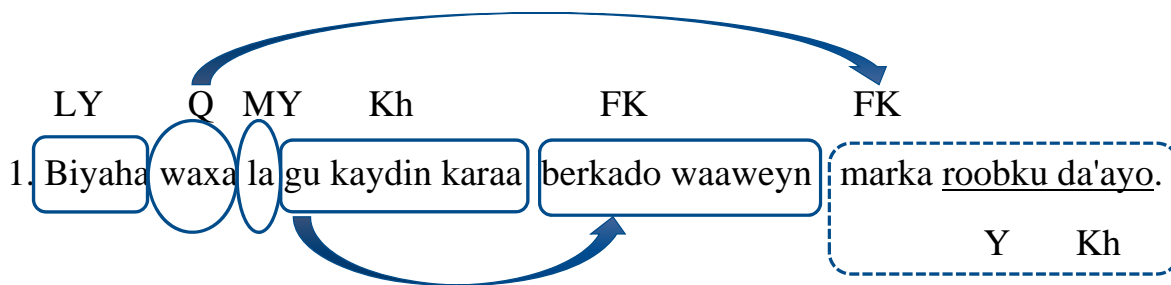
17. Dabadeedna waa la shiidaa oo waxana laga dhigaa budo.

18. Waxa jira saddex nooc oo carro ah.

19. Cutubkan waxa aad ku baratay carro-madowda in ay ku fiican tahay beerashada.

20. Waa ay adag tahay in ay dhirtu ku baxdo carro-dhoobada.

Övning 15 – Facit

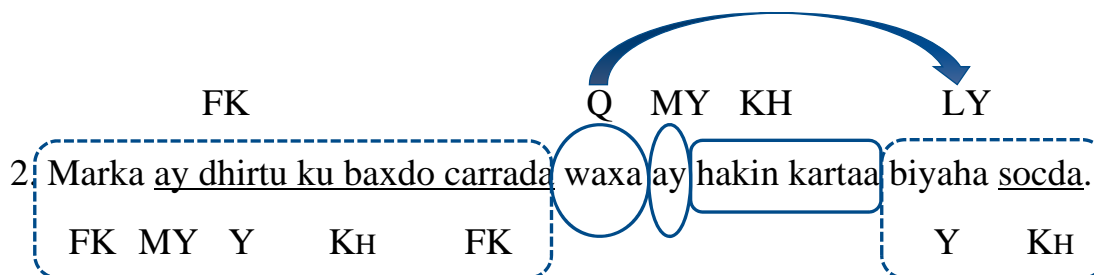
Bisatsen finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbalets huvudord, substantivet 'marka'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Markaas ayaa biyaha lagu kaydii karaa berkado waaweyn.

Goorma?

Marka roobku da'ayo.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisat (relativ bisats)**. Hela bisatsen inklusive det inledande huvudordet **fungerar som tidsadverbial** i huvudsatsen. Verbet i bisatsen står i progressivt presens **konjunktiv (madhacdo)**: da'ayo.

Här finns två attributsbisatser (relativa bisatser).

Den första bisatsen finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbalets huvudord, substantivet 'marka'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Markaas bay hakin kartaa biyaha socda.

Goorma?

Marka ay dhirtu ku baxdo carrada.

Den andra bisatsen består bara av ett enda ord och finns inuti huvudsatsens objekt. Bisatsen är en bestämning till objektets huvudord, substantivet 'biyaha'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

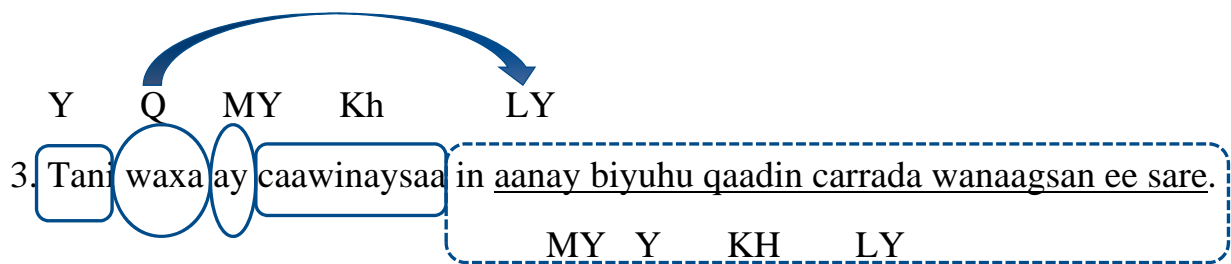
Marka ay dhirtu ku baxdo carrada waxa ay hakin kartaa **biyaha**.

Biyahee?

Biyaha socda.

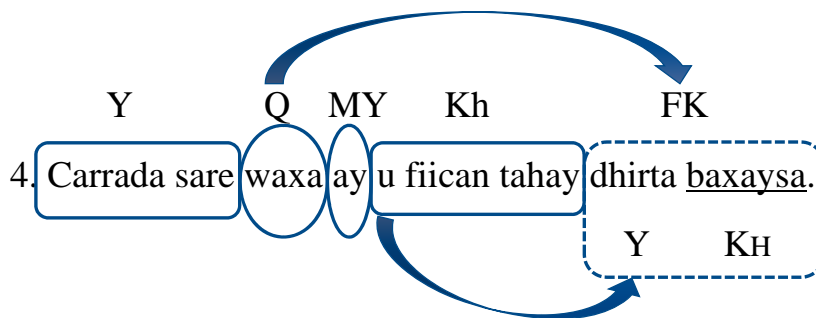
Meningen innehåller alltså två **attributsbisat (relativa bisatser)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som tidsadverbial respektiv objekt** i huvudsatsen.

Verbet i båda bisatserna står i **presens konjunktiv** (madhacdo): baxdo, men verbet i den andra bisatsen står i kort form **presens indikativ**, vilket beror på att huvudordet 'biyaha' (korrelatet) är bisatsens subjekt. Då används kortform.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som objekt i huvudsatsen, dvs. som objekt till huvudsatsens verb 'caawinaysaa'.

Verbet i bisatsen står i **negerad konjunktiv** (madhacdo diidmo): aan qaadin. Den negerade konjunktivformen slutar alltid på **-n** och negationen är alltid **aan**.

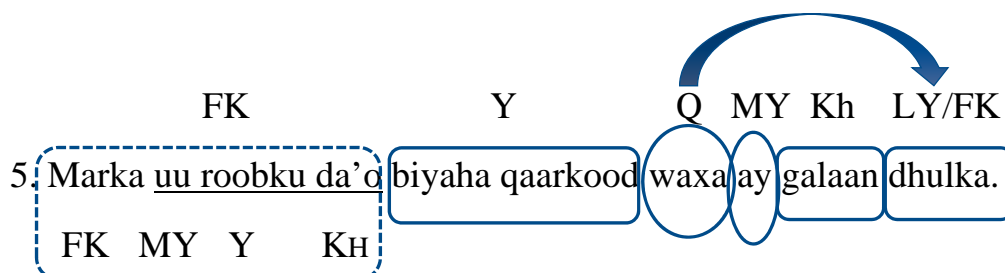
Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den består bara av ett enda ord och finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbialets huvudord, substantivet 'dhirta'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Carrada sare waxa ay u fiican tahay **dhirta**.

Dhirtee?

Dhirta baxaysa.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatsen inklusive det inledande huvudordet **fungerar som adverbial** i huvudsatsen. Verbet i båda bisatserna står i kort form **presens indikativ**, vilket beror på att huvudordet 'dhirta' (korrelatet) är bisatsens subjekt. Då används kortform.

Här är det svårt att bestämma om 'dhulka' bör kallas objekt eller adverbial. Argument för objekt är att den här satsdelen följer efter verbet 'galaan' utan någon preposition. Argument för adverbial är att den här satsdelen uttrycker en *plats*.

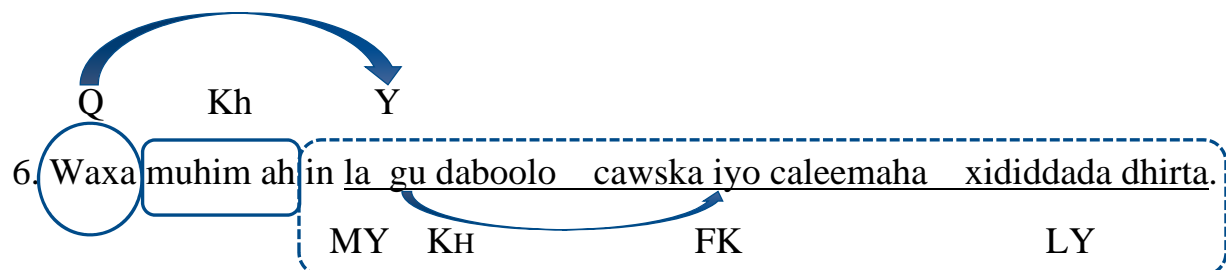
Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbalets huvudord, substantivet 'marka'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Markaas baa biyaha qaarkood galaan dhulka.

Goorma?

Marka uu roobku da'o

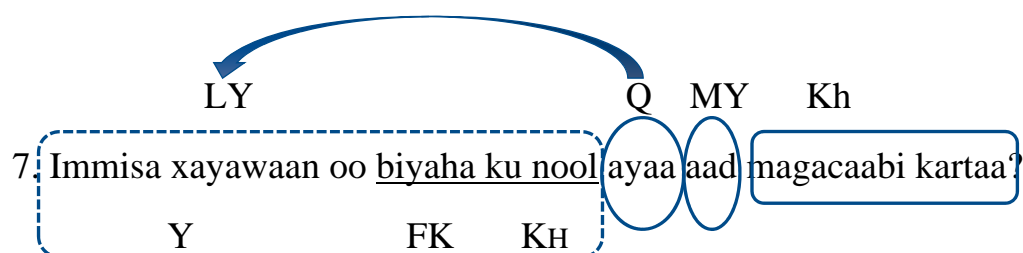
Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som tidsadverbial** i huvudsatsen. Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo): da'o.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som subjekt i huvudsatsen, dvs. som subjekt till huvudsatsens predikat 'muhim ah'. Jämför:

Taasi waa muhiim.

Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo): daboolo.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens objekt. Bisatsen är en bestämning till 'immisa xayawaan'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

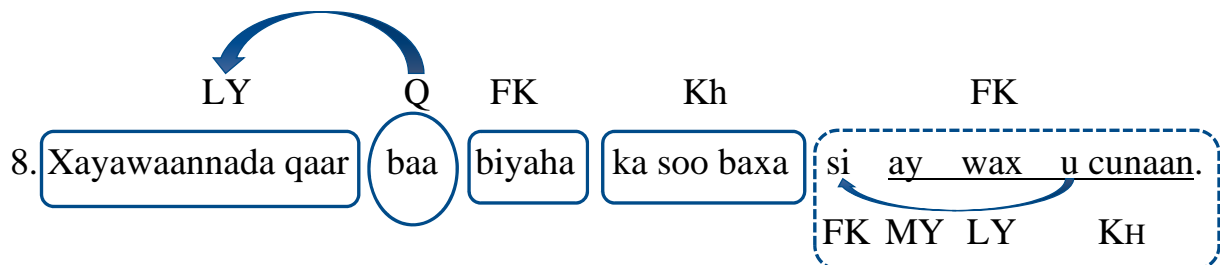
Immisa xayawaan ayaa aad magacaabi kartaa?

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatsen inklusive det inledande huvudordet **fungerar som objekt** i huvudsatsen. Verbet i bisatsen står egentligen i **kortform** (ah), men denna form försvinner

efter adjektiv. 'Nool' är ju ett adjektiv.

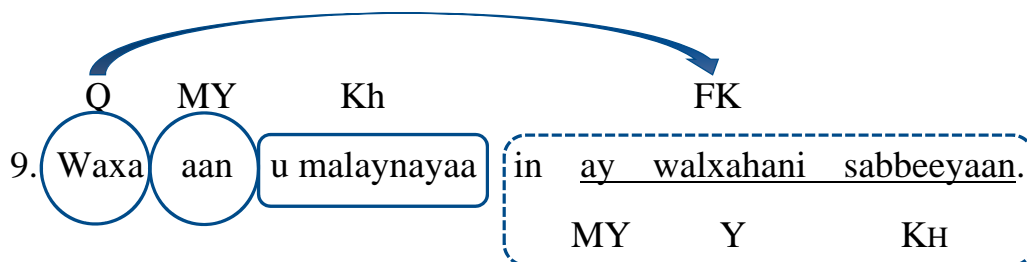
nool + ahaa > noolaa

nool + ah > nool

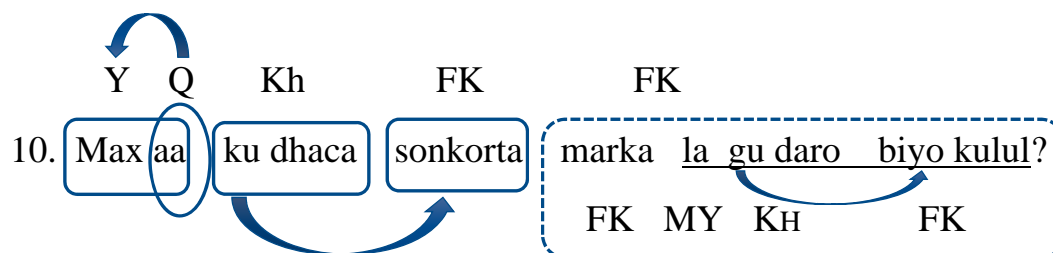
Eftersom subjektet i huvudsatsen 'xayawaannada qaar' är fokuserat får inte huvudsatsen innehålla något kort subjektspronomen.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till substantivet 'si'. Hela bisatsen inklusive det inledande huvudordet **fungerar som ett adverbial som uttrycker syfte**. Verbet i bisatsen står egentligen i **konjunktiv** (madhacdo), men i plural syns inte någon skillnad mellan indikativ och konjunktiv. Prova därför att ändra hela meningen till singular, t.ex. Xayawaankan baa... Verbet i bisatsen borde då hamna i konjunktivformen 'cuno'.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som adverbial till huvudsatsens predikat 'u malaynayaa' eftersom predikatet innehåller en preposition.

Precis som i den föregående meningen står verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men eftersom det är 3 person plural så slutar konjunktiv på -aan. Prova att byta till singular, t.ex. in uu waxani sabbeeyo.

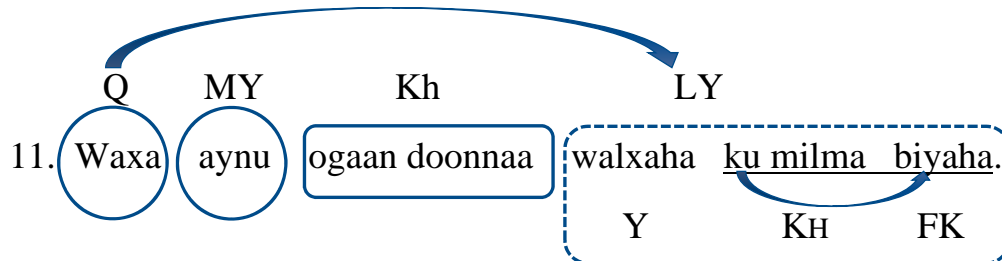
Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbalets huvudord, substantivet 'marka'. Man kan prova detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

Max aa ku dhaca **markaas** sonkorta.

Goorma?

Marka lagu daro kulul.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som tidsadverbial** i huvudsatsen. Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo): ku daro.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens objekt. Bisatsen är en bestämning till objektets huvudord, substantivet 'walxaha'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

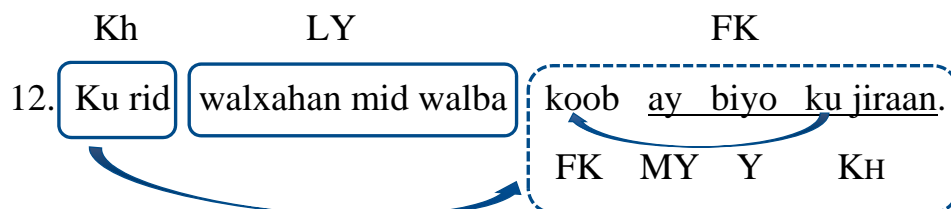
Waxa aynu ogaan doonnaa **walxahaas**.

Walxahee?

Walxaha ku milma biyaha.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som objekt** i huvudsatsen.

Verbet i bisatsen står i kort form **presens indikativ**, vilket beror på att huvudordet 'walxaha' (korrelatet) är bisatsens subjekt. Då används kortform.

Den här meningen innehåller ingen satsmarkör och inget kort subjektspronomen eftersom predikatet i huvudsatsen står i **imperativ (amar)**. Imperativsatser får aldrig innehålla satsmarkör och kort subjektspronomen.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens adverbial. Bisatsen är en bestämning till adverbialets huvudord, substantivet 'koob'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

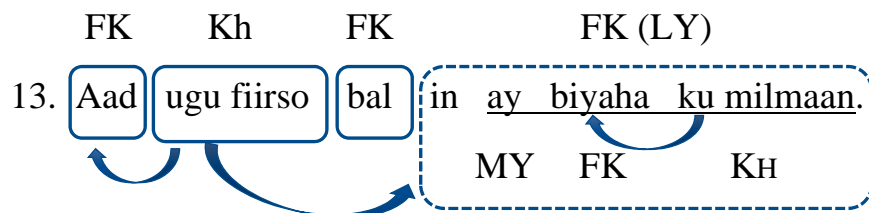
Ku rid walxahan mid walba **koobkaas**.

Koobkee?

Koobka ay biyo ku jiraan.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som adverbial** i huvudsatsen.

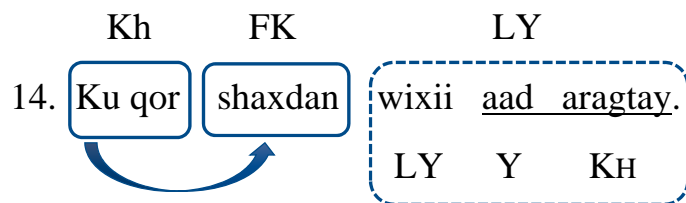
Verbet i bisatsen (jiraan) står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men eftersom det är 3 person plural så slutar konjunktiven på –aan.

Den här meningen innehåller ingen satsmarkör och inget kort subjektspronomen eftersom predikatet i huvudsatsen står i **imperativ (amar)**. Imperativsatser får aldrig innehålla satsmarkör och kort subjektspronomen.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som adverbial i huvudsatsen, eftersom predikatet ugu fiirso innehåller två prepositioner (u + u = ugu). En preposition pekar på adverbialiet 'aad' och den andra pekar på in-satsen.

Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men eftersom det är 3 person plural så slutar konjunktiven på –aan.

Den här meningen innehåller ingen satsmarkör och inget kort subjektspronomen eftersom predikatet i huvudsatsen står i **imperativ (amar)**. Imperativsatser får aldrig innehålla satsmarkör och kort subjektspronomen.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens objekt. Bisatsen är en bestämning till objektets huvudord, substantivet 'wixii'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen, t.ex.

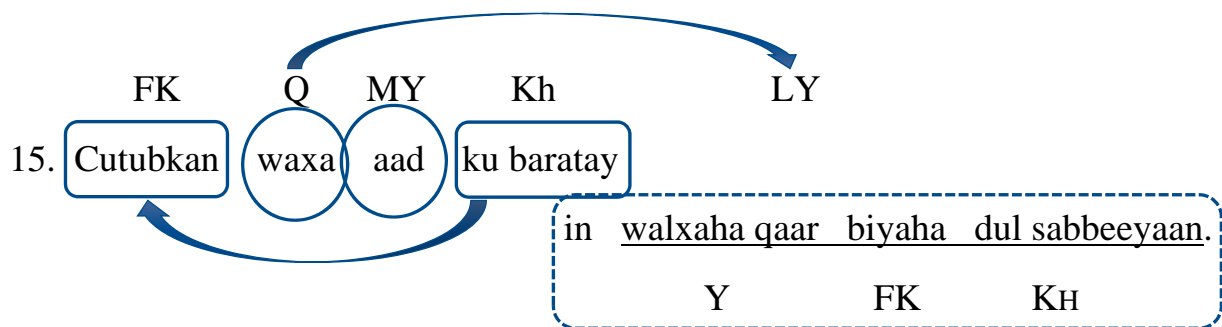
Ku qor shaxdan **waxyaabahaas**.

Waxyaabahee?

Wixii aad aragtay.

Meningen innehåller alltså en **attributsbisats (relativ bisats)**. Hela bisatserna inklusive det inledande huvudordet **fungerar som objekt** i huvudsatsen.

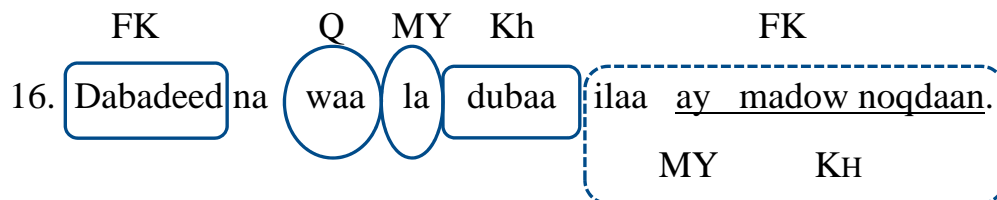
Verbet i bisatsen (aragtay) står i **preteritum**.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som objekt till verbet 'baratay' i huvudsatsen.

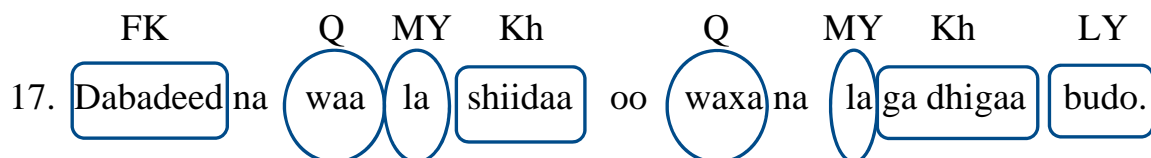
Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men eftersom det är 3 person plural så slutar konjunktiven på –aan. Prova att byta ut 'walxaha' mot ett ord i singular så slutar verbet på –o i stället.

(Iniinta madow ayaa laga soo gooyaa geedka.)

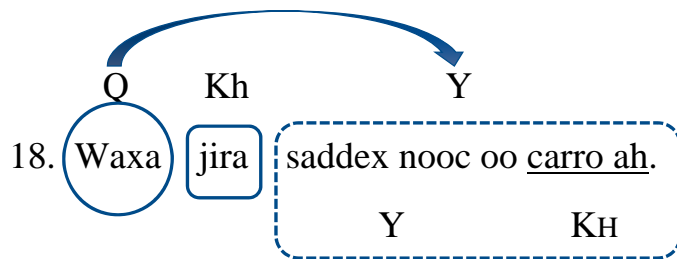

Här finns en bisats som börjar med med konjunktion, nämligen 'ilaa'. Detta är den minst vanliga typen av bisats i somaliskan. I svenskan och engelskan är det däremot den mest vanliga typen. Hela bisatsen fungerar som adverbial i huvudsatsen.

Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men eftersom det är 3 person plural så slutar konjunktiven på –aan. Prova att byta ut 'walxaha' mot ett ord i singular så slutar verbet på –o i stället.

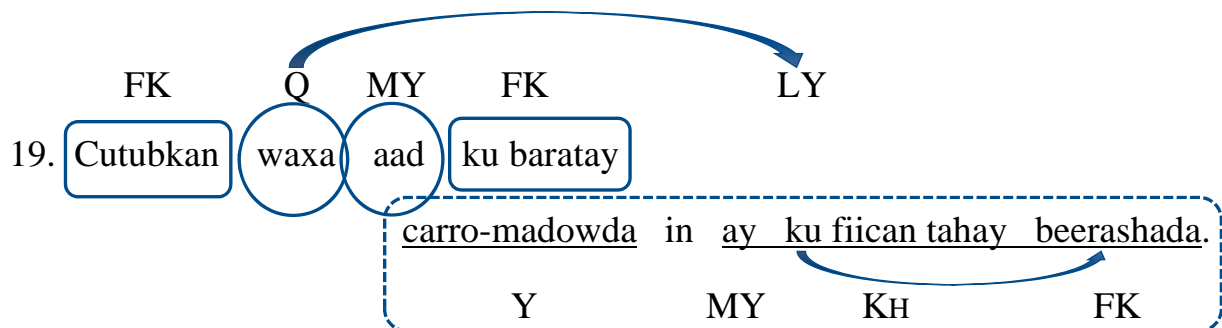
Här finns ingen bisats, utan två huvudsatser som förbinds med konjunktionen 'oo'. Att det är två huvudsatser ser man på att varje sats har en satsmarkör: 'waa' respektive 'waxa'. Båda satserna innehåller också den sammanbindande konjunktionen '-na' som alltid skrivs tillsammans med ett av de första orden i satsen.

Här finns en attributsbisats (relativ bisats). Den finns inuti huvudsatsens subjekt. Bisatsen är en bestämning till 'saddex nooc'. Man kan pröva detta genom att ta bort bisatsen:

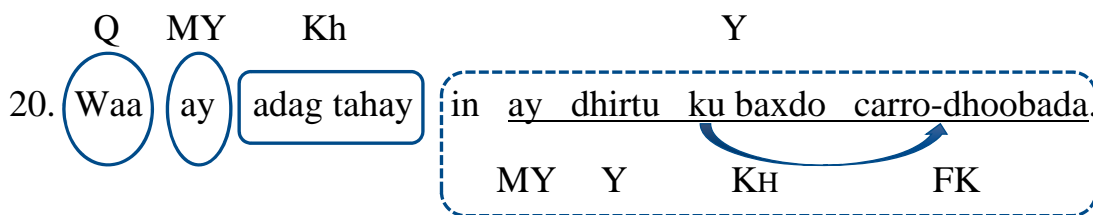
Waxa jira saddex nooc.

Eftersom huvudordet är subjekt till verbet i bisatsen så står verbet i bisatsen i kort form, dvs. 'ah'.

Här finns en in-sats. Ibland står inte 'in' först i bisatsen, utan efter bisatsen subjekt. Så är det i den här meningen. Hela in-satsen fungerar som objekt till verbet 'baratay' i huvudsatsen.

Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo), men verbet 'yahay/tahay' har samma former i konjunktiv som i vanlig indikativ, så man märker ingen skillnad.

Här finns en in-sats. Hela in-satsen fungerar som subjekt till predikatet 'adag tahay' i huvudsatsen. Om subjektet är en bisats används kort subjektspronomen i femininum, kanske därför att 'in' är ett feminint substantiv (vad tror ni?).

Verbet i bisatsen står i **presens konjunktiv** (madhacdo): baxdo.

Övning 16 – Satsmarkörer, huvudsatser och bisatser

Hitta alla satsmarkörer och alla predikat. Avgör vilka satser som är bisatser.

Avgör vilken typ av bisats det är:

- in-sats
- attributsbisats / relativ bisats (vilket ord är korrelat/bisatsens huvudord?)

Exemplen kommer från *Waxbarashada caafimaadka, Buugga 3, Muqdisho 1994*.

1. Koox ahaan u taxa shilalka ka dhici kara guriga ama dugsiga.
2. Immisa waxyaabood oo keeni kara shil ayaa kaaga muuqda sawirkaan ?
3. Ka feker shil. La falanqee kooxdaada sidii looga hortegi lahaa.
4. Qor sidii uu Maxamuud lugta uga jabay.
5. Aamina waxa ay akhriyeysaa buug cudurrada ka hadlaaya.
6. Ilmuhu waxa ay shubanka ka qaadaan caanaha dhalada lagu siiyo.
7. Waxaan u malaynayaa in caanaha dhaladu ay keentay shubanka.
8. Waxa shubanka keenay waa caanaha dhalada.
9. Arday kasta ha soo qoro noocyada caana booraha ee laga helo tuulada.
10. Ka sheeke waxa uu sawirku dhigayo.
11. Isku beeg qofka iyo hawsha uu hore u qabtay.
12. Haddii aynu ka hortagno cudurradan, dhimashada carruurta waa yaraanaysaa.
13. Macallinku waxa uu ku tashaday inuu isticmaalo sawirrada Aamina.

Övning 16 – Facit

1. Koox ahaan u taxa shilalka ka dhici kara guriga ama dugsiga.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'shilalka'.

Huvudsatsen står i imperativ (amar). Därför finns ingen satsmarkör.

2. Immisa waxyaabood oo keeni kara shil ayaa kaaga muuqda sawirkaan ?

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'immisa waxyaabood'.

3. Ka feker shil. La falanqee kooxdaada sidii looga hortegi lahaa.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'sidii'.

Huvudsatsen står i imperativ (amar). Därför finns ingen satsmarkör.

4. Qor sidii uu Maxamuud lugta uga jabay.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'sidii'.

Huvudsatsen står i imperativ (amar). Därför finns ingen satsmarkör.

5. Aamina waxa ay akhriyeysaa buug cudurrada ka hadlaaya.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'buug'.

6. Ilmuhu waxa ay shubanka ka qaadaan caanaha dhalada lagu siiyo.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'caanaha'.

7. Waxaan u malaynayaa in caanaha dhaladu ay keentay shubanka.

In-sats.

8. Waxa shubanka keenay waa caanaha dhalada.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'waxa' *den sak (som)*. I den här meningens är alltså inte 'waxa' någon satsmarkör.

Huvudsatsen innehåller inte något verb i predikatet, utan substantiv.

Huvudsatsen är alltså av typen OM + waa + OM:

Waxa ... waa caanaha ...

9. Arday kasta ha soo qoro noocyada caana booraha ee laga helo tuulada.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'noocyada canna booraha'.

10. Ka sheekee waxa uu sawirku dhigayo

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'waxa' *det som*. I den här meningen är alltså inte 'waxa' någon satsmarkör.

Huvudsatsen står i imperativ (amar). Därför finns ingen satsmarkör.

11. Isku beeg qofka iyo hawsha uu hore u qabtay

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'hawsha'.

Huvudsatsen står i imperativ (amar). Därför finns ingen satsmarkör.

12. Haddii aynu ka hortagno cudurradan, dhimashada carruurta waa yaraanaysaa.

Attributsbisats/relativ bisats. Huvudord/korrelat är 'haddii'.

13. Macallinku waxa uu ku tashaday inuu isticmaalo sawirrada Aamina.

Instuderingsfrågor 3

Vilka tidsformer, dvs. tempus finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

Vilka aspekter finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

Vilka modus finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

Till vilken konjugation hör följande verb?

karisaa, guursatay, sameynayaa, siiyey, hadlayaa

Bilda infinitiv av dessa verb.

Bilda verbalsubstantiv av samma verb.

Böj verbet "yahay" i alla former i presens.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "yahay" i alla former i preteritum.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "samee" i alla former i progressivt presens.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "sii" i alla former i enkelt presens.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "bax" i alla former i enkelt preteritum.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "guurso" i alla former i progressivt preteritum.

	singular	plural
1 person		

2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "qor" i alla former i futurum.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "samee" i alla former i konditionalis.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Böj verbet "qor" i alla former i enkelt presens **konjunktiv**.

	singular	plural
1 person		
2 person		
3 person maskulinum		
3 person femininum		

Med vilka ändelser bildas infinitiv? Ge ett exempel på varje.

Med vilka ändelser bildas verbalsubstantiv? Ge ett exempel på varje.

Med vilka ändelser bildas verbaladjektiv / preteritum particip? Ge ett exempel på varje.

I de följande fraserna finns en sammandragning av adjektivet och en verbform. Vilken är den fulla formen av det verb som dragits samman med adjektivet.

bisaddii yarayd

wiilkiisii yaraa

Ge exempel på ett modalt hjälpverb som används tillsammans med infinitiv av ett annat verb.

Vilken negation används i de flesta fall i en huvudsats?

Vilken negation används i de allra flesta fall i en bisats?

Facit till Instuderingsfrågor 3

Vilka tidsformer, dvs. tempus finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

preteritum – tagto, presens – joogto, futurum - timmaaddo

Vilka aspekter finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

enkel – fudud, progressiv – socota, habituell – caadaley

Vilka modus finns i somaliskan? Svara på somaliska och svenska.

1. Indikativ Ebyoon

2. Konjunktiv Dhimman, Madhacdo

3. Optativ Talo

4. Imperativ Amar

5. Konditionalis Shardilay

6. Potentialis (??? Karasho, Ixtimaal)

Till vilken konjugation hör följande verb?

2. karisaa, 3. guursatay, 2. sameynayaa, 2. siiyey, 1. hadlayaa

Bilda infinitiv av dessa verb.

karin, guursan, sameyn, siin, hadli

Bilda verbalsubstantiv av samma verb.

karin, guursasho, sameyn, siin, hadlid

Böj verbet "yahay" i alla former i presens.

	singular	plural
1 person	ahay	nahay
2 person	tahay	tihin
3 person maskulinum	yahay	yihin
3 person femininum	tahay	

Böj verbet "yahay" i alla former i preteritum.

	singular	plural
1 person	ahaa	ahayn
2 person	ahayd	ahaydeen
3 person maskulinum	ahaa	ahaayeen
3 person femininum	ahayd	

Böj verbet "samee" i alla former i progressivt presens.

	singular	plural
1 person	sameynayaa	sameynaynaa
2 person	sameynaysaa	sameynaysaan
3 person maskulinum	sameynayaa	sameynayaan
3 person femininum	sameynaysaa	

Böj verbet "sii" i alla former i enkelt presens.

	singular	plural
1 person	siyaa	siinnaa
2 person	siisaa	siisaan

3 person maskulinum	siiyaa	siyaan
3 person femininum	siisaa	

Böj verbet "bax" i alla former i enkelt preteritum.

	singular	plural
1 person	baxay	baxnay
2 person	baxday	baxdeen
3 person maskulinum	baxay	baxeen
3 person femininum	baxday	

Böj verbet "guurso" i alla former i progressivt preteritum.

	singular	plural
1 person	guursanayay	guursanaynay
2 person	guursanaysay	guursanayseen
3 person maskulinum	guursanayay	guursanayeen
3 person femininum	guursanaysay	

Böj verbet "qor" i alla former i futurum.

	singular	plural
1 person	qori doonaa	qori doonaa
2 person	qori doontaa	qori doontaan
3 person maskulinum	qori doonaa	qori doonaan
3 person femininum	qori doontaa	

Böj verbet "samee" i alla former i konditionalis.

	singular	plural
1 person	sameyn lahaa	sameyn lahayn
2 person	sameyn lahayd	sameyn lahaydeen
3 person maskulinum	sameyn lahaa	sameyn lahaayeen
3 person femininum	sameyn lahayd	

Böj verbet "qor" i alla former i enkelt presens **konjunktiv**.

	singular	plural
1 person	qoro	qorno
2 person	qorto / qortid	qortaan
3 person maskulinum	qoro	qoraan
3 person femininum	qorto	

Med vilka ändelser bildas infinitiv? Ge ett exempel på varje.

1. konjugationen -i: qori

2.+3. konjugationen -n: sameyn, siin, guursan

Med vilka ändelser bildas verbalsubstantiv? Ge ett exempel på varje.

1. konjugationen -id: qorid

2. konjugationen -n: sameyn

3. konjugationen -sho: guursasho

Med vilka ändelser bildas verbaladjektiv / preteritum particip? Ge ett exempel på varje.

-an / -san: sameysan, jaban

I de följande fraserna finns en sammandragning av adjektivet och en verbform. Vilken är den fulla formen av det verb som dragits samman med adjektivet.

bisaddii yarayd

yar + ahayd

wiilkiisii yaraa

yar + ahaa

Ge exempel på ett modalt hjälpverb som används tillsammans med infinitiv av ett annat verb.

sameyn lahaa, sameyn karaa, sameyn waayaa

Vilken negation används i de flesta fall i en huvudsats?

ma

Vilken negation används i de allra flesta fall i en bisats?

aan

Verb

1. Hur många tempus (tidsformer) finns det i somaliskan?
2. Vad kallas tempus på somaliska? Vad kallas de olika somaliska tempusen på somaliska och på svenska?
3. Böj verbet **cunaa** i den enklaste formen i varje tempus. Använd formen i 1:a person singular.
4. Hur många aspekter finns det i somaliskan?
5. Vad kallas aspekt på somaliska? Vad kallas de olika somaliska aspekterna på somaliska och på svenska?
6. Böj verbet **cunaa** i alla aspekter i alla tempus. Använd formen i 1:a person singular.
7. Hur många modus finns det i somaliskan?
8. Vad kallas modus på somaliska? Vad kallas de olika somaliska modusen på somaliska och på svenska?
9. Böj verbet **cunaa** i alla tempus och aspekter i alla modus. Använd formen i 1:a person singular.
10. Hur många konjugationer finns det i somaliskan?
11. Hur slutar imperativformen i singular i de olika konjugationerna?
12. I vilka andra former är det olika ändelser i de olika konjugationerna?
13. Med vilka ändelser bildas infinitiv?
14. Bilda infinitiv av verben **karisaa**, **guursatay**, **sameynayaa**, **siiyey**, **hadlayaa**.
15. Med vilka ändelser bildas verbalsubstantiv?

16. Bilda verbalsubstantiv av verben **karisaa, guursatay, sameynayaa, siiyey, hadlayaa**.
17. Böj verbet **yahay** i alla former i presens.
18. Böj verbet **yahay** i alla former i preteritum.
20. Böj verbet **sameeyaa** i alla former i progressivt presens.
21. Böj verbet **siiyaa** i alla former i enkelt presens.
22. Böj verbet **baxaa** i alla former i enkelt preteritum.
23. Böj verbet **guursadaa** i alla former i progressivt preteritum.
24. Böj verbet **qoraa** i alla former i futurum.
25. Böj verbet **sameeyaa** i alla former i konditionalis.
26. Böj verbet **qoraa** i alla former i enkelt presens konjunktiv.
27. Med vilka ändelser bildas particip (adjektiv) av verb?
28. I de följande fraserna finns en sammandragning av ett adjektiv och en verbform: **bisaddii yarayd, wiilkiisii yaraa**. Vilken är den fulla formen av verbet som dragits samman med adjektivet.
29. Ge exempel på fyra olika hjälpverb som används tillsammans med infinitiv av huvud verbet.
30. Vilken negation används bara i huvudsats?
31. Vilken negation måste man använda i en bisats?

Verb

1. Hur många tempus (tidsformer) finns det i somaliskan?

Tre (preteritum/tagto, presens/joogto, futurum/timaaddo)

2. Vad kallas tempus på somaliska? Vad kallas de olika somaliska tempusen på somaliska och på svenska?

ammin: preteritum/tagto, presens/joogto, futurum/timaaddo

3. Böj verbet **cunaa** i den enklaste formen i varje tempus. Använd formen i 1:a person singular.

cunay, cunaa, cuni doonaa

4. Hur många aspekter finns det i somaliskan?

3: enkel/fudud, progressiv/socota, habituell/caadaley

5. Vad kallas aspekt på somaliska? Vad kallas de olika somaliska aspekterna på somaliska och på svenska?

muuqaal: enkel/fudud, progressiv/socota, habituell/caadaley

6. Böj verbet **cunaa** i alla aspekter i alla tempus. Använd formen i 1:a person singular.

enkelt preteritum cunay

progressivt preteritum cunayay

habituellt futurum cuni jiray

enkelt presens cunaa

progressivt presens cunayaa

futurum cuni doonaa

7. Hur många modus finns det i somaliskan?

5 eller 6:

8. Vad kallas modus på somaliska? Vad kallas de olika somaliska modusen på somaliska och på svenska?

hab:

hab ebyoon indikativ

hab madhacdo konjunktiv

hab talo optativ

hab shardiley konditionalis

amar imperativ

(???) potentialis)

9. Böj verbet **cunaa** i alla tempus och aspekter i alla modus. Använd formen i 1:a person singular.

enkelt preteritum indikativ cunay

progressivt futurum indikativ cunayay

habituellt futurum indikativ cuni jiray

enkelt presens indikativ cunaa

progressivt presens indikativ cunayaa

futurum indikativ cuni doonaa

presens konjunktiv cuno

preteritum konjunktiv cunin

optativ ha cuno

konditionalis cuni lahaa

imperativ cun

10. Hur många konjugationer finns det i somaliskan?

3 regelbundna konjugationer och en oregelbunden

11. Hur slutar imperativformen i singular i de olika konjugationerna?

1 konjugationen slutar i imperativ singular på konsonant.

2 konjugationen slutar i imperativ singular på -i eller -ee.

3 konjugationen slutar i imperativ singular på -o.

12. I vilka andra former är det olika ändelser i de olika konjugationerna?

infinitiv och verbalsubstantiv

13. Med vilka ändelser bildas infinitiv?

1:a konj -i

2:a konj. -n

3:e konj. -n

14. Bilda infinitiv av verben **karisaa**, **guursatay**, **sameynayaa**, **siiyey**, **hadlayaa**.

karin, guursan, sameyn, siin, hadli (doonaa)

15. Med vilka ändelser bildas verbalsubstantiv?

1:a konj -id

2:a konj. -n

3:e konj. -asho

16. Bilda verbalsubstantiv av verben **karisaa**, **guursatay**, **sameynayaa**, **siiyey**, **hadlayaa**.

karin, guursasho, sameyn, siin, hadlid

17. Böj verbet **yahay** i alla former i presens.

1.sg.	ahay	1.pl.	nahay
2.sg.	tahay	2.pl.	tihiin
3.sg.	yahay/tahay	3.pl.	yihiin

18. Bøj verbet **yahay** i alla former i preteritum.

1.sg.	ahaa	1.pl.	ahayn
2.sg.	ahayd	2.pl.	ahaydeen
3.sg.	ahaa/ahayd	3.pl.	ahaayeen

20. Bøj verbet **sameeyaa** i alla former i progressivt presens.

1.sg.	sameynayaa	1.pl.	sameynaynaa
2.sg.	sameynaysaa	2.pl.	sameynaysaan
3.sg.	sameynayaa	3.pl.	sameynayaan
	sameynaysaa		

21. Bøj verbet **siiyaa** i alla former i enkelt presens.

1.sg.	siiyaa	1.pl.	siinaa
2.sg.	siisaa	2.pl.	siisaan
3.sg.	siiyaa	3.pl.	siiyaan
	siisaa		

22. Bøj verbet **baxaa** i alla former i enkelt preteritum.

1.sg.	baxay	1.pl.	baxnay
2.sg.	baxday	2.pl.	baxdeen
3.sg.	baxay	3.pl.	baxeen
	baxday		

23. Bøj verbet **guursadaa** i alla former i progressivt preteritum.

1.sg.	guursanayay	1.pl.	guursanaynay
2.sg.	guursanaysay	2.pl.	guursanayseen
3.sg.	guursanayay	3.pl.	guursanayeen
	guursanaysay		

24. Böj verbet **qoraa** i alla former i futurum.

1.sg.	qori doonaa	1.pl.	qori doonnaa
2.sg.	qori doontaa	2.pl.	qori doontaan
3.sg.	qori doonaa	3.pl.	qori doonaan
	qori doontaa		

25. Böj verbet **sameeyaa** i alla former i konditionalis.

1.sg.	sameyn lahaa	1.pl.	sameyn lahayn
2.sg.	sameyn lahayd	2.pl.	sameyn lahaydeen
3.sg.	sameyn lahaa	3.pl.	sameyn lahaayeen
	sameyn lahayd		

26. Böj verbet **qoraa** i alla former i enkelt presens konjunktiv.

1.sg.	qoro	1.pl.	qorno
2.sg.	qorto/qortid	2.pl.	qortaan
3.sg.	qoro	3.pl.	qoraan
	qorto		

27. Med vilka ändelser bildas particip (adjektiv) av verb?

-an/-san

28. I de följande fraserna finns en sammandragning av ett adjektiv och en verbform: **bisaddii yarayd, wiilkiisii yaraa**. Vilken är den fulla formen av verbet som dragits samman med adjektivet.

ahayd, ahaa

29. Ge exempel på fyra olika hjälpverb som används tillsammans med infinitiv av huvud verbet.

doonaa, lahaa, jiray, karaa, waayaa...

30. Vilken negation används bara i huvudsats?

ma

31. Vilken negation måste man använda i en bisats?

aan

1. (2p.) Varför ska man skriva 'g' i ordet 'guriga', men 'gg' i ordet 'buugga'?

2. (2p.) Varför ska man skriva 'd' i formen 'wuu aadaa', men 'dd' i formen 'way aaddaa'?

3. (2p.) Vilka sju konsonanter förekommer som dubbeltecknade?

4. (1p.) När man lägger till pluraländelsen -o blir den sista konsonanten i singularformen av vissa substantiv lång och skrivs som dubbel, t.ex. 'baabuur - baabuurro'. För vilken typ av substantiv gäller detta?

5. (1p.) Skriv två somaliska ord som är synonymer med varandra.

6. (1p.) Skriv två somaliska ord som är motsatser till varandra.

7. (6p.) Översätt följande termer till somaliska.

synonym

motsats

numerus

genus

singular

plural

8. (5p.) Översätt följande termer till svenska.

jagaale

masdar

dheddig

lab

magac gaar

9. (18p.) I både svenskan och somaliskan fungerar det ganska bra med nio ordklasser. Fyll i namnen på de traditionella ordklasserna på både somaliska och svenska bredvid rätt exempelord i tabellen.

	Somaliska	Svenska
weyn, yar culus		
aniga, i, la, is, kuwan		
lix kowaad		
akhriyaa ahayn, iman		
buug, wiyil, jacayl		
iyo, ee, oo waayo, laakiin		
hus, alla, yur, car		
ku, la, ka, u		
aad...u, sii, soo, wada, mindhaa		

10. (2p.) Hur kan man "bevisa" att ett ord är substantiv?

11. (3p.) Vilket genus har orden "saca" och "gabadha". Hur kan man "bevisa" det?

12. (2p.) Ge exempel på två kollektiva substantiv.

13. (2p.) Ge exempel på två egennamn.

14. (18p.) Sätt följande substantiv i de olika former som anges i tabellen.

Obestämd form singular	Bestämd form singular	Obestämd form plural	Bestämd form plural
af			
bare			
dhalo			
mindī			
yaxaas			
aqal			

15. (6p.) Förklara de regler som man måste kunna för att bilda formerna i **obestämd form plural** i tabellen ovanför.

16. (1p.) Ardaygu su'aasha kama jawaabin.
Varför slutar 'ardaygu' med ändelsen '-u'? Vad är detta för en ändelse?

17. (1p.) Ge ett exempel på hur ett somaliskt adjektiv böjs i plural.

18. (1p.) Skriv en kort mening där du använder det somaliska **reflexiva pronomenet/magacuyaal celis**.

19. (1p.) Skriv en kort mening där du använder det somaliska **opersonliga pronomenet/ magacuyaal qoflaawe**.

20. (20p.) Fyll i tabellen med de olika formerna av **personliga pronomen / magacuyaallo qofeed**.

	Självständig form Qaab ebyoon	Kort subjektform Qaab dhimman Yeele	Kort objektform Qaab dhimman Layeele
1:a person sing	aniga		
2:a person sing			
3:e person sing maskulin			
3:e person sing femininum			
1:a person plur exklusiv form			
1:a person plur inklusive form			
2:a person plur			
3:e person plur			

21. (10p.) I somaliskan finns två olika imperativformer, en form i singular och en form i plural. Sätt följande verb i imperativ, både singular och plural.

	Singular	Plural
cunayaa		
akhrinayaa		
sameynayaa		
yimaaddaa		
dabaashaa		

22. (2p.) Varför blir presensändelsen i femininum '-taa' i formen 'cuntaa', men '-saa' i formerna 'karisaa' och 'cunaysaa'?

23. (9p.) I somaliskan finns tre olika **tempus/ammin**. Ge de tre grammatiska termerna på båda svenska och somaliska och ge ett exempel på en form av verbet '**qoraa**' i varje tempus.

Exempel	Somalisk term	Svensk term

24. (4p.) Bilda **infinitiv**formen av verben 'qoraa', 'kariyaa', 'sameeyaa' och 'guursadaa'.

25. (14p.) Böj verbet "qoraa" i alla former i både enkelt och progressivt presens.

	Enkelt presens	Progressivt presens
1:a person sing		
2:a person sing		
3:e person sing maskulin		
3:e person sing femininum		
1:a person plur		
2:a person plur		
3:e person plur		

26. (6p.) Somaliskan har fem olika modus / hab. Vad kallas de följande tre modusformerna. Ge termerna både på somaliska och svenska.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
qor		
qoro		
qori lahaa		

27. (2p.) Bilda **particip** / **verbaladjektiv** av verben 'sameeyaa' och 'qoraa'.

28. (2p.) Efter grundtalen skall vissa substantiv ha ändelsen -ood, t.ex. 'shan maalmood'. Vilka substantiv skall ha denna ändelse?

29. (4p.) Vilka är de fyra somaliska prepositionerna?

30. (2p.) På vilken plats i satsen placeras de somaliska prepositionerna?

31. (1p.) Skriv en kort sats som innehåller två prepositioner som skrivs samman till ett ord.

32. (1p.) Skriv en kort sats som innehåller en preposition och ett pronomen som skrivs samman till ett ord.

33. (4p.) De båda somaliska orden 'la' och 'ku' är homonymer. Skriv en kort mening där orden förekommer i följande funktioner.

'la' som preposition:

'la' som pronomen:

'ku' som preposition:

'ku' som pronomen:

34. (2p.) Med hjälp av satstypsmarkörerna kan man ganska lätt se skillnad på huvudsatser och bisatser. Hur?

35. (2p.) Skriv en kort mening som innehåller två huvudsatser som är sammanfogade med en konjunktion. Stryk under konjunktionen.

36. (4p.) Fokusmarkörerna 'baa'/'ayaa' och 'waxaa' används på väldigt olika sätt. Förklara skillnaden i användning mellan dem.

37. (1p.) Skriv en kort sats där subjektet i satsen är fokuserat.

38. (1p.) Skriv en kort sats med ett objekt som är fokuserat.

39. (1p.) Skriv en kort sats med ett tidsadverbial som är fokuserat.

40. (1p.) Skriv en kort sats med ett sättsadverbial som är fokuserat.

41. (1p.) Skriv en kort mening med en **relativ bisats / weer faahfaahineed**.

42. (2p.) Skriv en kort mening med en **innehållsbisats / weer dhammaystir** som är objekt till verbet i huvudsatsen.

43. (4p.) Översätt termerna till somaliska.

subjekt

objekt

predikat

adverbial

44. (9p.) Identifiera dessa olika satsdelar i följande meningar. Gör ett streck under de ord som tillsammans utgör en satsdel.

Canbara iyo carruurteeda waxaa ay booqanayaan suuqa.

Halkee buu Cali fariistaa?

Xayawaanka kale waxa ay fiirinayeen libaaxii.

45. (8p.) Stryk under hela bisatsen i meningarna nedan med ett streck. Gör en ring runt det ord som fungerar som bisatsinledare eller konjunktion. Vad kallas de här bisatser på somaliska och vad kallas de på svenska?

Markii ay u yimaadeen ayuu ku qosley.

Typ av bisats (somaliska):

Typ av bisats (svenska):

Ma libaaxu doonayey in cuntada lala qaybsado?

Typ av bisats (somaliska):

Typ av bisats (svenska):

46. (1p.) Skriv en kort mening som är en **fråga** bildad med hjälp av satstypsmarkören för frågor som man kan besvara med 'haa'/'maya'.

47. (2p.) Skriv två korta meningar som är **frågor** bildad med hjälp två olika **interrogativa pronomen / magacuyaal weydiimeed**.

48. (2p.) Skriv en kort sats som är ett nekat påstående och som innehåller den negation som vanligtvis brukar användas i huvudsatser. Stryk under negationsordet.

49. (2p.) Skriv en kort mening som innehåller en nekad bisats. Stryk under negationsordet.

1. (2p.) Varför ska man skriva 'g' i ordet 'guriga', men 'gg' i ordet 'buugga'?

guri-ga, bara -g- i betämd artikel

buug-ga, ett -g- i substantivet, ett -g- i bestämd artikel.

2. (2p.) Varför ska man skriva 'd' i formen 'wuu aadaa', men 'dd' i formen 'way aaddaa'?

wuu aad-aa, bara ett -d- i stammen

way add-daa, ett -d- i stammen, ett -d- i den feminina ändelsen (-taa)

3. (2p.) Vilka sju konsonanter förekommer som dubbeltecknade?

bb, dd, gg, nn, mm, ll, rr

4. (1p.) När man lägger till pluraländelsen -o blir den sista konsonanten i singularformen av vissa substantiv lång och skrivs som dubbel, t.ex. 'baabuur - baabuurro'. För vilken typ av substantiv gäller detta?

I maskulina substantiv (som slutar på b, d, n, m, l, r, men inte g)

5. (1p.) Skriv två somaliska ord som är synonymer med varandra.

hablo, gabdho

6. (1p.) Skriv två somaliska ord som är motsatser till varandra.

yar, weyn

7. (6p.) Översätt följande termer till somaliska.

synonym - sammi

motsats - lid

numerus - tiro

genus - cayn

singular - keli

plural - wadar

8. (5p.) Översätt följande termer till svenska.

jagaale - ordningstal

masdar - infinitiv

dheddig - femininum

lab - maskulinum

magac gaar - egennamn

9. (18p.) I både svenskan och somaliskan fungerar det ganska bra med nio ordklasser. Fyll i namnen på de traditionella ordklasserna på både somaliska och svenska bredvid rätt exempelord i tabellen.

	Svenska	Somaliska
weyn, yar culus	adjektiv	sifo / tilmaame
aniga, i, la, is, kuwan	pronomen	magacuyaal
lix kowaad	räkneord	tiro
akhriyaa ahayn, iman	verb	fal
buug, wiyil, jacayl	substantiv	magac
iyo, ee, oo waayo, laakiin	konjunktion	xiriiriye
hus, alla, yur, car	interjektion	yaab
ku, la, ka, u	preposition	meeleeye / horyaale
aad...u, sii, soo, wada, mindhaa	adverb	falkaab

10. (2p.) Hur kan man "bevisa" att ett ord är substantiv?

Genom att lägga till bestämd artikel eller bilda plural.

(fungerar inte så bra med egennamn)

11. (3p.) Vilket genus har orden "saca" och "gabadha". Hur kan man "bevisa" det?

saca – maskulinum, wuu tagay

gabadha – femininum, way tagtay

verb och pronomen skall vara i olika former, maskulinum resp. femininum

12. (2p.) Ge exempel på två kollektiva substantiv.

carruur, dad

13. (2p.) Ge exempel på två egennamn.

Muqdisho, Caasho

14. (18p.) Sätt följande substantiv i de olika former som anges i tabellen.

Obestämd form singular	Bestämd form singular	Obestämd form plural	Bestämd form plural
af	afka	afaf	afafka
bare	baraha	barayaal	barayaasha
dhalo	dhalada	dhalooyin	dhalooyinka
mind	mindida	mindiy	mindiyaha
yaxaas	yaxaaska	yaxaasyo	yaxaasyada
aqal	aqalka	aqallo	aqallada

bar barta baro baraha

15. (6p.) Förklara de regler som man måste kunna för att bilda formerna i **obestämd form plural** i tabellen ovanför.

Ord som slutar på -e får -ayaal.

Ord som slutar på -o får -ooyin.

Maskulina ord med bara en stavelse får nästan alltid reduplikation.

Alla andra ord får -o.

Maskulina ord fördubblar slutkonsonanten eller lägger till -y-

Feminina lägger bara till -o, bara efter -i blir det -yo.

16. (1p.) Ardaygu su'aasha kama jawaabin.

Varför slutar 'ardaygu' med ändelsen '-u'? Vad är detta för en ändelse?

Subjektets ändelse

17. (1p.) Ge ett exempel på hur ett somaliskt adjektiv böjs i plural.

yaryar, waaweyn

18. (1p.) Skriv en kort mening där du använder det somaliska **reflexiva pronomenet/magacuyaal celis**.

Wuu is casilay.

19. (1p.) Skriv en kort mening där du använder det somaliska **opersonliga pronomenet/ magacuyaal qoflaawe**.

waa in la helo koox u diyaarsan...

20. (20p.) Fyll i tabellen med de olika formerna av **personliga pronomen / magacuyaallo qofeed**.

	Självständig form Qaab ebyoon	Kort subjektform Qaab dhimman Yeele	Kort objektform Qaab dhimman Layeele
1:a person sing	aniga	aan	i
2:a person sing	adiga	aad	ku
3:e person sing maskulin	isaga	uu	
3:e person sing femininum	iyada	ay	
1:a person plur exklusiv form	annaga	aannu	na
1:a person plur inklusive form	innaga	aynu	ina
2:a person plur	idinka	aydin	idin
3:e person plur	iyaga	ay	

21. (10p.) I somaliskan finns två olika imperativformer, en form i singular och en form i plural. Sätt följande verb i imperativ, både singular och plural.

	Singular	Plural
cunayaa	cun	cuna
akhrinayaa	akhri	akhriya
sameynayaa	samee	sameeya
yimaaddaa	kaalay (imaw)	kaalaya (imaada)
dabaashaa	dabaalo	dabaasha

22. (2p.) Varför blir presensändelsen i femininum '-taa' i formen 'cuntaa', men '-saa' i formerna 'karisaa' och 'cunaysaa'?

Det blir -s- i stället för -t- efter -i- och -y-

23. (9p.) I somaliskan finns tre olika **tempus/ammin**. Ge de tre grammatiska termerna på båda svenska och somaliska och ge ett exempel på en form av verbet '**qoraa**' i varje tempus.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
cunay / cunayay	tagto	preteritum
cunaa / cunayaa	joogto	presens
cuni doonaa	timaaddo	futurum

24. (4p.) Bilda **infinitiv**formen av verben 'qoraa', 'kariyaa', 'sameeyaa' och 'guursadaa'.

qori, karin, sameyn, guursan

25. (14p.) Böj verbet "qoraa" i alla former i både enkelt och progressivt presens.

	Enkelt presens	Progressivt presens
1:a person sing	qoraa	qorayaa
2:a person sing	qortaa	qoraysaa
3:e person sing maskulin	qoraa	qorayaa
3:e person sing femininum	qortaa	qoraysaa
1:a person plur	qornaa	qoraynaa
2:a person plur	qortaan	qoraysaan
3:e person plur	qoraan	qorayaan

26. (6p.) Somaliskan har fem olika modus / hab. Vad kallas de följande tre modusformerna. Ge termerna både på somaliska och svenska.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
qor	amar	imperativ
qoro	madhacdo / habka dhimman / diidmo	konjunktiv
qori lahaa	hab shardiley	konditionalis

27. (2p.) Bilda **particip** / **verbaladjektiv** av verben 'sameeyaa' och 'qoraa'.

sameysan, qoran

28. (2p.) Efter grundtalen skall vissa substantiv ha ändelsen -ood, t.ex. 'shan maalmood'. Vilka substantiv skall ha denna ändelse?

feminina ord som i singular slutar med en konsonant.

29. (4p.) Vilka är de fyra somaliska prepositionerna?

ka, ku, u, la

30. (2p.) På vilken plats i satsen placeras de somaliska prepositionerna?

före verb (eller adjektiv)

la ku la

31. (1p.) Skriv en kort sats som innehåller två prepositioner som skrivs samman till ett ord.

ula, ugu

32. (1p.) Skriv en kort sats som innehåller en preposition och ett pronomen som skrivs samman till ett ord. loo, inoo, kuu, ii

33. (4p.) De båda somaliska orden 'la' och 'ku' är homonymer. Skriv en kort mening där orden förekommer i följande funktioner.

'la' som preposition:

'la' som pronomen:

'ku' som preposition:

'ku' som pronomen:

nin lug la' leh

34. (2p.) Med hjälp av satstypsmarkörerna kan man ganska lätt se skillnad på huvudsatser och bisatser. Hur?

Huvudsatser (utom imperativsatser) har en satstyps- eller fokusmarkör, bisatser har inte någon satstyps- eller fokusmarkör.

35. (2p.) Skriv en kort mening som innehåller två huvudsatser som är sammanfogade med en konjunktion. Stryk under konjunktionen.

iyo, laakiin, waayo, hase yeeshe

36. (4p.) Fokusmarkörerna 'baa'/'ayaa' och 'waxaa' används på väldigt olika sätt. Förklara skillnaden i användning mellan dem.

OM + baa/ayaa + Khabar, baa/ayaa står direkt efter den fokuserade frasen och alltid före predikats verbet i satsen.

Waxaa + Khabar + OM, waxaa står före prediaktets verbet och fokuserar en fras som kommer efter verbet.

37. (1p.) Skriv en kort sats där subjektet i satsen är fokuserat.

Aniga ayaa imid

38. (1p.) Skriv en kort sats med ett objekt som är fokuserat.

Anigu Caasho baan arkay.

39. (1p.) Skriv en kort sats med ett tidsadverbial som är fokuserat.

Berri baan dhoofayaa.

40. (1p.) Skriv en kort sats med ett sättsadverbial som är fokuserat.

Si wanaagsan baan u akhriyey warqadda.

41. (1p.) Skriv en kort mening med en **relativ bisats / weer faahfaahineed**.

Gabadhii warqadda qortay waa walaashay.

42. (2p.) Skriv en kort mening med en **innehållsbisats / weer dhammaystir** som är objekt till verbet i huvudsatsen.

Waxaan rajeynayaa in aan badiyo.

43. (4p.) Översätt termerna till somaliska.

subjekt - yeele

objekt - layeele

predikat - khabar

adverbial - falkaab

44. (9p.) Identifiera dessa olika satsdelar i följande meningar. Gör ett streck under de ord som tillsammans utgör en satsdel.

Canbara iyo carruurteeda waxaa ay booqanayaan suuqa.

Y

Y

KH

LY

Halkee buu Cali fariistaa?

FK

Y

Y

KH

Xayawaanka kale waxa ay fiirinayeen libaaxii.

Y

Y

KH

LY

45. (8p.) Stryk under hela bisatsen i meningarna nedan med ett streck. Gör en ring runt det ord som fungerar som bisatsinledare eller konjunktion. Vad kallas de här bisatser på somaliska och vad kallas de på svenska?

Markii ay u yimaadeen ayuu ku qosley.

Typ av bisats (somaliska): weer faahfaahineed ee waqtiyeed

Typ av bisats (svenska): relativ bisats som uttrycker tid, temporal bisats

Ma libaaxu doonayey in cuntada lala qaybsado?

Typ av bisats (somaliska): weer dhammaystir

Typ av bisats (svenska): att-sats, objektsbisats

46. (1p.) Skriv en kort mening som är en **fråga** bildad med hjälp av satstypsmarkören för frågor som man kan besvara med 'haa'/'maya'.

Ma arkay?

47. (2p.) Skriv två korta meningar som är **frågor** bildad med hjälp två olika **interrogativa pronomen / magacuyaal weydiimeed**.

Yaa arkay?

Maxaad aragtay?

48. (2p.) Skriv en kort sats som är ett nekat påstående och som innehåller den negation som vanligtvis brukar användas i huvudsatser. Stryk under negationsordet.

Ma arko.

49. (2p.) Skriv en kort mening som innehåller en nekad bisats. Stryk under negationsordet.

Waxaan rajeynayaa inaadan cidlo igu beyrin.

Ninkii aad sugeysey ma iman.

ORDENS BETYDELSE

1. (1 p.) När flera ord har i stort sett samma betydelse, t.ex. *aqal* och *guri* kallas detta på somaliska för **sammi**. Vilken är den svenska termen?

2. (1 p.) När två ord har motsatt betydelse, t.ex. *jacayl* och *nacayb* kallas de på svenska för **motsatser**. Vilken term används på somaliska?

ORDENS UPPBYGGNAD

I somaliska bildas nya ord framför allt på två sätt.

3. (1 p.) Ett sätt är att ta två existerande ord och sätta ihop dem till ett nytt ord, t.ex. *badweyn*. På svenska kallas sådana ord **sammansättningar**. Vilken somalisk term används i somalisk grammatik?

4. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt sammansatt **substantiv** och översätt ordet till svenska.

5. (1 p.) Ge också ett exempel på ett somaliskt sammansatt **verb** och översätt ordet till svenska.

6. (2 p.) Ett annat sätt att bilda nya ord är att man tar ett existerande ord och lägger till en **ändelse** så att man får ett nytt ord, t.ex. *macallim-ad*. På svenska finns en annan term av latinskt ursprung med precis samma betydelse som **ändelse**. Vilken är denna **latinska** term? Och vilken **somalisk** term används i somalisk grammatik?

7. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt **substantiv** som är bildat av ett verb med hjälp av en ändelse och betecknar en person som ägnar sig åt eller arbetar med det som verbet betecknar. Översätt också ordet till svenska.

LJUDLÄRA

8. (1 p.) Både på svenska och på somaliska talar man om ljuden i språket som fomen / foniim. Hur många fomen finns det i ordet **dheddig**?

9. (1 p.) Vilka fonem i ordet **dheddig** är vokaler?

10. (1 p.) Vilken är den **somaliska** grammatiska termen för **vokal**?

11. (1 p.) Vilka fonem i ordet **dheddig** är konsonanter?

12. (1 p.) Vilken är den **somaliska** grammatiska termen för **konsonant**?

13. (1 p.) Betoning eller tonhöjd är viktig i somaliskan. Ge ett exempel två ord som i skrift är **homonymer** (homografer), men som i uttalet tydligt skiljer sig åt genom att **tonen** faller respektive stiger genom ordet.

14. (1 p.) Framskjutet uttal respektive vanligt, bakre uttal av vokalerna (shaqal fudud/culus) spelar också en tydlig roll i somaliskan för att i uttalet skilja skriftens homonymer (homografer) åt. Ge ett exempel på ett ordpar där man kan höra denna uttalsskillnad. Översätt orden till svenska.

15. (1 p.) Tre konsonanter får inte förekomma sist i somaliska ord. Vilka är de? (Undantag förekommer i några få lånord.)

16. (1 p.) På grund av att dessa konsonanter inte får förekomma sist i ord inträffar det konsonantväxlingar när man böjer vissa ord. Ge exempel på en singularform och en pluralform av ett substantiv där en sådan konsonantväxling inträffar.

17. (1 p.) Ge också exempel på en imperativform och en presensform av ett verb där en sådan konsonantväxling inträffar.

ORDKLASSER

18. (14 p.) I somaliskan är sju ordklasser särskilt viktiga. Fyll i namnen på dessa ordklasser i tabellen nedan.

	På somaliska	På svenska
u, ka		
yur, ish, ho'		
sameynayaa, yimid, bood		
buug, jacayl, bur		
aniga, yaa, kan		
iyo, ee, laakiin		
yar, culus, fog		

Räkneorden är inte någon viktig ordklass i somaliskan eftersom alla räkneord är antingen substantiv eller adjektiv.

19. (1 p.) Ge ett exempel på ett somaliskt räkneord som är ett substantiv.

20. (1 p.) Ge ett exempel på ett somaliskt räkneord som är ett adjektiv.

SUBSTANTIV

21. (1 p.) Hur kan man enklast bevisa att ett ord är ett substantiv?

Det finns två bestämda artiklar i somaliskan. Varje artikel förekommer i en grundläggande form och tre andra varianter beroende på det ljud som finns sist i ordets stam.

22. (1 p.) Vilken är den grundläggande bestämda artikeln för maskulina ord i singular?

23. (1 p.) Vilka är de andra tre varianterna?

24. (1 p.) Vilken är den grundläggande bestämda artikeln för feminina ord i singular?

25. (1 p.) Vilka är de andra tre varianterna?

26. (2 p.) För feminina substantiv finns två regelbundna pluraländelser. Vilka är de?

27. (2 p.) Ge korta regler som talar om vilken av de två ändelserna som man ska använda för ett visst ord.

28. (3 p.) För maskulina substantiv finns tre regelbundna pluraländelser. Vilka är de?

29. (3 p.) Ge korta regler som talar om vilken av de tre ändelserna som man ska använda för ett visst ord.

30. (3 p.) Framför en av de tre pluraländelserna i **maskulinum** inträffar det ofta något med den föregående konsonanten. Vilken ändelse är det? Vad inträffar? Vilka sex konsonanter handlar det om?

31. (1 p.) Substantiv i bestämd form slutar i huvudsak på **-a**, t.ex. *guriga*, men det finns även en form som slutar på **-u**, t.ex. *gurigu*. Vad är detta för en form?

32. (21 p.) Sätt följande substantiv i de olika former som anges i tabellen. Följ noggrant de regler som anges i grammatikhandböckerna. Var mycket noggrann med stavningen!

Obestämd form singular	Bestämd form singular	Obestämd form plural	Bestämd form plural
nin			
fure			
dhalo			
jilib			
libaax			
kab			
albaab			

33. (2 p.) Ge exempel på två somaliska substantivformer som inte är pluralformer, utan i stället kollektiva substantiv. Översätt orden till svenska.

PRONOMEN

34. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller pronomenet **la**.
Översätt meningen till svenska.

35. (2 p.) Vilken grammatisk term används för just den här typen av pronomen? Ge termen både på somaliska och på svenska.

36. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller pronomenet **ku**.
Översätt meningen till svenska.

37. (20 p.) Fyll i tabellen med de olika formerna av **personliga pronomen** / **magacuyaallo qofeed**. Var mycket noggrann med stavningen, i synnerhet av pronomenen i 1:a person plural.

	Självständig form (substantiv) Qaab ebyoon	Kort subjektform Qaab dhimman Yeele	Kort objektform Qaab dhimman Layeele
1:a person sing			
2:a person sing			
3:e person sing maskulin			
3:e person sing femininum			
1:a person plur exklusiv form			
1:a person plur inklusive form			
2:a person plur			
3:e person plur			

38. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller det somaliska **reflexiva pronomenet**. Översätt också meningen till svenska.

39. (2 p.) På somaliska finns två mycket vanliga **demonstrativa pronomen**, ett för att syfta på föremål som befinner sig i närheten och ett annat för att syfta på föremål som finns längre bort. Varje sådant pronomen böjs i tre olika former. De kan användas både som självständiga ord och som ändelser efter substantiv.

Fyll i de självständiga formerna i tabellen nedan.

	singular maskulinum	singular femininum	plural
närhet (den här)			
avstånd (den där)			

40. (8 p.) På samma sätt kan de **possessiva pronomenen** användas både som självständiga ord och som ändelser efter substantiv. Fyll i de självständiga formerna i tabellen nedan. Var noggrann med stavningen, i synnerhet i 1:a och 2:a person plural.

	singular maskulinum	singular femininum	plural
1:a person sing			
2:a person sing			
3:e person sing maskulin			
3:e person sing femininum			
1:a person plur exklusiv form			
1:a person plur inklusive form			
2:a person plur			
3:e person plur			

PREPOSITIONER

41. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller prepositionen **la**.
Översätt meningen till svenska.

42. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller prepositionen **ku**.
Översätt meningen till svenska.

43. (1 p.) På vilken plats i en sats placeras de somaliska prepositionerna?

ADJEKTIV

44. (1 p.) Var placerar man ett somaliskt adjektiv i förhållande till det substantiv som adjektivet hör ihop med?

45. (1 p.) Hur bildar man plural av ett adjektiv?

VERB

46. (3 p.) I somaliskan finns två olika **imperativformer**, en form i singular och en form i plural. Sätt följande verb i imperativ, både singular och plural.

	Singular	Plural
cunayaa		
guursanayaa		
sameynayaa		

47. (2 p.) I somaliskan används verbens infinitivform bara tillsammans med några få hjälpverb. Ange tre av de hjälpverb som föregås av infinitiv.

48. (3 p.) Bilda infinitiv och verbalsubstantiv av de följande verben.

	infinitiv	verbalsubstantiv
qoraa		
guursadaa		
sameeyaa		

49. (9p.) I somaliskan finns tre olika *tempus/ammin*. Ge de tre grammatiska termerna på båda svenska och somaliska och ge ett exempel på en form av verbet '**qoraa**' i varje tempus.

Exempel	Somalisk term	Svensk term

50. (14 p.) Böj verbet **qoraa** i alla former i både enkelt och progressivt presens.

	Enkelt presens	Progressivt presens
1:a person sing		
2:a person sing		
3:e person sing maskulin		
3:e person sing femininum		
1:a person plur		
2:a person plur		
3:e person plur		

51. (3p.) Somaliskan har sex olika **modus/hab**. Vad kallas de följande tre mycket vanliga modusformerna. Ge termerna både på somaliska och svenska.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
qor		
qoro		
qori lahaa		

52. (2p.) Bilda **particip / verbaladjektiv** av verben **sameeyaa** och **qoraa**.

SAMMANDRAGNINGAR AV ORD

53. (1 p.) Formen **loo** är en obligatorisk sammandragning av två ord. Vilka två ord är det som har dragits samman?

54. (1 p.) Ge ett annat exempel på en obligatorisk sammandragning av två ord. Ange också vilka de båda ingående orden är. Inget av de två ingående orden får vara samma som i exempel ovan.

55. (1 p.) Formen **wuu** är en frivillig sammandragning av två ord. Vilka två ord är det som har dragits samman?

56. (1 p.) Ge ett annat exempel på en frivillig sammandragning av två ord. Ange också vilka de båda ingående orden är. Inget av de två ingående orden får vara samma som i exempel ovan.

57. (2 p.) Ringa in alla verb i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

58. (2 p.) Ringa in alla substantiv i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

59. (2 p.) Ringa in alla adjektiv i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

SYNTAX

60. (1 p.) En viss typ av ord förekommer i somaliskan bara i huvudsatser, men de förekommer inte i bisatser. Vilken typ av ord handlar det om?

61. (1 p.) Vilken funktion fyller orden **ayaa**, **baa**, **waxaa**?

62. (1 p.) Hur placeras **ayaa/baa** i förhållande till det ord som de syftar på?

63. (1 p.) Hur placeras **waxaa** i förhållande till det ord som det syftar på?

64. (1 p.) Skriv en mycket kort sats där **subjektet** står som **sista** ord i satsen och är fokuserat.

65. (1 p.) Skriv en mycket kort sats där **subjektet** står som **första** ord i satsen och är fokuserat.

66. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med **satsmarkören** för ja/nej-frågor.

67. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med ett **substantiv** som har den **interrogativa ändelsen**.

68. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med ett **interrogativt pronomen**.

69. (3 p.) Ringa in samtliga ord som ingår i subjektet i dessa tre meningar.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

70. (2 p.) Två av meningarna innehåller objekt. Ringa in samtliga ord som ingår i objektet i dessa två meningar.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

71. (1 p.) En av meningarna innehåller adverbial. Ringa in samtliga ord som ingår i adverbiallet i denna mening.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

72. (4 p.) Gör ett streck under alla bisatser i dessa meningar. Gör en ring runt alla ord som fungerar som bisatsinledare.

Xaliima iyo Faarax waxa ay go'aansadeen in ay ka qayb galaan shirka.

Arday badan ayaa ka qaybgashay shirka si ay u ogaadan waxa dhici doona.

Markii la gaaray 4:30 ayaa waxa soo galay shan arday oo fasalka siddeedaad ah.

73. (3 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller ett substantiv som är subjekt, ett subjektpronomen, en fokusmarkör, ett predikatsverb och ett objekt. Översätt meningen till svenska.

74. (1 p.) Vad kallas den typ av bisats som finns i följande mening? ***Inta aanad akhriyin ka hor, fiiri sawirrada hoose.*** Ge både den somaliska och den svenska termen.

75. (1 p.) Vad kallas den typ av bisats som finns i följande mening? ***Haddii ay xoolo gurigiinna joogi lahaayeen, xaggee baad ku xiri lahayd?*** Ge både den somaliska och den svenska termen.

TERMINOLOGI

76. (10 p.) Översätt följande grammatiska termer till motsvarande somaliska termer.

maskulinum

femininum

singular

plural

habitueellt preteritum

progressivt presens

subjekt

predikat

objekt

adverbial

77. (10 p.) Översätt följande grammatiska termer till motsvarande svenska termer.

qaab

cayn

qof

tiro

masdar

magac gaar ah

magac urur

fal magudbe

oraah magaceed

weer

ORDENS BETYDELSE

1. (1 p.) När flera ord har i stort sett samma betydelse, t.ex. *aqal* och *guri* kallas detta på somaliska för *sammi*. Vilken är den svenska termen?

synonymer

2. (1 p.) När två ord har motsatt betydelse, t.ex. *jacayl* och *nacayb* kallas de på svenska för *motsatser*. Vilken term används på somaliska?

lid

ORDENS UPPBYGGNAD

I somaliska bildas nya ord framför allt på två sätt.

3. (1 p.) Ett sätt är att ta två existerande ord och sätta ihop dem till ett nytt ord, t.ex. *badweyn*. På svenska kallas sådana ord *sammansättningar*. Vilken somalisk term används i somalisk grammatik?

lammaane

4. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt sammansatt **substantiv** och översätt ordet till svenska.

5. (1 p.) Ge också ett exempel på ett somaliskt sammansatt **verb** och översätt ordet till svenska.

6. (2 p.) Ett annat sätt att bilda nya ord är att man tar ett existerande ord och lägger till en *ändelse* så att man får ett nytt ord, t.ex. *macallim-ad*. På svenska finns en annan term av latinskt ursprung med precis samma betydelse som *ändelse*. Vilken är denna **latinska** term? Och vilken **somalisk** term används i somalisk grammatik?

suffix, dibkabe/dibgale

7. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt **substantiv** som är bildat av ett verb med hjälp av en ändelse och betecknar en person som ägnar sig åt eller arbetar med det som verbet betecknar. Översätt också ordet till svenska.

bare, ilaaliye (orden är bildade med ändelsen -e av verben baraa, ilaaliyaa)

LJUDLÄRA

8. (1 p.) Både på svenska och på somaliska talar man om ljuden i språket som fomen / fonim. Hur många fomen finns det i ordet **dheddig**?

5: /dh/, /e/, långt /d/, /i/, /g/

9. (1 p.) Vilka fonem i ordet **dheddig** är vokaler?

/e/, /i/

10. (1 p.) Vilken är den **somaliska** grammatiska termen för **vokal**?

shaqal

11. (1 p.) Vilka fonem i ordet **dheddig** är konsonanter?

/dh/, /d/, /g/

12. (1 p.) Vilken är den **somaliska** grammatiska termen för **konsonant**?

shibbane

13. (1 p.) Betoning eller tonhöjd är viktig i somaliskan. Ge ett exempel två ord som i skrift är **homonymer** (homografer), men som i uttalet tydligt skiljer sig åt genom att **tonen** faller respektive stiger genom ordet.

inan (pojke) – inan (flicka), beer (lever) – beer (trädgård)

14. (1 p.) Framskjutet uttal respektive vanligt, bakre uttal av vokalerna (shaqal fudud/culus) spelar också en tydlig roll i somaliskan för att i uttalet skilja skriftens hononymer (homografer) åt. Ge ett exempel på ett ordpar där man kan höra denna uttalsskillnad. Översätt orden till svenska.

Uttal med framskjuten tunga: feer (knytnäve), beer (lever)

Uttal med neutral tunga: feer (revben), beer (trädgård, odling)

15. (1 p.) Tre konsonanter får inte förekomma sist i somaliska ord. Vilka är de? (Undantag förekommer i några få lånord.)

egentligen är det 4: /k/, /t/, /m/, /j/

16. (1 p.) På grund av att dessa konsonanter inte får förekomma sist i ord inträffar det konsonantväxlingar när man böjer vissa ord. Ge exempel på en singularform och en pluralform av ett substantiv där en sådan konsonantväxling inträffar.

t.ex. ilig – ilko, nin - niman

17. (1 p.) Ge också exempel på en imperativform och en presensform av ett verb där en sådan konsonantväxling inträffar.

t.ex. arag - arkaa

ORDKLASSER

18. (14 p.) I somaliskan är sju ordklasser särskilt viktiga. Fyll i namnen på dessa ordklasser i tabellen nedan.

	På somaliska	På svenska
u, ka	horyaale, (meeleeye)	preposition
yur, ish, ho'	yaab	interjektion
sameynayaa, yimid, bood	fal	verb
buug, jacayl, bur	magac	substantiv
aniga, yaa, kan	magacuyaal	pronomen
iyo, ee, laakiin	xiriiriye	konjunktion
yar, culus, fog	sifo (tilmaame)	adjektiv

Räkneorden är inte någon viktig ordklass i somaliskan eftersom alla räkneord är antingen substantiv eller adjektiv.

19. (1 p.) Ge ett exempel på ett somaliskt räkneord som är ett substantiv.

t.ex. saddex, afar, toban

20. (1 p.) Ge ett exempel på ett somaliskt räkneord som är ett adjektiv.

t.ex. saddexaad, afraad, tobnaad

SUBSTANTIV

21. (1 p.) Hur kan man enklast bevisa att ett ord är ett substantiv?

Man kan lägga till bestämd artikel.

Det finns två bestämda artiklar i somaliskan. Varje artikel förekommer i en grundläggande form och tre andra varianter beroende på det ljud som finns sist i ordets stam.

22. (1 p.) Vilken är den grundläggande bestämda artikeln för maskulina ord i singular?

-ka

23. (1 p.) Vilka är de andra tre varianterna?

-ga, -ha, -a

24. (1 p.) Vilken är den grundläggande bestämda artikeln för feminina ord i singular?

-ta

25. (1 p.) Vilka är de andra tre varianterna?

-da, -sha, -a

26. (2 p.) För feminina substantiv finns två regelbundna pluraländelser. Vilka är de?

-ooyin, -o

27. (2 p.) Ge korta regler som talar om vilken av de två ändelserna som man ska använda för ett visst ord.

Om singular slutar på -o ska plural sluta på -ooyin.
Alla andra feminina substantiv slutar på -o i plural.

28. (3 p.) För maskulina substantiv finns tre regelbundna pluraländelser. Vilka är de?

-yaal, reduplikation, -o

29. (3 p.) Ge korta regler som talar om vilken av de tre ändelserna som man ska använda för ett visst ord.

Om singular slutar på **-e** ska plural sluta på **-ayaal**.
 Om ordet bara har en stavelse i singular används **reduplikation**.
 Alla andra substantiv slutar på **-o** i plural.
 (Några få undantag förekommer dessvärre.)

30. (3 p.) Framför en av de tre pluraländelserna i **maskulinum** inträffar det ofta något med den föregående konsonanten. Vilken ändelse är det? Vad inträffar? Vilka sex konsonanter handlar det om?

Före ändelsen **-o** blir **-b, -d, -r, -l, -m, -n** dubbla.

31. (1 p.) Substantiv i bestämd form slutar i huvudsak på **-a**, t.ex. *guriga*, men det finns även en form som slutar på **-u**, t.ex. *gurigu*. Vad är detta för en form?

Subjektsform

32. (21 p.) Sätt följande substantiv i de olika former som anges i tabellen. Följ noggrant de regler som anges i grammatikhandböckerna. Var mycket noggrann med stavningen!

Obestämd form singular	Bestämd form singular	Obestämd form plural	Bestämd form plural
nin	ninka	niman	nimanka
fure	furaha	furayaal	furayaasha
dhalo	dhalada	dhalooyin	dhalooyinka
jilib	jilibka	jilbo	jilbaha
libaax	libaaxa	libaaxyo	libaaxyada
kab	kabta	kabo	kabaha
albaab	albaabka	albaabbo	albaabbada

33. (2 p.) Ge exempel på två somaliska substantivformer som inte är pluralformer, utan i stället kollektiva substantiv. Översätt orden till svenska.

t.ex. haween kvinnor, carruur barn, rag män, askar soldater

PRONOMEN

34. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller pronomenet **la**. Översätt meningen till svenska.

Waxa la doortay raisalwasaaraha dalka Poland.
Man har valt premiärminister för Polen.

35. (2 p.) Vilken grammatisk term används för just den här typen av pronomen? Ge termen både på somaliska och på svenska.

Opersonligt (subjekts)pronomen – Magacuyaal (yeele) qoflaawe

36. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller pronomenet **ku**. Översätt meningen till svenska.

markuu ku arko, qalbigiisuu ka farxi doonaa

37. (20 p.) Fyll i tabellen med de olika formerna av **personliga pronomen** / **magacuyaallo qofeed**. Var mycket noggrann med stavningen, i synnerhet av pronomenen i 1:a person plural.

	Självständig form (substantiv) Qaab ebyoon	Kort subjektform Qaab dhimman Yeele	Kort objektform Qaab dhimman Layeele
1:a person sing	aniga	aan	i
2:a person sing	adiga	aad	ku
3:e person sing maskulin	isaga	uu	
3:e person sing femininum	iyada	ay	
1:a person plur exklusiv form	annaga	aan / aannu	na
1:a person plur inklusive form	innaga	aynu	ina

2:a person plur	idinka	aad / aydin	idin
3:e person plur	iyaga	ay	

38. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller det somaliska **reflexiva pronomenet**. Översätt också meningen till svenska.

Labada wiil had iyo jeer waa ay is raaci jireen.

39. (2 p.) På somaliska finns två mycket vanliga **demonstrativa pronomen**, ett för att syfta på föremål som befinner sig i närheten och ett annat för att syfta på föremål som finns längre bort. Varje sådant pronomen böjs i tre olika former. De kan användas både som självständiga ord och som ändelser efter substantiv.

Fyll i de självständiga formerna i tabellen nedan.

	singular maskulinum	singular femininum	plural
närhet (den här)	kan	tan	kuwan
avstånd (den där)	kaas	taas	kuwaas

40. (8 p.) På samma sätt kan de **possessiva pronomenen** användas både som självständiga ord och som ändelser efter substantiv. Fyll i de självständiga formerna i tabellen nedan. Var noggrann med stavningen, i synnerhet i 1:a och 2:a person plural.

	singular maskulinum	singular femininum	plural
1:a person sing	kayga	tayda	kuwayga
2:a person sing	kaaga	taada	kuwaaga
3:e person sing maskulin	kiisa	tiisa	kuwiisa
3:e person sing femininum	keeda	teeda	kuweeda

1:a person plur exklusiv form	k(a)ayaga	t(a)ayada	kuwayaga
1:a person plur inklusiv form	keenna	teenna	kuweenna
2:a person plur	kiinna	tiinna	kuwiinna
3:e person plur	kooda	tooda	kuwooda

PREPOSITIONER

41. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller prepositionen **la**.
Översätt meningen till svenska.

Maalin ayaa iyada oo suuqa maraysa waxa ay la kulantay nin curyaan ah...

42. (1 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller prepositionen **ku**.
Översätt meningen till svenska.

Cutubkan waxaad ku baran doontaan tirooyinka idil ilaa 10.

43. (1 p.) På vilken plats i en sats placeras de somaliska prepositionerna?
före ett verb eller ett adjektiv

ADJEKTIV

44. (1 p.) Var placerar man ett somaliskt adjektiv i förhållande till det substantiv som adjektivet hör ihop med?

adjektiv placeras efter sitt substantiv

45. (1 p.) Hur bildar man plural av ett adjektiv?

genom reduplikation av den första stavelsen

VERB

46. (3 p.) I somaliskan finns två olika **imperativformer**, en form i singular och en form i plural. Sätt följande verb i imperativ, både singular och plural.

	Singular	Plural
cunayaa	cun	cuna

guursanayaa	guurso	guursada
sameynayaa	samee	sameeya

47. (2 p.) I somaliskan används verbens infinitivform bara tillsammans med några få hjälpverb. Ange tre av de hjälpverb som föregås av infinitiv.

bl.a. doonaa, jiray, lahaa, karaa, waayaa

48. (3 p.) Bilda infinitiv och verbalsubstantiv av de följande verben.

	infinitiv	verbalsubstantiv
qoraa	qori	qorid
guursadaa	guursan	guursasho
sameeyaa	sameyn	sameyn

49. (9p.) I somaliskan finns tre olika *tempus/ammin*. Ge de tre grammatiska termerna på båda svenska och somaliska och ge ett exempel på en form av verbet 'qoraa' i varje tempus.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
qoray	tagto	preteritum
qoraa	joogto	presens
qori doonaa	timmaddo	futurum

50. (14 p.) Böj verbet *qoraa* i alla former i både enkelt och progressivt presens.

	Enkelt presens	Progressivt presens
1:a person sing	qoraa	qorayaa
2:a person sing	qortaa	qoraysaa

3:e person sing maskulin	qoraa	qorayaa
3:e person sing femininum	qortaa	qoraysaa
1:a person plur	qornaa	qoraynaa
2:a person plur	qortaan	qoraysaan
3:e person plur	qoraan	qorayaan

51. (3p.) Somaliskan har sex olika **modus/hab**. Vad kallas de följande tre mycket vanliga modusformerna. Ge termerna både på somaliska och svenska.

Exempel	Somalisk term	Svensk term
qor	amar	imperativ
qoro	madhacdo	konjunktiv
qori lahaa	sharidley	konditionalis

52. (2p.) Bilda **particip / verbaladjektiv** av verben **sameeyaa** och **qoraa**.

sameysan, qoran

SAMMANDRAGNINGAR AV ORD

53. (1 p.) Formen **loo** är en obligatorisk sammandragning av två ord. Vilka två ord är det som har dragits samman?

la + u

54. (1 p.) Ge ett annat exempel på en obligatorisk sammandragning av två ord. Ange också vilka de båda ingående orden är. Inget av de två ingående orden får vara samma som i exemplet ovan.

t.ex. weynaa < weyn + ahaa

55. (1 p.) Formen **wuu** är en frivillig sammandragning av två ord. Vilka två ord är det som har dragits samman?

waa + uu

56. (1 p.) Ge ett annat exempel på en frivillig sammandragning av två ord. Ange också vilka de båda ingående orden är. Inget av de två ingående orden får vara samma som i exemplet ovan.

ayaa + aad > ayaad

57. (2 p.) Ringa in alla verb i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

58. (2 p.) Ringa in alla substantiv i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

59. (2 p.) Ringa in alla adjektiv i dessa två meningar.

Waa Maalintii Caalamiga ahayd ee Haweenka. Waxa aan ka fekerayaa haweenka dadkayga isbeddel wanaagsan u horseeday.

SYNTAX

60. (1 p.) En viss typ av ord förekommer i somaliskan bara i huvudsatser, men de förekommer inte i bisatser. Vilken typ av ord handlar det om?

satsmarkörer

61. (1 p.) Vilken funktion fyller orden **ayaa, baa, waxaa**?

de är fokusmarkörer

62. (1 p.) Hur placeras **ayaa/baa** i förhållande till det ord som de syftar på?

de placeras direkt efter det ord som de fokuserar

63. (1 p.) Hur placeras **waxaa** i förhållande till det ord som det syftar på?

Waxaa placeras före verbet i satsen och anger att den sista substantivfrasen i meningen är fokuserad.

64. (1 p.) Skriv en mycket kort sats där **subjektet** står som **sista** ord i satsen och är fokuserat.

Buuggan waxa qoray Cumar.

65. (1 p.) Skriv en mycket kort sats där **subjektet** står som **första** ord i satsen och är fokuserat.

Cumar baa buuggan qoray.

66. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med **satsmarkören** för ja/nej-frågor.

Ma Cumar buuggan qoray?

67. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med ett **substantiv** som har den **interrogativa ändelsen**.

Qofkee buuggan qoray?

68. (1 p.) Skriv en kort fråga som är bildad med ett **interrogativt pronomen**.

Yaa buuggan qoray?

69. (3 p.) Ringa in samtliga ord som ingår i subjektet i dessa tre meningar.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

70. (2 p.) Två av meningarna innehåller objekt. Ringa in samtliga ord som ingår i objektet i dessa två meningar.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

71. (1 p.) En av meningarna innehåller adverbial. Ringa in samtliga ord som ingår i adverbialet i denna mening.

Waxa ay aadeen magaalo ka fog.

Dugsi waliba waxa uu leeyahay maamule, barayaal, arday iyo ilaaliye.

Waxa ay isaga iyo hooyadii dhisayaan aqalkooda.

72. (4 p.) Gör ett streck under alla bisatser i dessa meningar. Gör en ring runt alla ord som fungerar som bisatsinledare.

Xaliima iyo Faarax waxa ay go'aansadeen in ay ka qayb galaan shirka.

Arday badan ayaa ka qaybgashay shirka si ay u ogaadan waxa dhici doona.

Markii la gaaray 4:30 ayaa waxa soo galay shan arday oo fasalka siddeedaad ah.

73. (3 p.) Skriv en mycket enkel mening som innehåller ett substantiv som är subjekt, ett subjektpronomen, en fokusmarkör, ett predikatsverb och ett objekt. Översätt meningen till svenska.

Sahra waxaa ay cunayaa tufaax.

74. (1 p.) Vad kallas den typ av bisats som finns i följande mening? **Inta aanad akhriyin ka hor, fiiri sawirrada hoose**. Ge både den somaliska och den svenska termen.

Om man utgår från betydelsen är det en tidsbisats eller temporal bisats / weer dhimman ee waqtiyeed.

Om man utgår från formen är det en attributsbisats (relativ bisats, weer faahfaahineed) som är en bestämning (ett attribut) till substantivet 'inta'.

75. (1 p.) Vad kallas den typ av bisats som finns i följande mening? **Haddii ay xoolo gurigiinna joogi lahaayeen, xaggee baad ku xiri lahayd?** Ge både den somaliska och den svenska termen.

Om man utgår från betydelsen är det en villkorsbisats eller konditional bisats / weer dhimman ee shardiley.

Om man utgår från formen är det en attributsbisats (relativ bisats, weer faahfaahineed) som är en bestämning (ett attribut) till substantivet haddii'.

TERMINOLOGI

76. (10 p.) Översätt följande grammatiska termer till motsvarande somaliska termer.

maskulinum	lab
femininum	dheddig
singular	keli
plural	wadar
habituellt preteritum	tagto caadaley
progressivt presens	joogto socota
subjekt	yeele
predikat	khabar
objekt	layeele
adverbial	falkaab

77. (10 p.) Översätt följande grammatiska termer till motsvarande svenska termer.

qaab	form
cayn	genus
qof	person
tiro	numerus
masdar	infinitiv

magac gaar ah	egennamn
magac urur	kollektivt substantiv
fal magudbe	intransitivt verb
oraah magaceed	substantivfras / nominalfras
weer	sats

Övningsprov 3

- (1) Samaynta Qaamuuskaaga
- (2) Hadda akhri sida loo sameeyo qaamuus qofeed.
- (3) Carruurtii dugsiga hoose/dhexe ee Sh. Madar waxa ay sugayeen macallimadda u dhigta maaddada Af-Soomaaliga.
- (4) Markii ay timid waxa ay u sheegtay in qof walba uu la soo baxo buugga layliyada ee Af-Soomaaliga.
- (5) Waxa ay macallimaddu u sheegtay oo kale carruurta in qof waliba uu samaysan doono qaamuus.
- (6) Markii ay timidba waxa ay sidatey buug weyn oo ay isla markiiba ku tiri:
"Carruurey, waa buug noocee ah kani?"
- (7) Cumar ayaa loo doortay in uu ka jawaabo su'aashaas.
- (8) "Waa qaamuus", ayuu yiri.
- (9) "Maxaa aan ka helnaa qaamuuska?" waxa weydiisey macallimaddii.
- (10) "Qaamuusku waxa uu ka kooban yahay liis dheer oo erayo ah", waxaa ku jawaabtay Caasha.
- (11) "Fiican", waxaa ku jawaabey macallimaddii.
- (12) "Erayada waxaa loo qoraa hab khaas ah.
- (13) Yaa ii sheegi kara habkaas?"
- (14) "Aniga ayaa sheegi kara", Cali ayaa yiri.
- (15) "Erayada waxaa loo qoraa sida xarfuhu ay u kala horreeyaan."
- (16) "Waa sax taasi.
- (17) Yaa ii sheegi kara waxa aan u isticmaalno qaamuuska?"
- (18) Jaamac ayaa si dhaqso ah ku jawaabey.
- (19) "Waxaan u isticmaalnaa qaamuuska si aan u helno erayada macnahooda nagana caawiyo higaadintooda."
- (20) "Immisa idinka mid ah ayaa haysata qaamuus?" waxaa su'aalay macallimaddii Xaliima.
- (21) Cidna gacmahooda kor uma aysan taagin.
- (22) Taa macnaheedu waxa ay ahayd qofna in uusan haysan qaamuus.
- (23) "Immisa arday ayaa haysata buugga layliga?" waxaa weydiisay macallimaddii.
- (24) Ardaydii oo dhammi gacmahoodii ayey kor u taageen.
- (25) "Waxa aan dooneynaa in aan ka sameyno buugta qaamuusyo.
- (26) Waxa aan doonayaa in aan sabuuradda ku qoro tilmaan bixinno.
- (27) Fadlan akhri tilmaan bixinnada oo isticmaal si aad u samaysato qaamuuskaaga."
- (28) Tani waa wixii ay qortay:
- (29) Sida loo samaysto qaamuuskaaga
- (30) Ku dhig magacaaga jeldiga buugga.
- (31) Dabadeed ku qor "Qaamuuskayga".
- (32) Fur buuggaaga oo ku qor xarafka "A".

- (33) Rog bogga ku xiga, dabadeed ku qor xarafka "B" geeska kore ee bogga.
 (34) Sidaa darteed si sahlan ayaad u arki kartaa markii aad rogeysid bogagga.
 (35) Sii wad qoraalka xarfaha oo ku qor xaraf walba baal walba korkiisa ilaa aad ka dhammayso xarfaha oo aad gaartid "Y".
 (36) Bog waliba ee buuggu leeyahay laba u qaybi.
 (37) Sidaa darteed waa in aad haysataa laba saf oo gudban.
 (38) Hadda erayo ayaad ku qori kartaa qaamuuskaaga.

1. Ge ett ord som är en synonym till ordet "su'aal".
2. Ge ett ord som är en antonym till ordet "jawaab".
3. Ge ett ord som är en hyperonym till ordet "bisad".
4. Ge ett ord som är en hyponym till ordet "cabbitaan".
5. Förklara vad som menas med att "ku" på somaliska är homonymt.
6. Förklara på vilket sätt den höga tonen (betoningen) skiljer sig åt mellan maskulina och feminina substantiv, använd orden "inan" och "buug" som exempel.
7. Ge exempel på fyra tonande konsonanter och fyra tonlösa konsonanter. Tonande konsonanter uttalas med vibrerande stämband och tonlösa utan sådan vibration. Skillnaden hörs bäst om man håller händerna för öronen och jämför t.ex. /m/ och /f/.
8. En somalisk konsonant kan uttalas både tonande och tonlöst. Man uttalar på olika sätt i olika delar av språkområdet. Vilken konsonant är det?
9. Med "assimilation" menas att ett ljud förändras så att det blir mera likt ett annat. Ge exempel på hur den bestämda artikeln "-ka" assimileras för att bli lik föregående konsonant. Ge också exempel på hur vokalen -a- i några verb assimileras före ändelserna "-i" och "-id" för att bli lik vokalen i ändelserna.
10. I mening (7) finns en obligatorisk sammandragning och i mening (13) finns två obligatoriska sammandragningar och i mening (24) finns en. Vilka är dessa fyra ord? Vilka är de ursprungliga ord som har blivit sammandragna?
- 11a. I mening (21) finns två obligatoriska sammanskrivningar och en obligatorisk sammandragning. När två ord sammanskrivs förändras inte de ingående orden. Vilka är de två sammanskrivningarna?
- 11b. Vilken är sammandragningen? Vilka ord är den bildad av?

12. Översätt följande termer till somaliska.

synonym

antonym (= motsats)

ljud

fonem

konsonant

vokal

stavelse

hög ton / betoning

assimilation

sammandragning

ORDBILDNING

1. I mening (2) i texten finns ett adjektiv. Hur är det bildat? Vad är rot och vad är ordbildningsändelse (= avledningsändelse)?

2a. I mening (5) finns ett substantiv som betecknar en kvinna. Hur är det bildat? Vad är ordets rot?

2b. Vilken är avledningsändelsen?

2c. Vilken del av ordet är böjning?

2d. Innehåller böjningen ett eller två morfem? Förklara varför!

3a. I mening (15) finns ett verb som är bildat av ett substantiv. Vilket?

3b. Dela upp verbet i rot, avledningsändelse, böjning.

3c. Vilken är ordets stam?

4. Vad är det för skillnad mellan en "rot" och en "stam"?

5. Hitta i meningarna (1) till (10) två lånord från engelskan.

6. Hitta i meningarna (1) till (10) tre lånord från arabiskan.

7. Översätt följande termer till somaliska.

sammansättning

prefix

suffix

ändelse

rot

avledningsändelse

stam

böjning

SUBSTANTIV

1a. På vilka två sätt bildar man pluralformen av regelbundna feminina substantiv?

1b. Hur vet man vilken ändelse man ska använda?

2a. På vilka tre sätt bildar man pluralformen av regelbundna maskulina substantiv?

2b. Hur vet man vilken ändelse man ska använda?

3a. Ge ett exempel på ett substantiv med en flyktig vokal. I singular innehåller ordets stam två vokaler, men i plural innehåller stammen bara en vokal.

3b. Maskulina substantiv med flyktig vokal i stammen får inte exakt samma pluraländelse som andra maskulina substantiv med två stabila vokaler. Förklara skillnaden.

4. Det finns två typer av arabiska pluralformer i somaliskan. Vilka? Ge två olika exempel på varje typ.

5. Många somaliska substantiv har dels en regelbunden pluralform, dels en feminina kollektiv form utan någon pluraländelse. Ge två exempel på sådana substantiv och ange de tre olika formerna av båda orden med bestämd artikel.
6. Många andra somaliska substantiv finns bara i kollektiv form. Ge tre exempel.
- 7a. Vilken är substantivens demonstrativa ändelse som betecknar närhet?
7b. Vilken är substantivens demonstrativa ändelse som betecknar avstånd?
8. Vilken är substantivens vanligaste interrogativa ändelse?
- 9a. Vilken är substantivens possessiva ändelse i första person singular?
9b. Vilken är substantivens possessiva ändelse i andra person plural?
9c. Vilken är substantivens possessiva ändelse i tredje person singular femininum?
10. Ge två exempel på substantiv som bara finns i plural, men som inte betecknar flera föremål, utan ett ämne.
- 11a. Vilka substantiv finns i mening (2)?
11b. Vilka substantiv finns i mening (8)?
11b. Vilka substantiv finns i mening (11)?
11b. Vilka substantiv finns i mening (13)?
11b. Vilka substantiv finns i mening (22)?
11b. Vilka substantiv finns i mening (30)?
11. Översätt följande termer till somaliska.

genus

maskulinum

femininum

numerus

singular

plural

bestämd form

bestämd artikel

possessivt suffix

demonstrativt suffix

interrogativt suffix

subjektsändelse

pluraländelse

kollektivt substantiv

PRONOMEN

1. Vilka är de långa substantiviska formerna av de personliga pronomenen?

2a. Vilka är de korta subjektspronomenen?

2b. Vilket är det korta opersonliga (obestämda) subjektspronomenet?

3a. Vilka är de korta objektspronomenen?

3b. Vilket är det korta reflexiva (och reciproka) objektspronomenet.

4a. Vilka pronomen finns i mening (2)?

4b. Vilka pronomen finns i mening (3)?

4c. Vilka pronomen finns i mening (4)?

4d. Vilka pronomen finns i mening (17)?

4e. Vilka pronomen finns i mening (20)?

4f. Vilka pronomen finns i mening (22)?

4g. Vilka pronomen finns i mening (24)?

Ange också vilken typ av pronomen det är frågan om!

X. Översätt till somaliska:

opersonligt pronomen

reflexivt pronomen

interrogativt pronomen

possesivt pronomen

demonstrativt pronomen

RÄKNEORD

1a. Ge två exempel på grundtal.

1b. Till vilken ordklass hör de somaliska grundtalen?

2a. Ge två exempel på ordningstal.

2b. Till vilken ordklass hör de somaliska ordningstalen?

3a. Vad menas med att vissa substantiv har en speciell räkneform? När används den? Vilken ändelse har den?

3b. Vilka substantiv kan bilda den speciella räkneformen?

PREPOSITIONER

1. Vilka är de fyra somaliska prepositionerna?

2. Var i satsen placeras de somaliska prepositionerna?

KONJUNKTIONER

1. Ge fyra exempel på somaliska konjunktioner.

VERB

1. På vilket sätt skiljer sig ändelserna i presens från ändelserna i preteritum?

2. På vilket sätt bildas progressiv aspekt?

3. På vilket sätt bildas habituell aspekt i preteritum?

4. På vilket sätt bildas futurum?

5. På vilket sätt skiljer sig änselserna i presens konjunktiv från ändelserna i vanligt presens indikativ?

6a. Vilken ändelse har verb i imperativ singular?

6b. Vilken ändelse har verb i imperativ plural?

7. Hur bildas formerna i optativ? Ställ upp böjningen av verbet "cunaa" i en tabell med alla personformer i singular och plural.

8. Den feminina formen i tredje person singular skiljer sig från den maskulina formen genom tillägg av en konsonant. Tre olika konsonanter förekommer i den här funktionen. Vilka? Ge ett exempel på varje konsonant. Skriv båda maskulin och feminin form av verbet.

9. De somaliska verben brukar delas in i tre olika böjningstyper, så kallade konjugationer. Vad är det som avgör till vilken konjugation ett verb hör?

10a. Med vilken ändelse bildas somaliskans infinitiv?

10b. Hur använder man infinitivformen i somaliskan?

11. Vilka är de fem somaliska verb som har prefixböjning. Visa detta genom att ge maskulin och feminin form av varje verb i tredje person singular och första person plural.

12a. Vad menas med att ett verb är intransitivt?

12b. Ge exempel på ett intransitivt somaliskt verb.

12c. Vad menas med att ett verb är transitivt?

12d. Ge exempel på ett transitivt somaliskt verb.

12e. Man kan bilda många transitiva somaliska verb genom att lägga till en ändelse till ett intransitivt verb. Ge ett sådant exempel. Använd de båda verben i korta meningar för att göra detta tydligare.

13. Översätt till somaliska:

presens

preteritum

futurum

konditionalis

imperativ

infinitiv

aspekt

modus

tempus

konjunktiv

intransitivt verb

transitivt verb

SYNTAX

1a. Ta ut de olika satsdelarna i mening (13)

1b. Ta ut de olika satsdelarna i mening (18)

1c. Ta ut de olika satsdelarna i mening (38)

2. Vilka ord är attribut till substantivet "carruurtii" i mening (3)?

3a. Mening (35) innehåller en bisats som börjar med en konjunktion. Vilket ord är denna konjunktion?

3b. I vilken form står verbet i en sådan bisats.

3c. Vilken satsdel utgör bisatsen i förhållande till huvudsatsen?

4. Hitta bisatsen i mening (2)?

Vilken typ av bisats är det?

Vilket ord är huvudord till bisatsen?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

5. Hitta bisatsen i mening (3)?

Vilken typ av bisats är det?

Vilket ord är huvudord till bisatsen?

Bisatsen innehåller en preposition. Vilken?

Vilket ord syftar prepositionen på?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

6. Hitta bisatsen i mening (7)?

Vilken typ av bisats är det?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

7. Hitta bisatsen i mening (12)?

Vilken typ av bisats är det?

Vilket ord är huvudord till bisatsen?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

8. Hitta bisatsen i mening (17)?

Vilken typ av bisats är det?

Vilket ord är huvudord till bisatsen?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

9. Hitta bisatsen i mening (25)?

Vilken typ av bisats är det?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

10. Hitta bisatsen i mening (26)?

Vilken typ av bisats är det?

Gör en fullständig satsanalys av alla satsdelar i både huvudsatsen och bisatsen.

11. Översätt till somaliska:

subjekt

predikat

objekt

adverbial

substantivfras

verbfras

huvudord

attribut

att-bisats

attributsbisats (= relativ bisats)

Övningsprov 3 – Facit

1. weydiin.

2. weydiin, su'aal.

3. t.ex. naasley.

4. t.ex. shaah.

5. Det finns tre olika ord med samma form:

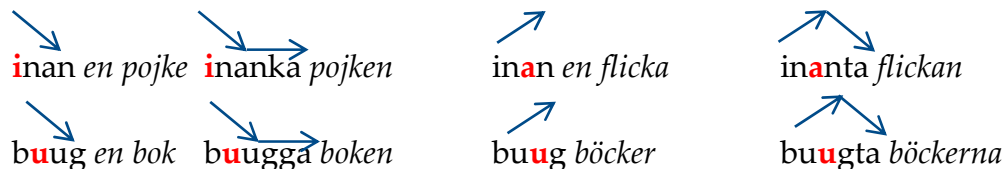
ku – preposition:

ku – objektspronomen:

ku – obestämt pronomen: t.ex. ku kale

6. I maskulina substantiv finns den höga tonen på den näst sista vokalbokstaven i ordet. Det gör att det låter som om tonen faller nedåt i slutet av maskulina substantiv. I feminina substantiv (utom de som slutar på –o) finns den höga tonen på den sista vokalbokstaven i ordet. Det gör att det låter som om tonen stiger uppåt i slutet av feminina substantiv.

Den bestämda artikeln påverkar inte placeringen av den höga tonen.

7. Tonande konsonanter: b, c, d, dh, g, h, l, m, n, r, w, y

Tonlösa konsonanter: f, k, kh, s, sh, t, x, '

8. /j/

9. buug + ka > buugga

bax + i, bax + id > bixi, bixid

10. (7) loo < la + u, (13) yaa < ayo + baa, ii < i + u, (24) ayey < ayaa + ay

11a. (21) Cidna < cid + na, uma < u + ma

11b. aysan < ay + aan

12. synonym

sammi

antonym (= motsats)

lid, cagsi

ljud

cod

fonem	fonim
konsonant	shibbane
vokal	shaqal
stavelse	alan
hög ton / betoning	codkac
assimilation	isasaamayn
sammandragning	iskudheehmid

ORDBILDNING

1. Substantivet /qof/ är ordets rot. Med hjälp av avledningsändelsen /eed/ har man bildat ett adjektiv.

2. Macallimaddu, roten är /macallim/.

2b. Avledningsändelsen är /ad/

2c. Böjningen är /du/

2d. Böjningen innehåller 2 morfem: /d/ markerar bestämd form, /u/ markerar subjekt.

3a. horreeyaan är bildat av hor

3b. Roten är /hor/, avledningsändelsen är /ee/, böjningen är /aan/, /y/ är en buffertkonsonant mellan två vokaler.

3c. Stammen är /horree/

4. En rot består av bara ett morfem, den kan inte delas upp ytterligare.

En stam kan bestå av ett eller flera morfem och är den del av ordet som blir kvar om man tar bort alla böjningsändelser. Däremot hör avledningsändelserna till ordet stam.

5. buug, liis.

6. qaamuus, akhri, macallimad, maaddada, nooc, jawaab, su'aal.

7. sammansättning	lammaane
prefix	horkabe, horgale
suffix	dibkabe, dibgale
ändelse	dhammaad
rot	xidid, aasaas, sal
avledning	farac
stam	jirrid, gundhig, sal
böjning	nadooc

SUBSTANTIV

1a. -o, -ooyin

1b. Om singular slutar på -o använder man -ooyin. Annars använder man -o.

2a. -o, -yaal, reduplikation

2b. Om singular slutar på -e använder man -yaal. Om singular är enstavig använder man reduplikation. Annars använder man -o.

3a. T.ex. xaraf, xarfo.

3b. Maskulina substantiv med flyktig vokal får bara -o.

Andra maskulina substantiv får ett extra -y- eller dubbelt b, d, l, r, n, m före -o.

4. Inre böjning: kitaab, kutub; kursi, kuraas

Suffixet -iin: macallimiin, mas'uuliin

5. baabuur -ka, baabuurro -da, baabuur -ta

dibi -ga, dibiyo -da, dibi -da

6. carruur, dumar, rag

7a. -kan/-tan (-kaan/-taan)

7b. -kaas/-taas (-kaa/-taa)

8. -kee/-tee

9a. -kayga/-tayda

9b. -kiinna/-tiinna

9c. -keeda/-teeda

10. biyo, caano.

11a. (2) Hadda, sida, qaamuus.

11b. (8) qaamuus.

11b. (11) macallimaddii.

11b. (13) habkaas.

11b. (22) macnaheedu, qof, qaamuus.

11b. (30) magacaaga, jeldiga, buugga.

11. genus

maskulinum

lab

femininum

dheddig

numerus

tiro

singular	keli
plural	wadar
bestämd form	qaab cayiman
bestämd artikel	qodob cayiman
possessivt suffix	dibkabe lahaansho
demonstrativt suffix	dibkabe tusmo
interrogativt suffix	dibkabe weydiimeed
subjektsändelse	dibkabe yeele
pluraländelse	dibkabe wadareed
kollektivt substantiv	magac urur, magac koox

PRONOMEN

1. aniga, adiga, isaga, iyada, annaga, innaga, idinka, iyaga

2a. aan, aad, uu, ay, aannu, aynu, aydin

2b. la

3a. i, ku, na, ina, idin

3b. is

4a. (2) la (opersonligt subjektspronomen)

4b. (3) ay (kort subjektspronomen)

4c. (4) ay (kort subjektspronomen), uu (kort subjektspronomen)

4d. (17) (yaa=ayo+baa) ayo (interrogativt pronomen), (i+u=ii) i (kort objektspronomen),
aan (kort subjektspronomen)

4e. (20) (idinka=idin+ka) idin (kort objektspronomen)

4f. (22) taa (demonstrativt pronomen), ay (kort subjektspronomen), (uusan=uu+aan)
uu (subjektspronomen)

4g. (24) (ayey=ayaa+ay) ay (subjektspronomen)

X. Översätt till somaliska:

opersonligt pronomen magacuyaal qoflaawe

reflexivt pronomen magacuyaal noqod, magacuyaal celis

interrogativt pronomen magacuyaal weydiimeed

possesivt pronomen magacuyaal lahaansho

demonstrativt pronomen magacuyaal tusmo

RÄKNEORD

1a. labo, saddex

1b. substantiv

2a. labaad, saddexaad

2b. adjektiv

3a. Vissa substantiv har en form som slutar på –ood då de kommer efter ett räkneord.

3b. Denna form har bara feminina substantiv som inte slutar på –o i singular, utan slutar på –o i plural.

PREPOSITIONER

1. u, ku, ka, la

2. i predikatet, oftast framför ett verb, men även framför adjektiv och någon gång till och med framför ett substantiv som ingår i predikatet.

KONJUNKTIONER

1. oo, ee, iyo, laakiin.

VERB

1. Ändelserna i presens innehåller vokalen –aa– medan ändelserna i preteritum innehåller –ay– eller –ee–.

2. Med ändelsen –ay– före tempusändelserna –aa–, –ay– eller –ee–

3. Med hjälpverbet jiray och huvudverbet i infinitiv.

4. Med hjälpverbet doonaa och huvudverbet i infinitiv.

5. Änselserna i presens konjunktiv slutar med –o när ändelserna i vanligt presens indikativ slutar med –aa. Däremot är formerna som slutar med –aan samma i både konjunktiv och indikativ.

6a. Ingen ändelse.

6b. Ändelsen –a.

7.

1 sing.	an cuno
2 sing.	ad cunto
3 sing. m.	ha cuno
3 sing. f.	ha cunto
1 plur.	an cunno
2 plur.	ad cunteen
3 plur.	ha cuneen

8. /t/, cunaa, cuntaa

/d/, garaacaa, garaacdaa

/s/, cunayaa, cunaysaa

9. I konjugation 1 slutar stammen = imperativen med en konsonant, t.ex. cun.

I konjugation 2 slutar stammen = imperativen med -i eller -ee, t.ex. ilaali, samee.

I konjugation 3 slutar stammen med -t-/-d- och imperativen med -o, t.ex. guursad-aa, guurso.

10a. Konjugation 1 med -i, konj. 2 med -n, konj. 3 med -n, t.ex. cun-i, ilaali-n, samey-n, guursa-n

10b. Tillsammans med en liten grupp av hjälpverb: doonaa, jiray, lahaa, karaa, waayaa

11. yahay, tahay, nahay,

yimid, timid, nimid

yaal, taal, naal

yaqaan, taqaan, naqaan

yiri, tiri, niri

12a. Verbet kan inte följas av något objekt.

12b. ordaa

12c. Verbet brukar normalt följas av ett objekt.

12d. cunaa, akhriyaa

12e. intransitivt: Biyuhu way karayaan,

transitivt: Carruurtu waxay karinayaan biyaha.

13. presens	joogto
preteritum	tagto
futurum	timaaddo
konditionalis	shardiley
imperativ	amar
infinitiv	masdar
aspekt	muuqaal
modus	hab
tempus	ammin

konjunktiv madhacdo, hab dhimman
 intransitiivt verb fal magudbe
 transitivt verb fal gudbe

SYNTAX

subjekt, predikat, objekt, adverbial, satsmarkör, subjektspronomen

1a. (13) Y(aa) ii sheegi kara habkaas?"

1b. (18) Jaamac ayaa si dhaqso ah ku jawaabey.

1c. (38) Hadda erayo ayaad ku qori kartaa qaamuuskaaga.

2. (3) dugsiga hoose/dhexe ee Sh. Madar

3a. (35) ilaa

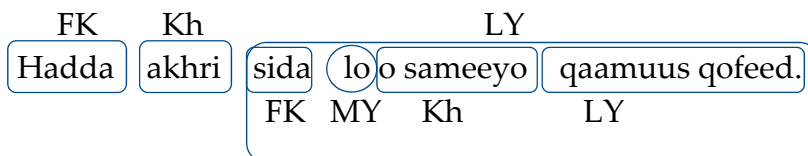
3b. dhammayso, gaartid står i konjunktiv

3c. (tids)adverbial

4. (2) (sida) loo sameeyo qaamuus qofeed

attributsbisats / relativ bisats

sida

5. (3) (macallimadda) u dhigta maaddada Af-Soomaaliga

attributsbisats / relativ bisats

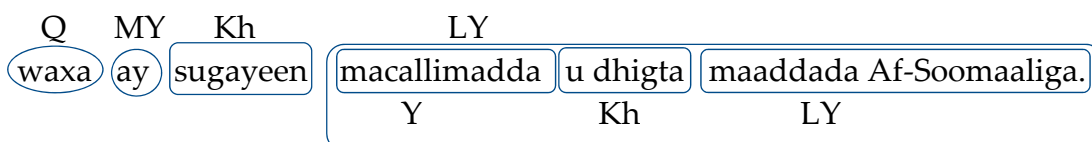
macallimadda

u

carruurtii

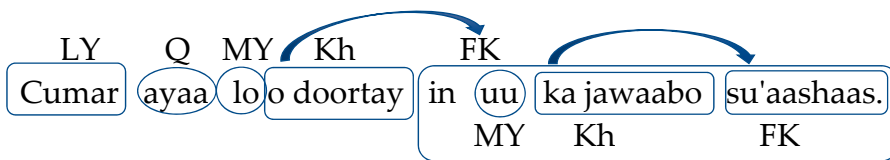
Y

Carruurtii dugsiga hoose/dhexe ee Sh. Madar

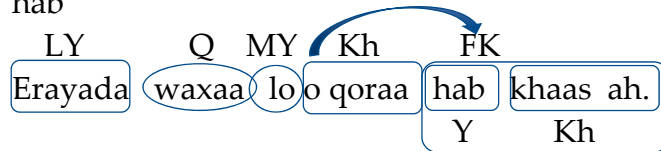

6. (7) (in) uu ka jawaabo su'aashaas

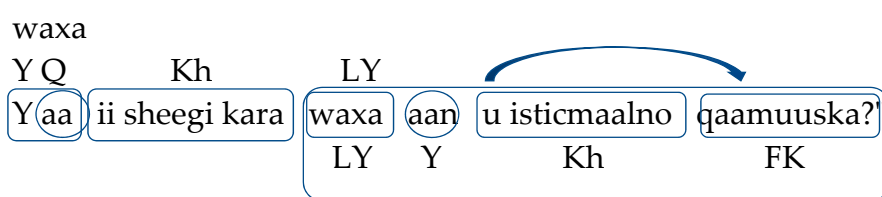
att-sats / weer dhammaystir

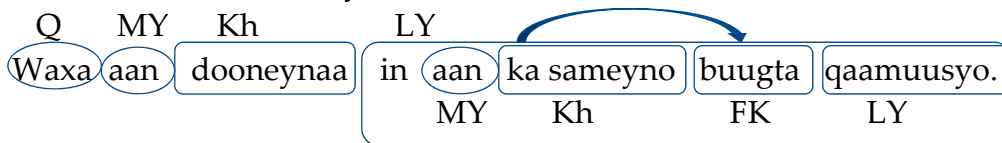
7. (12) (hab) khaas ah
 attributsbisats / relativ bisats
 hab

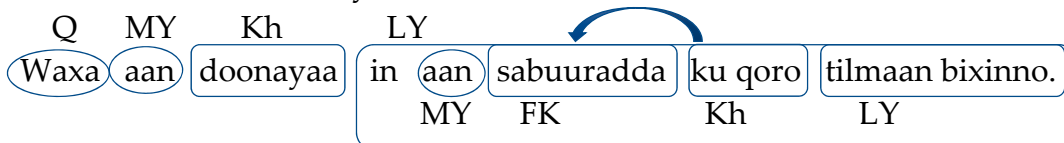
8. (17) (waxa) aan u isticmaalno qaamuuska
 attributsbisats / relativ bisats
 waxa

9. (25) (in) aan ka sameyno buugta qaamuusyo
 att-sats / weer dhammaystir

10. (26) (in) aan sabuuradda ku qoro tilmaan bixinno
 att-sats / weer dhammaystir

- 11. subjekt yeele
- predikat khabar
- objekt layeele
- adverbial falkaab
- substantivfras oraah magaceed
- verbfras oraah faleed
- huvudord eray madax
- attribut faahfaahiye
- att-bisats weer dhammaystir
- attributsbisats (= relativ bisats) weer faahfaahineed

TERMINOLOGI

Översätt till somaliska

relativ bisats

hjälpverb

adverbial

konditionalis

form

morfologi

futurum

prefix

frågesats

partikel

predikat

icke-räknebart substantiv

objekt

kollektivt substantiv

possessivt pronomen

konsonant

Översätt till svenska

cayn

cilmi-codeed

hab (faleed)

magacuyaal yeele

muuqaal

naxwe

tagto

cagsi

oraah faleed

diidmo

sifo

masdar

weerayn

amar

ammin

codkac

shaqal

SEMANTIK

1. (1 p.) Ge en synonym till ordet **wanaagsan**.

2. (2 p.) Ge ett exempel på en somalisk homonym. Förklara vad som menas.

3. (3 p.) Ge ett exempel två två ord som är hyperonym och hyponym till varandra. Förklara vad som menas med detta.

ORDENS UPPBYGGNAD

I somaliska bildas nya ord framför allt på två sätt.

3. (1 p.) Ge exempel på ett somaliskt sammansatt substantiv som innehåller två rötter och ett avledningssuffix.

4. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt sammansatt **substantiv** som inte innehåller något avledningssuffix.

5. (1 p.) Vad är det som gör att ett ord betraktas som en sammansättning.

6. (1 p.) Ge ett exempel på ett somaliskt **substantiv** som är bildat av en rot och en avledningsändelse.

7. (1 p.) Ge ett annat exempel på ett somaliskt **substantiv** som är bildat av en verb och två avledningsändelser.

8. Analysera följande ord och dela in dem i prefix, rot, avledningssuffix, böjningssuffix.

nijaarku

caanaleyda

wanaagsan

dadweyne

layeele

hiliblayaashu

dhirbeeridda

waxqabadku

birlabnimada

LJUDLÄRA

8. (1 p.) Både på svenska och på somaliska talar man om ljuden i språket som fomen / foniim. Hur många fomen finns det i ordet **shidaal**?

9. (1 p.) Vilka fonem i ordet **shidaal** är vokaler?

11. (1 p.) Vilka fonem i ordet **shidaal** är konsonanter?

13. (1 p.) Betoning eller tonhöjd är viktig i somaliskan. På vilken plats i ordet finns den höga tonen i orden **guri, mindi**? Markera med en accent.

16. Förklara varför stammen förändras i olika formerna av orden

orod, way ordaysaa, way oroddaa

ilig, ilko

ORDKLASSER

18. Gör en lista på alla somaliskans ordklasser. Ge termerna på både somaliska och svenska. Ge två exempel på ord i varje ordklass.

19. Är räkneorden en nödvändig ordklass i somaliskan? Förklara varför!

SUBSTANTIV

21. (1 p.) Hur kan man enklast bevisa att ett ord är ett substantiv?

22. Med vilka ändelser markeras substantiv som är subjekt?

23. I viss fall används inte dessa ändelser trots att substantivet är subjekt. När inträffar detta? Skriv ett kort exempelel på en sådan sats.

24. Vad menas med **räkneform** av substantiv? Ge så mycket information som du kan om denna forms bildning och användning.

25. Ge så detaljerade regler som du kan för hur man bildar plural av substantiv i somaliskan.

PRONOMEN

34. Vilken typ av pronomen är följande ord.

Svara på både somaliska och svenska!

la

aan

iyaga

na

tan

maxay

is

kuwayaga

VERB

46. Vilka tempus finns i somaliskan? Ge termerna på både svenska och somaliska och ge ett exempelord i varje form.

46. Vilka modus finns i somaliskan? Ge termerna på både svenska och somaliska och ge ett exempelord i varje form.

47. Dela upp följande verbformer i alla ingående morfem. Tala om vad varje morfem bär för betydelse.

hadlaysay

raadsadaa

47. Förklara hur man bildar infinitiv av somaliska verb och vad man använder infinitivformen till. Ge exempel.

SAMMANDRAGNINGAR AV ORD

53. Vad är skillnaden mellan sammanskrivning av ord och sammandragning av ord? Ge exempel på några vanliga typer av a) sammanskrivningar, b) frivilliga sammandragningar och c) obligatoriska sammandragningar.

57. Dela in orden i den följande texten i de olika ordklasserna.

DUQSIGA

Duqsigu waa cayayaan khatar ah. Jarmiska ayuu qaadaa oo wuxu keenaa cudurro fara badan. Jarmiska wuxuu ku qaadaa ubucda, lugaha iyo afka. Jarmisku wuxuu dhaliyaa xundhurta, daacuunka iyo cudurro kale oo badan. Duqsigu wuxuu ku nool yahay qashin-qubka iyo meelaha kale ee wasaqda ah. Wuxuu cunaa khudaarta iyo hilibka qurmay.

SYNTAX

60. Vad finns det för bra sätt att se att en sats är huvudsats och inte en bisats i somaliskan?

61. Redogör för de olika typerna av satsmarkörer.

65. Gör en så noggrann satsdelsanalys som möjligt avföljande satser.

Duqsigu waa cayayaan khatar ah.

Jarmiska ayuu qaadaa oo wuxu keenaa cudurro fara badan.

Jarmiska wuxuu ku qaadaa ubucda, lugaha iyo afka.

Jarmisku wuxuu dhaliyaa xundhurta, daacuunka iyo cudurro kale oo badan.

Duqsigu wuxuu ku nool yahay qashin-qubka iyo meelaha kale ee wasaqda ah.

Wuxuu cunaa khudaarta iyo hilibka qurmay.

Duqsi sow ma aad arag ?

Midabkiisu waa noocma ?

Timo yar-yar buu jirka ku leeyahay.

Sida baranbarada ayuu jirkiisu u qaybsan yahay madax, xabad iyo ubuc.

72. (4 p.) Gör ett streck under bisatsen i dessa meningar. Gör en ring runt bisatsinledaren, om det finns någon sådan. Gör en fyrkant runt korrelatet, dvs. ett substantiv som ingår både i en huvudsats och i en relativ bisats, om det finns något sådant.

Marka ay cuntadu hoor noqoto ayuu dhuuntiisa dheer ku soo nuugaa.

Duqsiga dheddigga ahi ugxanta waxay dhigtaa meelaha qashinka lagu ururiyo.

Marka uu koro wuxuu isku beddelaa buulley.

Duqsigu wuxuu qaadaa jarmiska cudurrada dhaliya.

Duqsigu wuxuu jecel yahay meelaha wasaqda leh.

Kaneecadu waa cayayaan aad u yar marka loo eego duqsiga iyo baranbarada.

Waxay ku nooshahay meelaha biyuhu fariistaan.

Madaxa waxay ku leedahay laba dareeme iyo dhuun ay wax ku nuugto.

Waxaynu aragnay in dhirtu u baahan tahay biyo iyo carro.

Waxaad arki in ay qaybo yaryar u qaybsan tahay.